

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Bc. Martin Klabouch

Podmíněné odsouzení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Katarína Tejnská, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 2. 1. 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 248 094 znaků včetně mezer.

.....

Bc. Martin Klabouch

V Praze dne 2. 1. 2023

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Kataríně Tejské, Ph.D., za cenné rady, vstřícný přístup a odborné vedení mé diplomové práce. Zároveň ze srdce děkuji za nekonečnou podporu, pomoc a trpělivost svým rodičům a nejbližší rodině, bez kterých by nebylo představitelné, aby mé kroky mohly vést na půdu Právnické fakulty a k jejímu úspěšnému absolvování. Upřímné poděkování patří i mé přítelkyni Lucke za neutichající podporu a bezmeznou trpělivost po celou dobu studia.

Obsah

Úvod	1
1. Podmíněné odsouzení jako alternativní trest.....	3
1.1. Pojem.....	3
1.2. Historie	5
1.3. Podmíněné odsouzení coby alternativní způsob potrestání.....	8
2. Podmíněné odsouzení v české právní úpravě	14
2.1. Podmínky uložení trestu.....	14
2.2. Zkušební doba, přiměřená omezení a přiměřené povinnosti	16
2.3. Vyslovení dohledu	19
2.4. Rozhodování o podmíněném odsouzení.....	22
2.4.1. Rozhodnutí o osvědčení ve zkušební době.....	23
2.4.2. Přeměna podmíněně odloženého trestu.....	24
2.4.3. Ponechání podmíněného odsouzení v platnosti	26
3. Kumulace (řetězení) výkonů trestů odnětí svobody	28
3.1. Vymezení problematiky	28
3.1.1. Zohlednění dříve uložených trestů při ukládání trestu	32
3.1.2. Zohlednění celkového postihu pachatele při přeměně trestu	38
3.2. Rozhodovací praxe soudů.....	41
3.2.1. Zdrženlivost Nejvyššího soudu a Ústavního soudu v otázce rozhodování o trestu.....	41
3.2.2. Průlomový nálezn Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4022/18	45
3.3. Možnosti řešení problému řetězení podmíněných trestů.....	49
3.3.1. Inspirace zahraniční právní úpravou	49
3.3.2. Návrhy de lege ferenda plynoucí z možností trestního zákoníku.....	51
4. Krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody jako alternativa k podmíněnému odsouzení	55

4.1. Zhodnocení aktuální situace při uvažovaném nahrazení podmíněných trestů	56
4.1.1. Možnosti uložení krátkodobého trestu odnětí svobody a současná praxe	56
4.1.2. Negativní aspekty krátkodobých trestů	60
4.1.3. Teorie odstrašení (tzv. šokový efekt) a její kritika	62
4.1.4. Návrhy na změnu současné právní úpravy	66
4.2. Účinnější alternativy k podmíněnému odsouzení ve světě	68
4.2.1. Kombinovaný trest	69
4.2.2. Částečné omezení svobody	70
4.2.3. Otevřené věznice	72
4.2.4. Boot camps	74
4.2.5. Specializované věznice	75
4.3. Tuzemské alternativy k podmíněnému odsouzení a úvahy de lege ferenda	76
4.3.1. Účinnější alternativy k podmíněnému odsouzení u nás	76
4.3.2. Návrhy de lege ferenda	79
Závěr	85
Seznam použitých zdrojů	87
Abstrakt	107
Abstract	108

Úvod

Pro zvolené téma diplomové práce „Podmíněné odsouzení“ jsem se rozhodl zejména kvůli mému neutichajícímu zájmu pro oblast sankcionování. Přestože se jedná o trestní sankci, jež je tradiční součástí trestního systému již více než století, a i přesto že jsou v odborných a laických kruzích aktuálně oblíbenější tresty, jedná se pořád o významný institut, který neustále vyvolává mnohé otázky a vzbuzuje kontroverze. V této souvislosti je velmi diskutovaným tématem snižování přebujelé vězeňské populace a snižování nákladů státního rozpočtu. Jednou z jejich příčin je i fenomén, kterému není dosud věnována dostatečná pozornost. Proto jsem si coby jeden z cílů mé práce zvolil, zaměřit se na rozbor současných poznatků o problému kumulace výkonů podmíněně odložených trestů, se kterým je spojena celá řada dílčích problémů a mimo jiné i přijít s návrhy na zlepšení.

V současnosti podmíněné odsouzení představuje nejvýznamnější alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Je však jeho právní úprava natolik dokonalá, aby si tento trest zasloužil takové postavení? Dalším z cílů mé práce bude snaha nalézt odpověď na tuto otázku. K fundované odpovědi je však potřebné provést i analýzu dalších alternativ, a to jak těch standardizovaných, tak těch ne úplně běžných. Tudíž dalším z mých cílů bude provést analýzu nabízených tuzemských a zahraničních alternativních způsobů trestání a následně zhodnotit jejich možnou implementaci do českého právní řádu, popř. navrhnout vhodnější varianty k podmíněnému odsouzení.

V celém průběhu práce se budu zároveň snažit podrobovat kritice dílčí problematické aspekty a na vhodných místech je konfrontovat se statistickými údaji.

K tomu abych mohl naplnit jednotlivé vytyčené cíle, tak jsem práci rozdělil do čtyřech částí. Nejdříve se v první části zaměřím na vymezení pojmu podmíněného odsouzení, jeho historická východiska, přičemž zároveň provedu konfrontaci názorů na to, zda se jedná o samostatný trest či nikoliv. V závěru této části vyjasním, že se pojmově jedná o alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, a zároveň budu porovnávat její výhody a nevýhody s dalšími alternativními tresty.

Druhou část zaměřím na stručný rozbor aktuálně platné právní úpravy a její problematiku. Zpočátku bude důležité popsat podmínky pro uložení tohoto trestu, včetně nezbytných institutů jako zkušební doba, přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, ale i souvisejícího institutu dohledu. Následně se budu věnovat zčásti i procesní stránce věci, a to aspektům rozhodování o uložení trestu, včetně rozhodování o jeho výkonu.

Významově i rozsahem je však nejdůležitější třetí a čtvrtá část, ve kterých je soustředěna výzkumná část práce. V třetí části nejdříve pomocí deskriptivní metody vymezím problém, který vzniká v souvislosti s řetězením podmíněných trestů, přičemž následně se při analýze právní úpravy zaměřím na dva dílčí aspekty, a to kumulaci výkonů trestů při ukládání trestů a při přeměně podmíněných trestů. Dále nastíním zdrženlivé názory vrcholných soudů v otázkách rozhodování o trestu, zatímco největší pozornost budu věnovat průlomovému nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4022/18. Třetí část završím řešením otázky, zda je možné tento nepříznivý trend zvrátit, přičemž budu hledat inspiraci i v zahraničí, abych následně mohl přinést několik návrhů *de lege ferenda*.

V závěrečné části budu klást důraz na polemiku věnovanou krátkodobým trestům odnětí svobody a zda by mohly eventuálně v určitých případech, alespoň částečně, nahradit trest podmíněného odsouzení. Na začátku přiblížím aktuální přístup k ukládání těchto trestů, zda je soudy ukládají a zda je vůbec takový postup v souladu s trestním zákoníkem. Zaměřím se také na výhody a nevýhody těchto trestů, včetně teorie odstrašení a přednesu návrhy *de lege ferenda*, abychom o nich potenciálně mohli uvažovat jako o alternativě k podmíněnému odsouzení. V další části, opět pro inspiraci, nahlédnu do zahraničních právních úprav a provedu analýzu a komparaci jednotlivých alternativních způsobů trestů kombinujících podmíněné a nepodmíněné odsouzení, tzn. alternativních trestů v širším smyslu. Na závěr pak přiblížím i české alternativní projekty a předestru návrhy na jejich zlepšení spolu s polemikou nad implementací nových sankcí do našeho penologického systému.

1. Podmíněné odsouzení jako alternativní trest

1.1. Pojem

Podmíněné odsouzení neboli podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody (dále též jen „*podmíněné odsouzení*“) je významným nástrojem trestní politiky, z pohledu statistických údajů dokonce dominantním.¹

Jeho smysl spočívá v tom, že soud vynese odsuzující rozsudek obsahující výrok o vině i výrok o trestu², ve kterém ale současně stanoví, že uložený trest odnětí svobody se nevykoná pod podmínkou, že odsouzený během zkušební doby bude vést řádný život a případně vyhoví stanoveným omezením. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že se nejedná o upuštění od výkonu trestu, ale pouze upuštění od pobytu ve vězení. Podmíněné odsouzení je reálným trestem (zda se však jedná i o samostatný trest je sporné, viz dále), jenž má pevně stanovené podmínky a podmíněně odsouzený je musí splnit, aby mohlo dojít k odpykání si (resp. vykonání) trestu. Vycházíme z předpokladu, že již samotné trestní stíhání mělo na pachatele pozitivní výchovné účinky, a proto k dosažení účelu trestu není nutné přistoupit k faktickému omezení svobody odsouzeného, tj. k uvěznění. Účelem tohoto prostředku je výchovné působení na pachatele převážně méně závažných trestných činů během zkušební doby. Obsahu a podstatě se budu detailněji zabývat v druhé části.

Platnou právní úpravu nalezneme v § 81 až § 87 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*trestní zákoník*“ nebo jen „*TZ*“). Ze systematického hlediska je zařazena do zvláštního oddílu 6 *podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody*, tedy mimo úpravy jednotlivých druhů trestů. Podmíněné odsouzení nenajdeme ani ve výčtu trestů v § 52 odst. 1 trestního zákoníku. Naopak ve svém druhém odstavci § 52 je stanoveno, že trestem odnětí svobody se rozumí i podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody (s dohledem). Ve srovnání s trestním zákoníkem je úprava v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*zákon o soudnictví ve věcech mládeže*“ nebo jen „*ZSVM*“) konzistentnější, jelikož odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (s dohledem) nalezneme ve výčtu trestních opatření v § 24 odst. 1 ZSVM jako samostatný druh trestu.

---

¹ Od zrušení trestu nápravného opatření (v roce 1990) je trest podmíněného odsouzení ukládán ve více než 50 % případů. Maximální podíl na všech uložených trestech byl v roce 2013 a činil 73,7 % případů. Srov. MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2019* [online]. [cit. 28.9.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>. s. 595.

² Na rozdíl od některých států s anglosaským právním systémem, kde dochází k celkovému odložení výroku o trestu, tedy se jedná o probaci. Někdy může docházet i k podmíněnému výroku o vině.

Již z tohoto je patrná sporná právní povaha, kterou Ščerba³ označuje výstižně za schizofrenní. V teorii či praxi se ani nyní neshodneme na jednotném pojmání. První názorová skupina se opírá o taxativní výčet trestů v trestním zákoníku a vysvětluje, že v případě podmíněného odsouzení se jedná o formu⁴, typ⁵, alternativu⁶ nebo zvláštní variantu⁷ nepodmíněného trestu odnětí svobody. K tomu Solnař nabízí náhled i na další tehdejší názory, podle kterých je podmíněné odsouzení odkladem trestu, zvláštním způsobem vyměření trestu, zvláštním způsobem výkonu trestu nebo zvláštní formou zproštění výkonu trestu, který byl uložen. Nicméně sám se ani s jedním názorem neztotožňuje, a proto bychom jej mohli zařadit do druhé názorové skupiny, která razí cestu zakotvení podmíněného odsouzení jako samostatného institutu – zvláštního druhu trestu. Solnař jej navíc označuje jako opatření dvojího stupně, které v prvním stupni působí jako předběžná beztrestnost, která se ve druhém stupni, konkrétně po určité době, změní na definitivní beztrestnost.⁸ Tlapák Navrátilová⁹ připomíná, že pokud ale nebudou v této době splněny soudem uložené podmínky, lze trest proměnit v jinou trestní sankci. Tedy nepodmíněné odnětí svobody plní roli sekundární sankce, která nastoupí pouze fakultativně, a to při neplnění povinností uložených primární sankcí (podmíněným odsouzením). Stejně je tomu i v případě jiných druhů trestů nespojených s odnětím svobody, tj. trestu domácího vězení, obecně prospěšných prací či peněžitého trestu. Pokud tedy srovnáme povinnosti odsouzeného při těchto trestech, dojdeme k závěru, že se podmíněné odsouzení zásadním způsobem liší od nepodmíněného odnětí svobody, a tedy podle Ščerby¹⁰ z teoretického hlediska vykazuje všechny základní znaky samostatného druhu trestu.

Sám se přikláním k názoru, že podmíněné odsouzení jinak, než jako samostatný druh trestu neobstojí, jelikož jeho podstata a účel jsou odlišné od trestu nepodmíněného odnětí svobody. Jeho primárním účelem je výchovné působení na pachatele, který je za pomoci určitých povinností (resp. omezení) veden k řádnému životu. Naproti tomu zde úplně chybí zábranný účinek trestu a pouze nad ním visí v podobě hrozby (mnohdy jako Damoklův meč,

---

³ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 226.

⁴ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-3025-9. s. 119.

⁵ PÚRY, F. § 81. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I: komentář. Obecná část (§ 1-139)*. 1. sv. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5. s. 1011.

⁶ AUGUSTÍNOVÁ, P. § 81. In DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4. s. 612.

⁷ ŠČERBA, cit. d. s. 225.

⁸ SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva*. 3. část. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9. s. 104.

⁹ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., § 2 Podmíněné odsouzení. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. vyd. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0. s. 423.

¹⁰ ŠČERBA, cit. d. s. 226.

více viz třetí část o kumulaci výkonů trestů odnětí svobody). Rozdílnou podstatu těchto trestů spatřuje také Nejvyšší soud. Důvodem je zejména skutečnost, že s uložením nepodmíněného trestu je spojena takřka okamžitá ztráta osobní svobody, přičemž tomuto důsledku již odsouzený nemůže nikterak zabránit.¹¹ A právě materiální rozdílnost trestů (byť formálně je lze považovat za jeden druh) odůvodňuje závěr, že nepodmíněný trest odnětí svobody je pro pachatele v každém případě přísnější sankcí než trest podmíněně odložený, byť i v delší výměře, a při jeho uložení odvolacím soudem v delším trvání jej nelze považovat za porušení zásady zákazu *reformationis in peius*.¹²

Sporným se může jevit i samotný název, který nevystihuje podstatu tohoto trestu úplně přesně. Jak pojmenování nesprávně napovídá, pachatel není odsouzen podmíněně. Soud v odsuzujícím rozsudku zjistil skutek, který kvalifikoval jako trestný čin, obviněného uznal vinným z jeho spáchání a skutečně uložil trest odnětí svobody, jehož výkon je však podmíněně odložen, a to pro případ, že odsouzený svým chováním zavede příčinu pro jeho nařízení. Tím odnětí svobody skutečně působí na pachatele, ale nikoli samotným výkonem leč pouhou jeho pohrůzkou. Avšak jak to shrnuje i Púry¹³, tento pojem je již vžitý a v teorii i praxi jej chápeme jednoznačně.

1.2. Historie

Podmíněné odsouzení považujeme za tradiční součást systému českého trestního práva, nicméně nebylo tomu tak vždy. Počátky tohoto trestu lze nalézt již ve druhé polovině 19. století, kdy se v angloamerických zemích (zejména v Anglii a Spojených státech amerických) rozvinul institut probace, který je spojen s ochranným dozorem vykonávaným zvláštní osobou, probačním úředníkem.¹⁴ Její podstatou bylo úplné odložení výroku o vině a trestu (vinu však musel obviněný uznat nebo musela být zjištěna) nebo pouze výroku o trestu a odsouzený měl v těchto případech svým řádným chováním prokázat, že není nutné trest uložit. Koncepce probace vyplývala z primárního působení na pachatelovu převýchovu skrze jeho spolupráci s probačním úředníkem. Myšlenkami podmíněného trestu se nechal inspirovat francouzský politik a právník René Bérenger, který je přinesl do kontinentální Evropy v poněkud upravené verzi. Základní obsahový prvek, spočívající v ochranném dozoru vypustil a zaměřil se pouze na naplnění relativního účelu trestu, tedy hrozbu trestu. Hrozba má odradit pachatele od další recidivy a zároveň nedochází ke kriminogennímu působení vězení. Došlo tak k vytvoření

---

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.10.2006, sp. zn. 7 Tdo 1252/2006.

¹² Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 5.9.1966, sp. zn. Pls 8/66 [R I/1967 tr.].

¹³ PÚRY, F. § 81. In ŠÁMAL a kol. cit. d. s. 1011.

¹⁴ SOLNAŘ a kol. cit. d. s. 98-99.

francouzsko-belgické koncepce, tzv. *sursis*, která v kontinentální Evropě¹⁵ převážila. Na rozdíl od angloamerické probace byl odkládán pouze výkon trestu, nikoli celý výrok o trestu, což bylo ovlivněno tehdejší odplatným pojmáním trestu. V té době toto pojmání bylo naprosto převažující a pramenilo z myšlenky, že sankce musí být rozsudkem vždy stanovena a odložit lze pouze jeho výkon, tj. účinky. Postupně však i zde dochází k doktrinálnímu odklonu od původní koncepce. Zejména v období po 1. světové válce se v kontinentálním právu začínají prosazovat vybrané prvky probace, např. ukládání přiměřených omezení a povinností nebo fakultativní dohled.¹⁶

Uzákonění podmíněného odsouzení často nebylo vedeno ryze osvícenskými myšlenkami. Drápal¹⁷ poukazuje na to, že zákonodárce byl mnohdy motivován spíše nedůvěrou v tehdejší tresty než vírou v efektivitu zaváděného institutu. Obdobný stimul lze spatřovat také na našem území při implementaci tohoto institutu do československého právního řádu. V roce 1919, kdy byl projednáván návrh zákona zavádějící institut podmíněného odsouzení, soudy ukládaly zásadně jen peněžitou pokutu a tresty vězení (u zločinů tresty žaláře), z čehož bylo 79,7 % trestů ve výměře do jednoho týdne a dalších 14 % ve výměře do jednoho měsíce.¹⁸ Po vzniku samostatného Československa tuto nastalou situaci bylo nutné řešit. Právě institut podmíněného odkladu, který se již řadu let rozvíjel v okolitých zemích, se jevil jako vhodná alternativa, zejména krátkodobých uvěznění osob. Ke konci roku 1919 byl přijat zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, který se přidržel pravidel francouzsko-belgického typu. Zákonem bylo umožněno odložit výkon trestu peněžitého a trestu na svobodě nepřesahujícího dobu jednoho roku, s výjimkou pachatelů, kteří v posledních pěti letech byli odsouzeni za zločin na dobu delší tří měsíců nebo pro skutek spáchaný z pohnutky nízké a nečestné. Pachatel byl povinen po stanovenou dobu vést pořádný život, což primárně znamenalo vyvarovat se páčání další trestné činnosti nebo oddávání se nezřízenému pití či nemravnému životu, případně dodržovat přiměřená omezení nebo se podrobit fakultativně ukládanému ochrannému dozoru. Soud měl zpravidla uložit i náhradu škody podle pachatelových sil. Podle Solnaře¹⁹ se jednalo na tu dobu o jednu z nejpokrokovějších úprav v celé Evropě. Její výsledky se dostavily takřka okamžitě. Již v roce 1920 se podmíněné odsouzení stalo nejvíce ukládaným trestem.²⁰ Úspěšnost podtrhuje

¹⁵ V letech 1889-1911 ji přijalo nejméně 12 států. Viz tamtéž s. 38-39.

¹⁶ Tamtéž s. 99.

¹⁷ DRÁPAL, J. Podmíněné odsouzení: Jeho účel a vývoj na území Česka. *Státní zastupitelství*. 2021, č. 6, s. 18-35. ISSN 1214-3758.

¹⁸ *Trestní statistika z Čech, Moravy a Slezska v letech 1919-1922*. Praha: Státní úřad statistický, 1925. s. 21, 29.

¹⁹ SOLNAŘ a kol. cit. d. s. 102.

²⁰ *Trestní statistika z Čech, Moravy a Slezska v letech 1919-1922*. cit. d. s. 21, 29.

i zajímavá skutečnost, kterou zmiňuje Drápal ve svém článku²¹, a to že tak razantní vliv na oblast trestání nemělo zavedení žádného jiného trestu. Zásadní příčinou byla především tehdejší vysoká míra velmi krátkých trestů odnětí svobody, nemožnost volby mezi jinými alternativními tresty a v neposlední řadě i stoupající kriminalita po konci 1. světové války.²² Mnozí²³ se však domnívají, že nadšení bylo nadsazené a soudy se k němu uchýlovaly i v nevhodných případech a bez využití dozorčí funkce.

Od svého zrodu podmíněný trest zaznamenal řadu důležitých změn. K transformaci v podmíněný trest nového typu docházelo kontinuálně, a to zpravidla rozšiřováním možností jeho ukládání. Výjimkou je pouze škála trestů, které je možné podmíněně odložit, kde docházelo k postupnému omezování. Trestní zákon č. 86/1950 Sb. omezil automatický odklad vedlejších trestů. Soudce však stále mohl vyslovit, že se podmíněně odkládají také peněžitý nebo jiný trest. Nicméně trestní zákon č. 140/1961 Sb. (v původním přijetém znění) tuto možnost úplně vyloučil a stanovil, že odklad výkonu trestu se netýká výkonu ostatních trestů. Současný trestní zákoník setrval u této úpravy, výjimkou je pouze zákon o soudnictví ve věcech mládeže, který umožňuje odložit také výkon peněžitého opatření. Tuto možnost bych uvítal i při trestání dospělých pachatelů nebo alespoň podmíněný odklad části peněžitého trestu, kterou by při splnění podmínek vedení řádného života nemusel uhradit.

Co se týče případů, ve kterých lze uložit trest podmíněného odsouzení, tak zde byl vývoj opačný a docházelo tedy k postupnému rozšiřování. Osobně hodnotím velmi pozitivně tento trend, který započal trestní zákon z roku 1950. Ten zrušil výluky, která neumožňovala uložit tento trest vybrané skupině recidivistů, čímž umožnil uložení podmíněného odsouzení ve všech případech, kdy se to nepřičilo důležitému obecnému zájmu. K podstatnější expanzi došlo novelou trestního zákona z roku 1956, která umožnila odklad trestu odnětí svobody ve výměře až do dvou let a současně vypustila podmínku souladu s důležitým obecným zájmem. Následně výraznější posun ve výměře trestu, kterou bylo možné podmíněně odložit, přinesl až rok 1997, a to konkrétně novelou č. 253/1997 Sb. trestního zákona z roku 1961, kterou bylo umožněno odložit odnětí svobody v délce až tří roků, a to za současného uložení dohledu. Do té doby u nás institut probace ve své typické podobě vůbec neexistoval. Jedinou snahou byla jakási socialistická náhražka v podobě záruky společenské organizace za nápravu pachatele. Nicméně obsahového ujasnění dohledu jsme se dočkali až v roce 2001, kdy byla zákonodárcem přijata

---

²¹ DRÁPAL, cit. d.

²² SOLNAŘ, V., *Zločinnost v zemích českých v letech 1914-1922: s hlediska kriminální etiologie a reformy trestního práva*. Praha: Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1931. s. 114.

²³ Srov. např. DRÁPAL, cit. d. nebo SOLNAŘ a kol. cit. d. s. 102.

novela č. 265/2001 Sb. zavádějící definici dohledu a mimo jiné i rozsah povinností, které je pachatel ve zkušební době povinen dodržovat. V této návaznosti přibyla i další novinka, která umožňuje ponechat podmíněné odsouzení v platnosti i v případě, že odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu. Neméně důležitým bylo také institucionální zakotvení profesionální probační služby, a to zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Završením pozvolného vývoje bylo přijetí zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který vypustil obligatorní uložení dohledu v případě odkládaných trestů v délce mezi dvěma a třemi lety s odůvodněním, že v některých situacích byl ukládán pouze formálně a nadbytečně tak zatěžoval Probační a mediační službu.²⁴

Aktuální podobu podmíněného odsouzení zformovala novela trestního zákoníku č. 220/2021 Sb. Právě touto novelou zavedená možnost zrušení dohledu nebo přiměřených povinností/omezení ještě před uplynutím zkušební doby (pokud již nejsou zapotřebí), je vítaným odlehčením přetížené Probační a mediační služby. Současné zakomponování alternativy domácího vězení²⁵ mezi přiměřené povinnosti, spočívající v povinnosti odsouzeného zdržovat se ve stanoveném časovém období v určeném obydlí, umožní větší individualizaci uloženého trestu a částečné naplnění jeho zábranného účelu.

1.3. Podmíněné odsouzení coby alternativní způsob potrestání

Odhlédneme-li od otázky právní povahy podmíněného odsouzení, nepochybně jej považujeme za alternativu ke krátkodobému, příp. střednědobému nepodmíněnému trestu odnětí svobody. A právě krize vězeňství, jeho finanční náročnost²⁶, nedostatečná kapacita, ale i jeho neefektivita stály za zrodem alternativních opatření.

Výzkumy²⁷ opakovaně ukazují, že tradiční řešení problémů s kriminalitou představované krutými tresty, které mají odradit pachatele, významně nesnižují recidivu. Lze se setkat i s názory²⁸, že tato univerzální sankce kriminalitu spíše posiluje či produkuje. Šámal²⁹

---

²⁴ Důvodová zpráva k § 79 až 81. Zvláštní část důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona, trestního zákoníku, cit. d.

²⁵ Vycházím zde ze skutečnosti, že přímo § 329 odst. 2 trestního řádu při kontrole výkonu této povinnosti odkazuje na přiměřené použití úpravy výkonu trestu domácího vězení.

²⁶ Studie Institutu Maxa Plancka pro studium kriminality, bezpečnosti a práva ukazuje, že výkon trestu odnětí svobody je 5,5krát nákladnější než náklady vynaložené na dohled zajišťovaný probační službou při podmíněném odsouzení. Podrobněji NEZKUSIL, J. K. Problematice alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. *Trestní právo*. 2009, č. 7-8, s. 7-18. ISSN 1211-2860.

²⁷ KURY, H., DIANIŠKA, G., STRÉMY, T. Prísne trestanie alebo alternatívy: Čo lepšie pomôže znižovať trestnú činnosť. In *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-224-0. s. 15.

²⁸ LUDWIG, W. *Diversion: Strafe im neuen Gewand* [online]. Berlin, Boston: De Gruyter, 1989 [cit. 1.10.2022]. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110865721.1/html>. ISBN 9783110865721. s. 1.

²⁹ JANUŠ, J. *Tresty budoucnosti*. Praha: Info.cz, 2020. ISBN 978-80-907780-0-9. s. 13.

zároveň zdůrazňuje, že trest odnětí svobody není základním trestem, ale naopak prostředkem *ultima ratio*, když už žádný jiný nepostačuje. Na tom se shoduje teorie i praxe, jak u nás, tak ve světě. Toto pojetí je navíc explicitně zdůrazněno i v trestním zákoníku, který u trestných činů s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let umožňuje pachateli uložit nepodmíněný trest pouze pokud by jiná sankce nevedla k vedení řádného života.

Jako alternativní tresty označujeme „*všechny tresty, které nejsou spojené s bezprostředním odnětím svobody*“³⁰. Přičemž Van Kalmthout³¹ upozorňuje, že je nelze chápat jako alternativu ve smyslu podřadnosti vězeňským trestům, nýbrž je uznáváme jako skutečné tresty, jejichž hlavním účelem je pobyt ve vězení nahradit. Do této problematiky se angažuje celá řada mezinárodních organizací³², které se zasazují o jejich větší využívání v praxi. V posledních desetiletích přijaly řadu dokumentů³³, které kladou důraz na omezení ukládání dlouhých trestů a nabádají na upřednostnění sankcí nespojených s pobytem ve vězení, čímž se mimo jiné snaží snížit přeplněnost věznic.

Pozitivním výsledkem těchto snah je realizovaná sankční reforma, která do českého trestního práva přinesla paletu alternativních trestů a mimo jiné i více zdůraznila subsidiární postavení trestu odnětí svobody. Za uplynulých 30 let se podstatně snížil počet ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody. V letech 1970 až 1990 se podíl nepodmíněných trestů pohyboval nad hranicí 30 % (maximum 39,8 % bylo zaznamenáno v roce 1980)³⁴, naproti tomu v letech 2010 až 2019 podíl osciloval kolem 15 % (minimum 11 % bylo zaznamenáno v roce 2013)³⁵.

Alternativní tresty s sebou navíc přinášejí i další pozitivní celospolečenské efekty. V případě jejich uložení nedochází ve společnosti k takové stigmatizaci odsouzených. Zároveň je justiční systém ze strany pachatelů vnímán více pozitivně, a to díky příležitosti, kterou jim poskytuje při jejich aktivním podílení se na svém znovuzачlenění do společnosti. Navíc dochází

---

³⁰ SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7. s. 16.

³¹ OUŘEDNÍČKOVÁ, L., VAN KALMTHOUT, A. M. Realizace alternativních trestů, některé zkušenosti západoevropských zemí. *Právní rozhledy*. 1997, č. 12, s. 620-626. ISSN 1210-6410.

³² Mezi nejdůležitější organizace lze zařadit Organizaci spojených národů, Radu Evropy nebo Evropskou unii.

³³ Mezi nejdůležitější řadíme Rezoluci OSN týkající se alternativ k uvěznění (*Resolution 8. Alternatives to imprisonment*), Rezoluci Rady Evropy č. (65) 1 o podmíněném odsouzení, probaci a jiných alternativách k uvěznění (*RESOLUTION (65) 1 (Adopted by the Ministers Deputies on 22nd January 1965) SUSPENDED SENTENCE, PROBATION AND OTHER ALTERNATIVES TO IMPRISONMENT*) nebo Doporučení Rady Evropy č. (99) 22 ohledně přeplněnosti vězeňských zařízení a nárůstu počtu vězňených osob (*Recommendation No. R (99) 22 concerning prison overcrowding and prison population inflation*).

³⁴ Srov. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistický přehled soudních agend pro rok 1996* [online]. [cit. 4.10.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>. s. 149.

³⁵ Srov. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2019*, cit. d.

i k posílení pocitu spravedlnosti soudního rozhodování, což považuje Sotolář³⁶ za nezanedbatelný přínos k budování dobrého jména v očích veřejnosti.

Statistické údaje³⁷ nicméně ukazují, že jednotlivé druhy alternativních trestů nejsou ukládány rovnoměrně, a právě podmíněné odsouzení naprosto převažuje na úkor jiných alternativ. Šámal se proto, dle mého názoru oprávněně, domnívá, že v praxi dochází k nadužívání podmíněného trestu. Zároveň se kriticky vyjadřuje na adresu soudů, které si dle něj ulehčují práci. Soudy se mnohdy vydávají tou nejjednodušší cestou, poněvadž zákon na sledování jeho výkonu neklade příliš velké nároky. Podmíněné odsouzení je sice hrozbou, ale bez uložených omezení nebo povinností se v podstatě nic ve vlastním životě odsouzeného nemění. Pozornost je podle Šámala nutné upřít na ukládání jiných alternativních sankcí.³⁸

Mezi základní alternativy, vedle podmíněného odsouzení, lze zařadit trest domácího vězení, obecně prospěšné práce a peněžitý trest, které označujeme také jako univerzální³⁹ tresty. Domácí vězení představuje nejprísnější alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a je určitým kompromisem mezi omezením svobody pachatele a jeho ponecháním na svobodě. Jeho nezpochybnitelnou výhodou je ušetření vysokých nákladů na umístění ve věznicích. A právě na rozdíl od podmíněného odnětí svobody zde skutečně dochází k omezení odsouzeného ve volném pohybu. Nicméně důvody pro jeho nízké využití v praxi Moudrý⁴⁰ spatřuje především v předpokladech pro jeho uložení, jež jsou odvislé od stálého bydliště a zaměstnání odsouzeného, problémech spojených s elektronickým kontrolním systémem a v neposlední řadě i v časové náročnosti výběru vhodných adeptů k resocializaci touto formou. Také se domnívám, že praktická stránka výkonu tohoto trestu je značně problematická. Nenapomáhají tomu ani obavy soudců, kteří mnohdy nedůvěřují procesu kontroly, a proto raději sáhnout po jiném druhu trestu.

Mírnějším druhem trestu jsou obecně prospěšné práce. Svou podstatou se jedná o druh legální nucené práce⁴¹ v obecný prospěch společnosti. Újmu pachateli způsobuje citelný zásah do jeho volného času a povinnost pracovat osobně a bez nároku na odměnu. Pracovní zařazení představuje výchovný prvek trestu, jenž má přispět k pracovní a sociální adaptaci pachatele.

---

³⁶ SOTOLÁŘ, PÚRY, ŠÁMAL, cit. d. s. 7.

³⁷ V roce 2019 bylo podmíněné odsouzení uloženo v 55,5 % případů, peněžitý trest v 13,7 % případů, obecně prospěšné práce v 10,5 % případů a domácí vězení v 0,24 % případů. Srov. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2019*, cit. d.

³⁸ JANUŠ, cit. d. s. 12-13.

³⁹ Při splnění zákonných požadavků je lze uložit za všechny přečiny, a to buď vedle jiného trestu nebo jako trest samostatný. Peněžitý trest lze uložit i u zločinů.

⁴⁰ MOUDRÝ, P. Vliv vybraných druhů trestů na resocializaci odsouzených – 2. část. *Trestněprávní revue*. 2001, č. 4, s. 205-214. ISSN 1213-5313.

⁴¹ Srov. čl. 9 odst. 2 písm. a) Listiny základních práv a svobod nebo čl. 4 odst. 3 písm. a) Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Z tohoto důvodu trest není vhodný pro postih prvopachatelů nebo pachatelů nedbalostních trestných činů, ale naopak pro recidivisty méně závažné kriminality, kteří se mohou opětovně zařadit do společnosti prostřednictvím nově získaných pracovních návyků. Důraz je potřeba dbát na zdravotní stav pachatele a na výsledné stanovisko zprávy Probační a mediační služby, která má vliv na úspěšnost vykonání celého trestu.

A právě povinnost soudu vyžádat si před uložením trestu obecně prospěšných prací nebo trestu domácího vězení trestním příkazem zprávu probačního úředníka způsobuje, že se samosoudce rozhodne pro jednodušší variantu, kterou je trest odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu. Účelem vyhotovené zprávy je zjištění možností k výkonu obou výše zmíněných trestů, včetně stanoviska obviněného a u trestu obecně prospěšných prací i jeho zdravotní způsobilosti. Na tomto místě nelze vznést žádnou kritiku ve vztahu k tomuto zákonnému požadavku. Samosoudce jen stěží může bez výsledku obviněného posoudit, zda lze těmito tresty dosáhnout nápravy pachatele. Naopak postup některých soudců, kteří si chtějí ušetřit práci je v zjevném rozporu s jejich posláním.

Nejuniverzálnější a v evropských zemích jednou z nejosvědčenějších alternativ nepodmíněného odnětí svobody je peněžitý trest. Dle statistických údajů je v Německu⁴² a Švýcarsku⁴³ ukládán ve více než 80 % případů, v Rakousku⁴⁴ ve více než 70 % případů a v Nizozemí⁴⁵ v 50 % případů. Naopak na Slovensku⁴⁶ je využíván pouze v jednotkách procent případů. V České republice dochází v posledních letech k nárůstu ukládání peněžitých trestů (z 3,6 % v roce 2015 na 13,7 % uložených trestů v roce 2019).⁴⁷ Jeho podstatou je zaplacení stanovené částky, která představuje újmu v podobě odnětí peněžních prostředků pachatele. Odsouzený tedy není vytržen ze svých rodinných a sociálních vztahů, nicméně se musí po určitý čas vzdát své obvyklé spotřeby. Určitým rizikem je ale podle Vanduchové⁴⁸ vznik situace, která donutí pachatele opatřit si potřebné prostředky nelegálním způsobem. Další nevýhodou trestu je jeho marginální výchovné působení, které se soustředí pouze na odstrašení před dalším deliktním chováním. Překážkou při jeho uložení je i potřeba zohlednění právem chráněných zájmů poškozených (srov. § 38 odst. 3 trestního zákoníku), především právo na náhradu újmy,

---

⁴² ZEŽULOVÁ, J., HOMOLA, M. Faktory mající vliv na ukládání peněžitého trestu v České republice. *Státní zastupitelství*. 2017, č. 2, s. 29-36. ISSN 1214-3758.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ ŠÁMAL, P., SULITKA, D. Srovnání ukládání peněžitých trestů v České republice a ve vybraných evropských státech. *Státní zastupitelství*. 2017, č. 2, s. 8-18. ISSN 1214-3758.

⁴⁶ ZEŽULOVÁ, HOMOLA, cit. d.

⁴⁷ Srov. MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2019*, cit. d. s. 24.

⁴⁸ VANDUCHOVÁ, M. Peněžitý trest – praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody? In VANDUCHOVÁ, M., GRIVNA, T., NOVOTNÝ, O. *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2. s. 431.

ale i dopad na rodinu pachatele. Podle zákonné dikce zároveň trest nelze uložit v případech, kdy by byl nedobytný. Naopak jako přednost vnímám možnost jeho odstupňování⁴⁹, které umožňuje přizpůsobit trest osobním a majetkovým poměrům pachatele a společenské škodlivosti spáchaného deliktu. Vedlejším pozitivním efektem je i příjem pro státní rozpočet. Peněžitý trest je proto nejvíce vítanější alternativou u majetkové kriminality, ale ve vhodných případech je účelné jej uložit i při jiných, méně či středně závažných trestných činech. Právě při útoku na majetek, kdy se snaží pachatel obohatit, dává podle mě největší smysl odejmout mu část majetku nežli zbytečně zasahovat do jeho svobody. Bohužel mnohdy je nepříznivá finanční situace příčinou páchaní trestné činnosti a tehdy nelze o tomto trestu uvažovat. V takovém případě bych se přiklonil k uložení obecně prospěšných prací.

Výhoda alternativních trestů oproti podmíněnému odsouzení spočívá v tom, že pachatel na vlastní kůži pocítí bezprostřední dopad svého skutku. U domácího vězení je omezen na svobodě, u obecně prospěšných prací si musí svůj trest odpracovat ve volném čase a u peněžitého trestu musí zaplatit určitou citelnou částku. Právě rychlá reakce soudu má největší šanci na úspěch, a proto je důležitá diferenciace trestů podle konkrétních okolností.

Navzdory tomu výsledky výzkumů ukazují, že zvolený typ trestu nemá zásadní vliv na recidivu. Zjištěný rozdíl několik procent není statisticky signifikantní⁵⁰, z čehož vyplývá, že ústředním tématem by neměl být samotný institut trestu, ale je vhodné se zaměřit na jiné aspekty. Možnými příklady, kam bychom měli nasměrovat naši pozornost je odloučení odsouzených od rodin, ekonomické náklady trestů nebo naopak příjmy státního rozpočtu z majetkových trestů. V této souvislosti se nemožno ubránit kacířské myšlence, zda vůbec máme ztrácet čas volbou vhodného trestu, nespokojit se pouze s jediným paušálním trestem, přizpůsobovat pouze jeho výměru a ušetřený čas věnovat jiné, zásadnější problematice. Nelze však nepostřehnout zcela příkrého rozporu vyřčené myšlenky s elementární zásadou individualizace trestů, která hraje nezpochybnitelnou roli s ohledem na osobitost jednotlivých pachatelů a jimi páchaných skutků.⁵¹ Současně se na tomto shodují i soudy⁵², tzn. že neexistuje

---

⁴⁹ Závažnost trestného činu je zohledněna v počtu uložených denních sazeb. Zatímco majetkové poměry slouží k určení výše denní sazby. Srov. § 68 trestního zákoníku.

⁵⁰ Nejvyšší podíl recidivistů se objevil u trestu odnětí svobody (45 %) a nejvyšší u podmíněného odsouzení s dohledem (49,4 %). Srov. SCHEINOST, M. a kol. *Trestní sankce - jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-148-6. s. 25.

⁵¹ Srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 14.4.2020, sp. zn. IV. ÚS 950/19, bod 81: „[...] proces soudní individualizace trestu je v každé trestní věci jedinečný, vychází z konkrétních skutkových okolností a [...] každý případ má nad jejich rámcem ještě okolnosti zcela individuální, které je rovněž soud povinen zohlednit.“

⁵² Rozhodnutí Vrchního soudu Austrálie ze dne 18.5.2005 ve věci Markarian v The Queen HCA 25, sp. zn. S600/2003, bod 27 [online]. [cit. 6.10.2022]. Dostupné z: https://jade.io/article/300?asv=gloss_widgets&at.p=index; Rozhodnutí Vrchního soudu Austrálie ze dne

jeden správný trest, ale je možné uložit několik trestů, kterou mohou být správné, a to zejména s ohledem na konkrétní okolnosti a různorodost chráněných objektů.

Pokud uvažujeme o ukládání různých alternativních trestů, nesmíme zapomínat ani na skutečnost, že trestní právo si musí zachovat svou autoritu a respekt ze strany pachatelů. Obávám se, že přílišná benevolence by měla spíše opačný efekt. Nesmí zde docházet ke kalkulaci rizika, s tím že se delikventům vyplatí páchat trestnou činnost za cenu „směšného“ potrestání. Při porušení podmínek výkonu alternativ k trestu odnětí svobody musí přijít rázná sekundární sankce, zpravidla ve formě uvěznění, byť i na krátkou dobu. Z tohoto důvodu se nejeví jako užitečný trend zákonodárce, který při přeměně alternativních trestů donedávna dával přednost přeměně na jiné alternativní tresty. Leč jsou tyto snahy vedené dobrými myšlenkami (širší aplikace alternativních trestů a snižování vězeňské populace), tak Kalvodová⁵³ je považuje spíše za kontraproduktivní, v čemž s ní musím souhlasit.

10.9.1998 ve věci Pearce v The Queen HCA 57, sp. zn. S87-1997, bod 46 [online]. [cit. 6.10.2022]. Dostupné z: https://jade.io/article/68081?asv=gloss_widgets&at.p=index.

⁵³ KALVODOVÁ, V. Kapitola 1. Filozofie trestání deset let po přijetí trestního zákoníku. In JELÍNEK, J. a kol. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-354-4. s. 171.

2. Podmíněné odsouzení v české právní úpravě

2.1. Podmínky uložení trestu

Česká právní úprava rozeznává tzv. prosté podmíněné odsouzení (bez uložení dohledu) podle § 81 až § 83 trestního zákoníku a podmíněné odsouzení s dohledem podle § 84 až § 87 trestního zákoníku. Obě varianty tohoto trestu vycházejí z předpokladu naplnění stejných zákonných podmínek. Nadto se u tzv. kvalifikovaného podmíněného odsouzení aplikují i další ustanovení trestního zákoníku (více v kapitole 2.3.).

Aby soud mohl rozhodnout o uložení trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu musí být současně naplněny dvě základní podmínky. První podmínka je vázána na délku uloženého trestu, zatímco druhá se vztahuje k osobě a poměrům⁵⁴ pachatele.

Podle zákonných ustanovení lze podmíněně odložit pouze trest odnětí svobody nepřevyšující tři léta. Podstatná je tudíž skutečná výměra trestu uložená odsuzujícím rozhodnutím, nikoli hranice trestní sazby uvedené v zákoně. Rozhodným kritériem je tak konkrétní závažnost trestného činu, která se vztahuje k individuálnímu skutku pachatele. Vedle toho je důležitá i typová závažnost, tj. trestní sazba za příslušný trestný čin (v našem případě konkrétně její spodní hranice). Ta odráží kategorizaci trestných činů a z toho vyplývající příležitost uložit podmíněný trest. Nicméně možnost uložení tohoto trestu rozšiřuje využití institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody dle § 58 trestního zákoníku, který dovoluje uložit trest pod dolní hranici trestní sazby stanovené zákonem. Ale ani v tomto případě soud nemůže uložit podmíněný trest u trestných činů, činí-li dolní hranice trestní sazby alespoň dvanáct let. Výjimku tvoří případy podle § 58 odst. 5, 6 a 7 trestního zákoníku, tedy zejména posuzování trestného činu spolupracujícího obviněného, přípravy, pokusu nebo pomoci k trestnému činu anebo nesplnění podmínek některé z okolností vylučujících protiprávnost. U těchto situací není soudce vázán výše uvedeným omezením, a i u vysoce typově závažných trestných činů (u kterých dolní hranice převyšuje dvanáct let) může soudce v případě nižší konkrétní závažnosti přistoupit k uložení podmíněného trestu. Stejnou pravomoc má soud i při ukládání trestu pachateli se zmenšenou přičetností podle § 40 odst. 2 trestního zákoníku, jemuž za současného uložení ochranného léčení uloží trest pod dolní hranicí trestní sazby⁵⁵.

---

⁵⁴ Do úvahy se berou osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry pachatele, srov. § 39 odst. 1 trestního zákoníku. Důležitý je ale i psychický stav, včetně věku pachatele, srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 2.9.1970, sp. zn. 2 Tz 11/70 [R 50/1970 tr.].

⁵⁵ A to v případě, že touto kombinací je větší možnost dosažení nápravy, přičemž není vázán omezením uvedeným v § 58 odst. 4 trestního zákoníku.

Jestliže soudce podle zákonných kritérií rozhodne o uložení trestu odnětí svobody ve výměře do tří let, následně musí přistoupit k posouzení potřeby přímého výkonu tohoto trestu, tj. nepodmíněného odsouzení. Při úvahách, zda k vedení řádného života odsouzeného není potřeba výkonu trestu, musí zohlednit možnost dosažení cíle individuální prevence, při které přihlíží zejména k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje. Předchozí život pachatele je podle judikatury⁵⁶ nutné posuzovat v přiměřeně dlouhé době před spácháním skutku, včetně dostatečného důrazu na případnou předchozí trestnou činnost, její charakter a účinek předešlých trestů na jeho nápravu. Při zkoumání prostředí odsouzeného je základním cílem zjištění, zda má zajištěný legální příjem a bydlení. Právě uvěznění by pachatele mohlo o tyto základní potřeby připravit a jeho náprava a návrat do osobního a pracovního života by byly ještě více ztíženy. V této souvislosti Nejvyšší soud⁵⁷ přízvučuje, že i v případě podmíněného odsouzení je nutné aplikovat obecné zásady pro ukládání trestů vyjádřené v § 39 trestního zákoníku, a to konkrétně zhodnocení povahy a závažnosti spáchaného trestného činu. Okolnosti případu budou mít zásadně vliv i na intenzitu potřebné ochrany společnosti.

Současný koncept podmíněného odsouzení působí na pachatele jako varování, že příští vybočení z mezí vedení řádného života bude mít pro něj závažné následky. Soudy jej proto, podle mě nepřekvapivě, často využívají jako univerzální výstrahu. Podle Ščerby⁵⁸ bude mít jeho uložení smysl zejména u osob, které ojediněle vybočily z jinak řádného způsobu života, tj. prvopachatelů, pro které podmíněné odsouzení představuje tzv. druhou šanci. Právě u nich lze podmíněného odkladu využít i při závažnějších trestných činech, včetně mimořádného snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby. Domnívám se, že svůj účel však může splnit i u recidivistů méně závažné kriminality, kteří potřebují vnější pomoc, podporu a usměrnění svého chování během zkušební doby, aby mohli vést řádný život v souladu s normami občanské společnosti. Toto stanovisko podporuje i omezení stanovené v § 55 odst. 2 trestního zákoníku, které u trestných činů, jejichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje pět let, umožňuje uložit nepodmíněný trest pouze za podmínky, že by pouhá hrozba trestu zjevně nevedla k tomu, aby pachatel vedl řádný život⁵⁹.

---

⁵⁶ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30.4.1965, sp. zn. 1 To 96/65 [R 39/1965 tr.].

⁵⁷ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26.10.1964, sp. zn. 3 Tz 41/64 [R 41/1964 tr.].

⁵⁸ ŠČERBA, cit. d. s. 229.

⁵⁹ Subsidiarita je speciálně uvedena u trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 odst. 1 nebo 2 TZ, kdy lze uložit nepodmíněný trest pouze pokud to vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není-li naděje k nápravě pachatele jiným trestem, srov. poslední větu § 55 odst. 2 trestního zákoníku.

Právní úprava sankcionování mladistvých neobsahuje zvláštní předpoklady pro uložení podmíněného trestního opatření odnětí svobody mladistvým, použije se proto stejných podmínek jako u dospělých pachatelů⁶⁰.

2.2. Zkušební doba, přiměřená omezení a přiměřené povinnosti

Obligatoční součástí výroku odsuzujícího rozsudku či trestního příkazu, kterým se ukládá trest podmíněného odsouzení je stanovení délky zkušební doby. Zkušební dobu soud vytyčí na jeden rok až pět let, přičemž podle ustálené judikatury⁶¹ ji lze vyčíslit v letech či měsících a poněvadž určuje rozsah újmy působící na pachatele, její délka by měla reflektovat povahu a škodlivost spáchaného trestného činu. Důležitým aspektem je však i celkový profil pachatele. Soudce musí přihlídnout i k délce podmíněně odkládaného trestu, který nepředstavuje pouze vyjádření závažnosti konkrétního deliktu, ale i zákonné omezení, jelikož zkušební doba nesmí být kratší než uložený trest. Domnívám se, že tato novinka doplněná novelou č. 220/2021 Sb. není pozitivní změnou, protože u některých pachatelů může mít právě kratší a o to intenzivnější dohled násobně vyšší šanci na nápravu pachatele. Stejný názor sdílí i pracovníci Probační a mediační služby⁶², kteří zdůrazňují jejich omezené kapacitní možnosti, a právě díky kratší době by bylo možné zlepšit práci s odsouzeným.

Zkušební doba počíná běžet ode dne nabytí právní moci rozsudku. Odsouzený je tedy povinen vést řádný život již v den, kdy rozhodnutí nabylo právní moci⁶³, jelikož tím samým dnem se stává vykonatelným. Zákonná úprava nepovoluje přerušení či stavění zkušební doby, a to ani v případě pobytu v cizině, výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody či trestu vyhoštění. Stejně tak není možné ani její zkrácení.⁶⁴ Naopak její prodloužení je možné, ale pouze za podmínek zakotvených v § 83 odst. 1 trestního zákoníku. Maximálně ji lze prodloužit o dva roky, zároveň ale nesmí celé trvání zkušební doby překročit délku pěti let. Lze tak učinit v případě, že odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu tím, že nevedl řádný život, ale soud vzhledem k osobě odsouzeného a okolnostem případu ponechá podmíněné odsouzení v platnosti.

---

⁶⁰ Odlišně je upraveno pouze maximální trvání zkušební doby, k tomu srov. § 33 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

⁶¹ Srov. rozhodnutí Krajského soudu v Bratislavě ze dne 10.9.1951, sp. zn. 6 Tk 402/51 [R 8/1953 tr.].

⁶² TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, S., SCHEINOST, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-163-9. s. 130.

⁶³ Úprava počítání času stanovená v § 139 TZ se zde neuplatní, jelikož s počátkem zkušební doby podmíněného odsouzení trestní zákoník nespojuje žádný účinek. K tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28.1.2015, sp. zn. 8 Tdo 1501/2014 [R 44/2015 tr.].

⁶⁴ § 82a TZ upravuje pouze zrušení přiměřených omezení/povinností nebo výchovných opatření, nikoli celé stanovené zkušební doby.

V jejím průběhu má odsouzený prokázat, že k dosažení účelu trestu, resp. k vedení řádného života, není třeba přímého výkonu trestu odnětí svobody. Chování odsouzeného pravidelně kontroluje buď předseda senátu soudu, který rozhodoval v prvním stupni nebo tím může pověřit Probační a mediační službu. K využití probačního úředníka by soud měl přistoupit zejména při kontrole dodržování přiměřených omezení či opatření, ale i pokud se vyžaduje důkladnější dohled nebo u pachatelů již v minulosti trestaných. Jelikož právě Probační a mediační služba je specializovaným orgánem a představuje dostatečnou záruku efektivity a komplexnosti, a i přes její vytížení se domnívám, že je na místě ji v obtížnějších případech oslovit.

Vedle základní povinnosti každého podmíněně odsouzeného spočívající v řádném vedení života, lze fakultativně uložit i další omezení či povinnosti. Právě přiměřená omezení, přiměřené povinnosti či výchovná opatření mohou přispět k větší individualizaci ukládaných trestů, prostřednictvím kterých je lze diferencovat podle okolností případu, poměrů pachatele a možnosti jeho resocializace, na co upozorňuje i Nejvyšší soud⁶⁵. Jejich účelem je primárně odstranění kriminogenních faktorů ze života pachatele, které jej odrazují od vedení řádného života. Slouží k odstranění příležitostí, příčin či podmínek k opětovnému spáchání trestného činu a mají odsouzenému pomoci překonat jejich škodlivý vliv, a naopak znásobit výchovné působení prostředí, ve kterém odsouzený žije a pracuje.

Povinnosti mají nejčastěji formu příkazů k aktivnímu jednání, zatímco omezení představují zákaz určitého konání (zpravidla nežádoucího). Zákonná úprava předkládá soudci nezávazný okruh omezení a povinností, které může pachateli uložit, nicméně se může rozhodnout i pro další, v zákoně neuvedená opatření. Mezi nejintenzivnější patří povinnost zdržovat se v určeném obydlí ve stanoveném části zkušební doby.⁶⁶ Úpravy dalších pak nalezneme v § 48 odst. 4 trestního zákoníku, které například umožňují uložit pachateli povinnost zdržet se nežádoucího jednání nebo návštěvy nevhodného prostředí, ale i komisivní povinnosti jako například podrobení se pracovnímu či sociálnímu výcviku nebo léčení závislosti na návykových látkách. K zesílení účinku působení podmíněného odsouzení soud zpravidla uloží, aby odsouzený podle svých sil nahradil způsobenou újmu⁶⁷ či vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem. Tuto povinnost lze uložit současně s adhezním

---

⁶⁵ Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 5.9.1966, sp. zn. Pls 7/66-1 označené jako *Zhodnocení praxe soudů z hlediska plnění usnesení pléna Nejvyššího soudu ze dne 1. dubna 1965 - Pls 1/1965 (o praxi soudů při ukládání trestů u nejčastěji se vyskytujících trestných činů)*. [R II/1967 tr.].

⁶⁶ Osobně považuji tuto povinnost za jakousi dobu trestu domácího vězení. Celková doba trvání tohoto pobytu nesmí přesáhnout jeden rok.

⁶⁷ Soud nemusí stanovit její přesnou výši ani osobu poškozeného. Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.4.2010, sp. zn. 8 Tdo 417/2010 [R 49/2011 tr.].

výrokem o náhradě škody poškozenému, jelikož má za cíl naplnění jiného účelu. Po podmíněně odsouzeném se požaduje respektování zájmů dotčených osob a aktivní úsilí o odčinění škodlivých následků svého činu pod pohrůzkou nařízení výkonu, zatímco výrok o náhradě škody je bez významu ve vykonávacím trestním řízení a jeho neplnění nebude mít negativní dopad na úspěšné osvědčení. Za to bude mít význam v občanském právu, poněvadž se jedná o exekuční titul.

Aby však mohly uložené povinnosti či omezení plnit svůj význam, musí být zvoleny tak, aby byly reálně kontrolovatelné nástroji, které má soud, popř. probační úředník k dispozici. Pokud je podmíněně odsouzený nebude respektovat a nebude možné z toho vyvodit pro něj negativní důsledky, budou postrádat jakýkoli smysl. Nejvyšší soud⁶⁸ zdůrazňuje, že pro odsouzeného je naprosto klíčové, aby mohl rozeznat, jak se má chovat, aby naplnil předpoklady osvědčení. Povinnosti a omezení proto musí být přesně a určitě vymezeny již ve výroku rozsudku. Ve vykonávacím řízení je soud vázán pouze výrokovou částí a nelze zde dodatečně stanovovat podmínky výkonu trestu. Povinnosti či omezení uvedené pouze v odůvodnění by navíc způsobily problémy i v opravném řízení, jelikož by byly překážkou pro jejich případný přezkum. Trestní zákoník výslovně stanovuje, že se jedná o přiměřená omezení či opatření, ale tuto premisu je nutné dodržet i z materiálního hlediska. Jejich přiměřenost se musí vázat především k účelu podmíněného odsouzení, a tedy směřovat k vedení řádného života, přičemž Púry⁶⁹ připomíná, že nesmí sledovat jiný účel. Přiměřenost je nutné chápat ve vztahu k trestnému činu, který odsouzený spáchal. Opatření, které by sice mohly pozitivně působit na odsouzeného, přitom ale nemají určitý vztah ke spáchanému skutku, nejsou podle Nejvyššího soudu⁷⁰ v souladu se zákonem. Je možno polemizovat o tomto omezení, zda má mít přednost provázanost uložených povinností se spáchaným skutkem, nebo by bylo radno klást důraz spíše na převýchovu odsouzeného. I když bych se přiklonil s větší pravděpodobností k druhé možnosti, tak současná role trestního práva je nastavená tak, že spočívá v potrestání pachatele za to, co spáchal a v odrazení jej od podobných činů, nikoli ve snaze o jejich komplexní změnu k lepšímu.

---

⁶⁸ Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 5.9.1966, sp. zn. Pls 7/66-1 cit. d.

⁶⁹ PÚRY, F. § 82. In ŠÁMAL a kol. cit. d. s. 1024.

⁷⁰ Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 5.9.1966, sp. zn. Pls 7/66-1 cit. d.

2.3. Vyslovení dohledu

Další, a zároveň přísnější⁷¹, alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody je podmíněné odsouzení s dohledem. Trestní zákoník jej upravuje odlišně od podmíněného odsouzení bez dohledu v § 84 až § 87. Předpokladem, nad rámec splnění podmínek⁷² pro podmíněné odsouzení dle § 81 trestního zákoníku, je potřeba zvýšeného sledování a kontroly chování pachatele a poskytnutí potřebné péče a pomoci odsouzenému během zkušební doby. Za těchto předpokladů soud v souladu s § 122 odst. 1 trestního řádu přímo ve výroku o trestu vysloví nad pachatelem dohled a stanoví zkušební dobu a její trvání. Nepochybně se zde jedná o typickou formu probace, jak se lze s tímto institutem setkat v trestním právu jiných států. Podstatou tohoto institutu je, že po nabytí právní moci rozsudku či trestního příkazu přebírá hlavní roli Probační a mediační služba. Probační dohled představuje „*institucionalizovanou kontrolu chování pachatele trestného činu soudem spočívající v takovém zacházení, při němž je kombinován aspekt penologický, tj. hrozba trestem, stanovení omezení a dohled, a aspekt sociální, tj. pomoc a psychosociální působení*“⁷³. Jeho princip spočívá v pravidelných osobních schůzkách pachatele s probačním pracovníkem, ve vzájemné spolupráci při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu a kontrole uložených přiměřených povinností či omezení.⁷⁴ Tím je tedy z teoretického hlediska zajišťována ochrana společnosti a snižováno riziko opakování trestné činnosti současně se zabezpečením odborného vedení podmíněně odsouzeného k osvojení si aspektů řádného života. Nicméně konkrétní rozsah, obsah a intenzita dohledu jsou určeny probačním plánem dohledu, jehož východiskem je odsuzující rozhodnutí a který vypracovává probační úředník ve spolupráci s pachatelem. Nelze opomíjet ani skutečnost, že vliv probace na resocializaci pachatele je vždy pouze nepřímý

---

⁷¹ To ostatně potvrzuje i Vrchní soud v Praze, jenž se vyjádřil, že dohled je součástí zpřísnění podmínek tzv. prostého podmíněného odsouzení, a tudíž jej nelze omezovat pouze na pachatele, kteří před činem nežili řádným životem. Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15.2.2000, sp. zn. 3 To 123/99. Zároveň i vláda v důvodové zprávě k zákonu č. 220/2021 Sb. uvádí, že dohled je „*nejintenzivnějším opatřením, které je možné pachateli v rámci trestu nespojeného s odnětím svobody uložit*“. Toto tvrzení si dovoluji rozporovat, a to zejména s ohledem na existenci trestu domácího vězení, které ve své podstatě není trestem odnětí svobody, nýbrž spočívá v povinnosti zdržovat se ve svém obydlí. Zároveň se však svou intenzitou omezení volného pobytu odsouzeného blíží k odnětí svobody a lze tedy dle mého názoru bezpochyby považovat tento trest za přísnější nežli vyslovení dohledu nad odsouzeným.

⁷² První dvě podmínky: (i) trest nepřevyšující tři léta a (ii) neexistence nutnosti přímého výkonu trestu odnětí svobody, jsou shodné.

⁷³ PÚRY, F. Dohled probační. In HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1. s. 155-156.

⁷⁴ Přičemž na výkon dohledu se použije obecná úprava v § 49 až § 51 TZ.

a je nepochybně odvislý od kvality a dovedností probačního úředníka a jak správně poznamenává Marešová⁷⁵, i od pachatelovy komunity, ve které se změny mají projevit.

Podmíněné odsouzení s dohledem je určeno především pro pachatele, jejichž chování je třeba intenzivněji kontrolovat a pozitivně ovlivňovat, zejména v případech výraznějším způsobem narušené osobnosti nebo byl-li trestný čin spáchán v přímé souvislosti s kriminogenním prostředím, ve kterém pachatel žije, či z důvodu absence legálního zdroje příjmů. Zřetelně se jedná o situace, kdy by podmíněné odsouzení bez součinnosti probačního pracovníka nepředstavovalo uspokojivou záruku vedení řádného života. U těchto pachatelů lze indikovat výskyt faktorů zvyšujících riziko recidivního chování a toto riziko nelze dostatečně omezit přiměřenými opatřeními či omezeními v rámci prostého podmíněného odsouzení. Proto se osobně domnívám, že je efektivnější pracovat s rizikovým pachatelem v rámci dohledu na svobodě, než mu zbytečně odnímat svobodu.

Mezi základní povinnosti pachatele patří plnění probačního plánu dohledu, spolupráce s probačním úředníkem spočívající zejména v jeho informování ve věcech pobytu a zaměstnání, povinnosti dostavovat se na ujednané schůzky, ale i umožnění vstupu do svého obydlí probačnímu pracovníkovi. Naopak probační úředník je povinen plnit pokyny předsedy senátu, vytvořit probační plán dohledu a průběžně jej aktualizovat⁷⁶. Dále v případě požadavku podmíněně odsouzeného mu je pracovník Probační a mediační služby povinen poskytnout potřebou pomoc, zabezpečit nebo doporučit resocializační program, nebo s ním spolupracovat při řešení životních nesnází. Naopak, v případě neochoty odsouzeného, je probační úředník nucen konat i proti jeho vůli. A to všechno v intencích rozhodnutí soudu ukládajícího dohled. Při výkonu probační činnosti se však nelze spokojit s pouhými periodicky se opakujícími schůzkami na pracovišti. Městský soud v Praze zdůrazňuje, že probační pracovník si musí vytvářet ucelený obraz o chování pachatele, a to i z různých zdrojů odlišných od informací poskytnutých odsouzeným. Vznikne-li potřeba, je jeho povinností vyhledat odsouzenému vhodné společenské uplatnění, včetně pomoci s budováním sociálního zázemí.⁷⁷ Následně všechny zjištěné skutečnosti, včetně celého průběhu probačního procesu zaznamená do zprávy o poměrech odsouzeného, kterou předkládá soudu, a to buď podle instrukcí předsedy senátu v pravidelných intervalech, nebo v případě zaviněného neplnění povinností či maření účelu

---

⁷⁵ MAREŠOVÁ, A. Může restorativní justice splnit jeden ze svých hlavních cílů – alespoň částečně vyprázdnit české věznice? In *Restorativna justícia a systém alternatívnych trestov: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*, cit. d. s. 111.

⁷⁶ Další povinnosti a oprávnění jsou uvedeny v § 51 trestního zákoníku.

⁷⁷ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20.6.2001, sp. zn. 7 To 218/2001.

trestu. Závažné⁷⁸ nebo opakované porušení podmínek dohledu nebo nedodržení přiměřených omezení či povinností může být důvodem pro nařízení výkonu trestu nebo zpřísnění stávajícího dohledu.

Nicméně praxe v oblasti výkonu dohledu ukazuje, že spolupráce soudů s Probační a mediační službou není ideální. Pracovníci Probační a mediační služby vnímají největší problémy v tom, že ze strany soudů je malá, či dokonce žádná odezva na jejich zprávy reportující porušování podmínek podmíněně odsouzenými pachateli.⁷⁹ Souhlasím s jejich znepokojením a apelem, že je nutné tento postoj soudů změnit, jelikož podmíněné odsouzení bude mít efekt pouze v situaci, kdy bude odsouzený respektovat probačního úředníka a v případě neplnění probačního plánu soud přistoupí k okamžitému řešení.

Navzdory tomu, že podmíněné odsouzení je v praxi nejfrekventovanější sankcí, ve spojení s dohledem je ukládáno velmi málo. Statistické údaje⁸⁰ v posledních letech ukazují, že podmíněné odsouzení s dohledem se na celkovém počtu podmíněných trestů podílí pouze třinácti procenty. Podle zprávy probačních úředníků, kterou přednesla Hulmáková⁸¹, negativně vyznívá i zavedená praxe jednotlivých soudců, kteří si často nenechávají před samotným rozhodnutím vypracovat zprávu od Probační a mediační služby k možné nápravě pachatele, příp. se neztotožní s nutnými opatřeními, které mají být pachatelům uloženy.

Určité obavy soudců spojené s výkonem dohledu může pomoci rozplynout, podle mého názoru, nejvýznamnější změna provedená novelou č. 220/2021 Sb., a to zavedení institutu zrušení dohledu nebo přiměřených omezení či povinností již v průběhu zkušební doby. Tento nástroj je v první řadě motivací odsouzeného k provedení pozitivních změn v jeho životě. Současně podle důvodové zprávy⁸² má také působit jako další prostředek sloužící k větší individualizaci působení trestu na pachatele. Ještě předtím se k této problematice vyjádřil i Ústavní soud⁸³, který dokonce po dosažení účelu trestu považuje pokračování dohledu za nepotřebné a nedůvodné. Odsouzený, který prokáže, že plněním svých povinností prokázal

---

⁷⁸ Na zjištěné méně závažné nedostatky v procesu probace odsouzeného upozorní a poučí jej, že v případě opakování bude o tom informovat předsedu senátu. Srov. § 350k odst. 4 in fine trestního řádu.

⁷⁹ SCHEINOST, M. a kol. *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-144-8. s. 92.

⁸⁰ Vlastní výpočet podle *Statistický list trestní pro fyzické osoby. Přehled o uložených trestech/trestních opatření - hlavní sankce (trest 1) pro rok 2021* [online]. 13.11.2022 [cit. 17.10.2022]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. s. 1.

⁸¹ HULMÁKOVÁ, J., Zprávy probačních úředníků a ukládání a výkon obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení. In *Odborná konference „Ukládání trestů a jejich výkon“* [online]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Unie obhájců České republiky, 4.6.2020 [cit. 17.10.2022]. Dostupné z: <https://youtu.be/wXG08-8b45c>.

⁸² Obecná část důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona, trestního zákoníku. V. volební období, sněmovní tisk 410/0 ze dne 19.12.2007.

⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 12.5.2011, sp. zn. III ÚS 1735/10.

polepšení a ve zkušební době vede řádný život a dále jej povede i bez nich, může po uplynutí jedné třetiny uložené doby, nejdříve však po šesti měsících, požádat o zrušení uložených omezení či vysloveného dohledu.

Za mě je však v dnešním globalizovaném světě velmi důležitým aspektem resocializace pachatele i mezinárodní spolupráce v oblasti vzájemného uznávání rozsudků a rozhodnutí o probaci za účelem dohledu nad probačními opatřeními a alternativními tresty. Aby vůbec bylo možné dosáhnout účelu tohoto trestu je nutné, aby jazykové možnosti a kulturní a společenské hodnoty vykonávajícího státu byly kompatibilní s pachatelovými. Osobně bych vyzdvihнул vzájemnou kooperaci v rámci členských států Evropské unie⁸⁴ a Rady Evropy⁸⁵. Cíle těchto mezinárodních dohod stručně popsala Kursová⁸⁶ v rozsáhlém článku, přičemž zdůraznila hlavně usnadnění společenské rehabilitace podmíněně odsouzených osob, které nežijí ve státě odsouzení. Důsledkem je zakotvení naprosto klíčové možnosti odsuzujícího státu postoupit rozsudek domovskému státu, který následně dohlíží na dodržování uložených povinností či omezení a zároveň nad odsouzeným vykonává dohled v zemi jeho obvyklého pobytu.

2.4. Rozhodování o podmíněném odsouzení

Trest podmíněného odsouzení lze uložit jak odsuzujícím rozsudkem, tak i trestním příkazem. Při využití trestního příkazu však musí soudce respektovat zákonné omezení, které neumožňuje uložit trest odnětí svobody v délce převyšující jeden rok, nicméně při stanovení délky zkušební doby není nikterak omezen.

Vynesením odsuzujícího rozhodnutí ale není celá trestní věc definitivně ukončena. Průběh dohledu a kontroly vedení řádného života jsem již popsal v předchozích kapitolách. Konec zkušební doby nicméně nemusí být nutně spojen pouze s jejím uplynutím. Dochází zde ke třem eventualitám. První představuje situaci, ve které se pachatel osvědčí a posléze se na něj hledí, jako by nebyl odsouzen. V dalším případě je nařízen výkon původně podmíněně odloženého trestu a poslední možností je výjimečné ponechání podmíněného odsouzení v platnosti přes to, že pachatel porušil podmínky výkonu trestu. Ve všech zmíněných případech předseda senátu rozhodne usnesením na návrh podmíněně odsouzeného, státního zástupce, ale

---

⁸⁴ Rámcové rozhodnutí Rady 2008/947/SVV ze dne 27. listopadu 2008 o uplatňování zásady vzájemného uznávání na rozsudky a rozhodnutí o probaci za účelem dohledu nad probačními opatřeními a alternativními tresty.

⁸⁵ Evropská úmluva o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli, ve znění publikovaném ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 75/2002 Sb. m. s., o jejím přijetí.

⁸⁶ KURSOVÁ, J. Alternativní řešení trestních věcí v dokumentech OSN, Rady Evropy a Evropské unie. *Státní zastupitelství*. 2018, č. 1, s. 23-52. ISSN 1214-3758.

i bez tohoto návrhu, a to ve veřejném zasedání⁸⁷. Proti usnesení je přípustná stížnost, které zákon přiznává odkladný účinek.

2.4.1. Rozhodnutí o osvědčení ve zkušební době

Pro pachatele nejpříznivější, a zároveň i pro společnost nejžádanější, variantou je případ, kdy podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl všem soudem uloženým podmínkám. Soud v takovém případě rozhodne o tom, že se pachatel osvědčil. Nemůže tak učinit dříve, než uplyne celá zkušební doba.⁸⁸ Neučiní-li toto rozhodnutí ve lhůtě jednoho roku od uplynutí zkušební doby, aniž by na tom měl odsouzený vinu, nastane fikce osvědčení.

Při rozhodování o tom, zda se pachatel ne/osvědčil, soud posuzuje, zda samotná pohrůžka trestem postačovala k tomu, aby u odsouzeného došlo k nápravě. K osvědčení tedy může dojít pouze při kumulativním splnění dvou podmínek, a to (i) vedení řádného života a (ii) vyhovění uloženým podmínkám. Osvědčení podmíněně odsouzeného však nebrání, pokud se mu nezdařilo plně nahradit škodu, kterou byl podle rozhodnutí soudu povinen podle svých sil nahradit. Výraz „podle svých sil“ je nutné vykládat tak, že se jedná o povinnost nahradit škodu ve výši a v okamžiku, kdy mu to jeho majetkové, příjmové a zdravotní poměry dovolí. Soud musí tyto poměry zjišťovat, a to včetně snahy odsouzeného k jejich zlepšení. Plně se ztotožňuji s rozhodovací praxí⁸⁹, jež v případě, že podmíněně odsouzený svou laxností a neochotou zavíní opožděné, příp. omezené splacení nároku poškozeného, nelze považovat proces jeho resocializace za úspěšný.

Při absenci rozhodnutí dle § 83 odst. 1 trestního zákoníku v jednorozhodnutí lhůtě od uplynutí zkušební doby dochází ke vzniku fikce, že se podmíněně odsouzený osvědčil, avšak plně postačuje, pokud usnesení o osvědčení nabude právní moci až po uplynutí této lhůty.⁹⁰ Druhou podmínkou vedle časového ohraničení je skutečnost, že odsouzený na tom, že soud neučinil rozhodnutí, nenese vinu. Nicméně je to pochopitelné, jelikož v případě obstrukcí by se mohl jednoduše vyhnout nařízení výkonu trestu. Vinu tak lze dle ustálené judikatury⁹¹ shledat

---

⁸⁷ V souladu s § 330 odst. 3 TŘ může se souhlasem státního zástupce předseda senátu učinit rozhodnutí o tom, že se podmíněně odsouzený osvědčil i mimo veřejné zasedání.

⁸⁸ V takovém případě by došlo k dodatečnému zkrácení zkušební doby, které není přípustné. Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.3.1963, sp. zn. 7 Tz 20/64 [R 32/1964 tr.].

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.3.2009, sp. zn. 4 Tz 6/2009 [R 8/2010 tr.], příp. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24.8.2006, sp. zn. 3 To 668/2006 [R 47/2007 tr.].

⁹⁰ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 3.3.1965, sp. zn. 10 Tz 15/65 [R 35/1965 tr.]; K počítání času se použije zákonné pravidlo v § 139 TZ, jelikož s uplynutím lhůty je spojen účinek.

⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1.4.2009, sp. zn. 11 Tz 117/2008 [R 24/2010 tr.], příp. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.6.2011, sp. zn. 8 Tz 44/2011.

při nedosažitelnosti odsouzeného pobytem na neznámém místě, při častých změnách bydliště bez ohlášení příslušnému orgánu, nebo při uprchnutí do ciziny. Fikce se uplatní i v případě, že soud sice učinil ve lhůtě jednoho roku od uplynutí zkušební doby rozhodnutí o tom, zda se odsouzený ve zkušební době osvědčil či nikoliv, avšak toto rozhodnutí bylo v opravném řízení o stížnosti zrušeno a jednoroční lhůta již uplynula, aniž by na tom měl odsouzený vinu.⁹² Naopak vzniku fikce nebrání pobyt ve výkonu trestu či ve vazbě nebo samotný pobyt v cizině, pokud je možné mu doručit předvolání k veřejnému zasedání⁹³, nebo probíhající řízení o mimořádném opravném prostředku.

V souladu s principem právní jistoty, právní mocí usnesení o osvědčení definitivně zaniká možnost výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, a to i v případě, že dodatečně vyjde najevo, že pachatel ve zkušební době spáchal jiný trestný čin nebo jiným chováním porušil podmínky trestu.⁹⁴ Zákonným důsledkem výroku o osvědčení, příp. situace, ve které se má za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil, je nevykonání původně podmíněně odloženého trestu. S osvědčením se zároveň spojuje fikce neodsouzení, tj. případ zahlazení odsouzení přímo ze zákona.

2.4.2. Přeměna podmíněně odloženého trestu

Soudce při svém rozhodování hodnotí chování podmíněně odsouzeného v celém průběhu zkušební doby. Nejvyšší soud⁹⁵ zároveň podtrhuje, že nemůže (ba ani nesmí) přihlížet k chování před začátkem ani po uplynutí zkušební doby.

Vedení řádného života nelze ztotožňovat pouze s vyvarováním se spáchání jiného trestného činu v průběhu zkušební doby. Pod tímto pojmem je obecně nutné rozumět celkové dodržování právního řádu, nenarušování občanského soužití, plnění povinností vůči společnosti a státu, včetně vyvarování se páchaní trestných činů, ale i přestupků. Avšak jakékoliv spáchání přestupku či trestného činu ještě neznamená automatické nařízení výkonu trestu odnětí svobody. Pochopitelně zejména ve vztahu k přestupkům je nutná větší shovívavost. Podkladem pro nevedení řádného života tak lze spatřovat v případě závažnějšího přestupku nebo u většího

⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24.5.1977, sp. zn. 3 Tz 11/77 [R 6/1978 tr.].

⁹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 11.4.1986, sp. zn. 3 Tz 3/86 [R 28/1987 tr.], příp. rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 20.1.1988, sp. zn. 6 Tz 87/87 [R 9/1989 tr.].

⁹⁴ To potvrdil i Nejvyšší soud ČSSR ve svém rozsudku ze dne 13.8.1968, sp. zn. NS 1 Tz 34/68 [R 42/1969 tr.]; Současně nelze podmíněně odsouzenému klást za vinu, pokud se o spáchaném skutku dozví až po uplynutí jednoroční lhůty, a tedy dojde i tak k fikci osvědčení a nelze její důsledky dodatečně nijak zvrátit. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.3.2010, sp. zn. 4 Tz 3/2010.

⁹⁵ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 23.10.1968, sp. zn. 7 Tz 50/68 [R 22/1969 tr.], příp. rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 30.6.1971, sp. zn. 2 Tz 41/71 [R 69/1971 tr.] nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6.11.1972, sp. zn. 4 Tz 62/72 [R 41/1973 tr.]; A to ani v mezidobí mezi vynesáním rozsudku a nabytím právní moci.

množství méně závažných přestupků. Nicméně se zde neztotožňuji se Ščerbou⁹⁶, který odlišuje přestupky podle jejich objektů a za porušení podmíněného odsouzení považuje pouze přestupky obdobného druhu, jakým byl odhalený trestný čin, za nějž byl odsouzen. Domnívám se, že pokud bychom již s ohledem na závažnost (resp. četnost) přestupku uvažovali o tom, že odsouzený nevede řádný život, tak nic na tom nezmění skutečnost, jaký chráněný zájem svým jednáním poškodil/ohrozil. Nadto za určitých okolností lze ponechat podmíněné odsouzení v platnosti i v případě spáchání trestného činu (k tomu více v následující podkapitole). Nicméně spáchání trestného činu není podmínkou nařízení výkonu podmíněného odsouzení. Soud může rozhodnout o vykonání trestu i přes to, že za trestný čin spáchaný v průběhu zkušební doby nebyl potrestán nepodmíněným trestem odnětí svobody.

Zavdá-li odsouzený příčinu k rozhodnutí o jeho neosvědčení tím, že nevede řádný život nebo neplní uložené podmínky, soud je povinen reagovat bez vyčkávání na konec zkušební doby. Nejen já jsem přesvědčen, že pouze okamžitá odezva může zabránit dalšímu porušování podmínek a zajistit efektivitu trestu. Při posuzování toho, zda se podmíněně odsouzený neosvědčil, je povinností soudu zjistit skutkový stav věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, včetně zhodnocení okolností svědčících v jeho prospěch i neprospěch. K tomu mu slouží zejména vlastní zprávy o chování odsouzeného a o dodržování uložených povinností či omezení, ale také zprávy probačního úředníka, byl-li pověřen dohledem či kontrolou. Jako podklad pro zhodnocení průběhu resocializace mohou sloužit i rozsudky států, které nejsou členskými zeměmi Evropské unie, a to i navzdory tomu, že je nelze bez dalšího vykonat.

Jelikož i vykonávací řízení je vedeno obdobnými zásadami jako nalézací řízení, i zde musí soud v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva⁹⁷ zajistit odsouzenému právo na spravedlivý proces. Nelze se uspokojit s rozhodnutím soudu, aniž by byla věc projednána v jeho přítomnosti a bez možnosti seznámit se s důkazy důležitými pro rozhodnutí a vyjádřit se k nim. Jak akcentuje Ústavní soud, tento „*právní názor platí při rozhodování o přeměně podmíněného trestu obzvláště silně, neboť má dopad do osobní svobody jednotlivce*“⁹⁸. Je tedy logické, že musíme po soudu požadovat stejné záruky jako u původního rozhodnutí o vině a trestu. Předseda senátu je povinen ve věci nařídit veřejné zasedání. V jeho průběhu se zejména zabývá otázkou, z jakých důvodů pachatel neplnil stanovené povinnosti.

---

⁹⁶ ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník: komentář. § 1-204*. 1 sv. Praha: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 950.

⁹⁷ Srov. zejména rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10.2.2011 ve věci Kysilková a Kysilka proti České republice, stížnost č. 17273/03.

⁹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 29.6.2021, sp. zn. I.ÚS 2959/20-2; příp. srov. nález Ústavního soudu ze dne 25.11.2009, sp. zn. I. ÚS 2669/09-2 nebo nález Ústavního soudu ze dne 30.5.2006, sp. zn. I. ÚS 574/05.

Důvodem je požadavek respektování zásady presumpce nevinny, jelikož k nezaviněnému porušení povinností nelze přihlížet. K rozhodnutí, že spáchal trestný čin či přestupek ve zkušební době⁹⁹ však nestačí, že bylo zahájeno trestní stíhání nebo vydán nepravomocný rozsudek. Předseda senátu proto musí posečkat na pravomocné ukončení věci. V mezidobí nemůže uplynout ani jednoroční lhůta z důvodu absence druhé podmínky pro aplikaci fikce osvědčení. Odlišnou úpravu lze najít ve slovenském trestním zákoně, který stanoví dvouletou lhůtu pro případy, kdy je proti odsouzenému vedeno jiné trestní stíhání, přičemž pokud soud ani v této dodatečné lhůtě nerozhodne, uplatní se fikce osvědčení. Domnívám se, že tato lhůta je nesmyslná, poněvadž pro řádné posouzení chování odsouzeného ve zkušební době je nutné znát jeho celkový obraz a následné zproštění/uznání vinným může být v rozporu s rozhodnutím, které byl soud donucen učinit s ohledem na blížící se konec lhůty.

Důsledkem rozhodnutí o tom, že se odsouzený neosvědčil a ani nebyly shledány okolnosti pro ponechání podmíněného odsouzení v platnosti, je rozhodnutí o tom, že se původně podmíněně odložený trest odnětí svobody vykoná, čehož výsledkem je povinnost nastoupit do věznice k výkonu trestu. Obligatoří součástí tohoto usnesení je i výrok o způsobu výkonu nařízeného trestu.

2.4.3. Ponechání podmíněného odsouzení v platnosti

Poslední situace, která může nastat v souvislosti s výkonem podmíněného odsouzení, je již podle zákonné dikce vyhrazena pouze pro výjimečné případy.¹⁰⁰ V návaznosti na praxi tuzemských soudů¹⁰¹, které mnohdy ukládají prosté podmíněné odsouzení bez dalších přiměřených povinností či omezení, nelze pominout, že za takových okolností nedochází k přílišnému omezení běžného života odsouzených. Nelze tedy od nich očekávat, že coby mávnutím kouzelné hůlky, budou najednou všichni dokonalí a budou plně dodržovat vytyčené povinnosti. Z tohoto pohledu se jedná o důležitý nástroj, jenž má pomoci k citlivému posouzení chování odsouzeného během zkušební doby. Svým smyslem je posledním varováním v některých výjimečných případech, kde by standardní postup byl nepřiměřeně přísný nebo dokonce kontraproduktivní. Z mého pohledu je však důležité zdržet se jeho nadměrného využívání, zejména v případech spáchání jiného trestného činu ve zkušební době, aby tak nedošlo k narušení autority podmíněného odsouzení.

---

⁹⁹ Na tomto místě je třeba zdůraznit, že trestný čin či přestupek musí být skutečně spáchán ve zkušební době. Nepostačuje, že ve zkušební době je rozhodováno o skutku, který byl spáchán před započítáním zkušební doby.

¹⁰⁰ Na rozdíl od trestního zákoníku je v právní úpravě mladistvých nastavena jako rovnocenná alternativa.

¹⁰¹ Srov. rozhodnutí trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012 [R 9/2014 tr.] označené jako *Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011*.

Soudce musí pečlivě zvažovat veškeré okolnosti případu včetně osobnosti odsouzeného a v neposlední řadě i závažnost a charakter důvodu, kterým zavinil příčinu k nařízení trestu, což se následně projeví v konkrétní podobě zpřísnění. Lze polemizovat s názorem Ústavního soudu¹⁰², že nelze nastavit hranici pro osvědčení tak, aby nebyla pro velkou část recidivistů reálně dosažitelná. Pokud máme posuzovat, zda došlo nebo nedošlo k nápravě konkrétního pachatele, nelze brát jako měřítko skupinu jiných odsouzených a jestli by v ní eventuálně nedocházelo k časté přeměně podmíněného odsouzení. Touto argumentací bychom se *ad absurdum* mohli dostat do situace, kde by k nařízení výkonu trestu docházelo pouze ve výjimečných případech, což je v naprostém rozporu se zněním zákona. Soud by tedy měl posuzovat případy individuálně podle vývoje jednotlivých pachatelů, včetně jeho motivace a případně ve světle všech okolností posoudit, co ho v dlouhodobém horizontu povede k vedení řádného života a ochraně společnosti.

Pokud předseda senátu vyhodnotí, že jsou přítomny výjimečné okolnosti pro ponechání podmíněného odsouzení v platnosti, musí současně obligatorně zpřísnit původní podmínky, a to alespoň jedním z pěti způsobů předpokládaných zákonem. Podle § 83 odst. 1 trestního zákoníku může být: (i) stanovit nad odsouzeným dohled, (ii) prodloužit zkušební dobu, maximálně však o dva roky, (iii) stanovit dosud neuložené přiměřené povinnosti nebo omezení, (iv) stanovit dosud neuložená výchovná opatření anebo (v) uložit povinnost zdržovat se v určeném obydlí po určitou dobu. Stanovením nových přiměřených opatření nebo uložením povinnosti zdržovat se ve svém obydlí, tak může například reagovat na nově vzniklé rizikové faktory, které ovlivňují chování odsouzeného. Nic mu však nebrání ve vzájemné kombinaci jednotlivých možností. Současně se při výběru musí přidržovat obecných zásad pro ukládání trestů, a to zejména s důrazem na přiměřenost trestních sankcí. V případě, kdy by postačovala sankce méně postihující, nesmí být použita sankce citelnější.

V souladu se sjednocujícím stanoviskem Nejvyššího soudu¹⁰³ je možné toto rozhodnutí učinit i po uplynutí zkušební doby, nejpozději však do jednoho roku od jejího konce. Logickým důsledkem je v tom případě i prodloužení zkušební doby. Na obě její části se následně hledí jako na jeden celek, přičemž zkušební doba běží i v mezidobí mezi jejím uplynutím a právní mocí rozhodnutí o jejím prodloužení. Současně po uplynutí prodloužené zkušební doby počíná běžet i nová jednoroční lhůta k osvědčení ze zákona.

---

¹⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 15.8.2017, sp. zn. I. ÚS 1202/17.

¹⁰³ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 5.2.2004, sp. zn. Tpjn 300/2003 [R 22/2004 tr.].

3. Kumulace (řetězení) výkonů trestů odnětí svobody

3.1. Vymezení problematiky

Jedním z nepalčivějších problémů české trestní politiky státu je vysoký index vězeňské populace a s tím související přeplněnost věznic. V roce 2020 v České republice připadalo na 100 000 obyvatel 180,3 uvězněných osob.¹⁰⁴ V tomto ohledu je podle statistických údajů¹⁰⁵ Česká republika v rámci zemí Evropské unie na nelichotivém třetím místě v počtu nejvíce uvězněných osob, a to za Slovenskem a Litvou. Ani ve srovnání se státy Rady Evropy si Česká republika nevede lépe, jelikož jí patří sedmé místo ze 46 států¹⁰⁶. Mimo to lze v této souvislosti poukázat i na každoroční zprávu¹⁰⁷ Rady Evropy věnovanou probaci, ze které je patrné, že vedle vysokého počtu vězňů je v České republice ještě více lidí pod probačním dohledem, a to konkrétně 217,8 osob na 100 000 obyvatel. Evropské lidskoprávní organizace opakovaně kritizují také přeplněnost českých věznic. Zejména v souvislosti s epidemií Covidu-19 nebyla celková ubytovací kapacita věznic poprvé po dlouhých letech naplněna na 100 %.¹⁰⁸ Nicméně údaje z druhé poloviny roku 2022, které přednesl Dohnal¹⁰⁹ ukazují, že počet vězňů opětovně

---

¹⁰⁴ Na tomto místě je ale dobré zmínit pozitivní posun, který nastal ve srovnání s roky 2018 a 2019, ve kterých byl index mnohem vyšší, tj. 203, resp. 197,6 osob ve věznicích. Nicméně k tomu, abychom mohli prohlásit, že reformy trestní politiky byly úspěšné je nutné, aby nastolený trend zůstal neměnný. Již v roce 2002 a 2014 se zdálo, že vězeňský index zůstane pod hranicí 200 uvězněných osob, v následujících letech se však opět vrátil nad tuto hranici. Srov. Vězeňské statistiky za rok 2019 a 2020 zveřejněné statistickým úřadem Eurostat. Dostupné online z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Prison_statistics [cit. 29.10.2022] a údaje zveřejněné Institutem pro výzkum kriminality a spravedlnosti (*Institute For Crime & Justice Policy Research*) v online databázi *World Prison Brief* dostupné z webových stránek: <https://www.prisonstudies.org>.

¹⁰⁵ Průměrný počet uvězněných osob ve státech Evropské unie je 103,7. Viz tamtéž.

¹⁰⁶ Vyšší index vězeňské populace má pouze Turecko, Gruzie, Litva, Ázerbájdžán, Slovensko a Moldavsko. Ke srovnání jsem využil údaje z roku 2020 zveřejněné Institutem pro výzkum kriminality a spravedlnosti (*Institute For Crime & Justice Policy Research*) v online databázi *World Prison Brief*.

¹⁰⁷ Údaje jsou vyhodnoceny k 31. lednu 2021. AEBI, M. F., HASHIMOTO, Y. Z. *Výroční zpráva Rady Evropy SPACE II. – 2021. Persons under the Supervision of Probation Agencies* [online]. Strasbourg: Council of Europe & University of Lausanne, 9.12.2021. Aktualizace 14.6.2022 [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: https://wp.unil.ch/space/files/2022/06/SPACE-II_2021_Final_report_220614.pdf.

¹⁰⁸ Za rok 2021 byla procentuální vytíženost organizačních jednotek Vězeňské služby 95,45 % z celkové ubytovací kapacity, nicméně rozložení vězňů nebylo rovnoměrné a z toho důvodu 40 % všech věznic bylo naplněno na více než 100 % své kapacity. V předcházejících letech byly české věznice naplněny nadlimitně, v roce 2020 na 102,27 %, v roce 2019 na 104,01 % a v roce 2018 na 104,86 % své ubytovací kapacity. Srov. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky pro rok 2018* [online]. [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>. s. 62; VS ČR. *Statistická ročenka VS ČR pro rok 2019* [online]. [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>. s. 70; VS ČR. *Statistická ročenka VS ČR pro rok 2020* [online]. [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>. s. 76.

¹⁰⁹ Na tiskové konferenci konané 23.8.2022 náměstek ministra spravedlnosti pro vězeňství Petr Dohnal uvedl, že aktuální počet vězňů je 19 164, přičemž průměrná ubytovací kapacita věznic za rok 2021 byla 19 714,92 míst, což představuje 97,21 % vytíženost. Viz *Počet vězňů opět stoupá. Naramky by se mohly znovu používat od roku 2024* [online]. Česká justice, 23.8.2022 [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2022/08/pocet-veznu-opet-stoupa-naramky-by-se-mohly-opet-pouzivat-od-roku-2024/>.

narůstá a lze tedy předpokládat, že ke konci roku již bude znovu překročena celková ubytovací kapacita.

Příčinou vysokého stavu vězeňské populace však není, jak by se mohlo zdát, celkový počet osob, kterým je uložen nepodmíněný trest, ale primárně dlouhé výkony trestů odnětí svobody.¹¹⁰ Jedním z důvodů je, že odsouzení vykonávají několik trestů v řadě. Téměř polovina (přesněji 47,05 %) odsouzených¹¹¹ vykonává více trestů odnětí svobody, které jim byly uloženy nezávisle na sobě, přičemž nejsou výjimkou ani případy, kdy si pachatel odpykává čtyři a více trestů najednou (přesněji 3,36 % všech odsouzených). Pozvolna také dochází k proměně struktury odsouzených, přičemž stále větší procentuální zastoupení, podle druhu nástupu do výkonu trestu odnětí svobody, mají přeměny alternativních trestů včetně podmíněného odsouzení. Nařízení výkonu původně podmíněně odloženého trestu se na celkovém počtu nástupů do výkonu trestu podílí v 24,2 % případů. V dalších 8,9 % případů došlo k přeměně trestu obecně prospěšných prací a v 0,4 % případů k přeměně peněžitého trestu.¹¹²

Nejvyšší státní zastupitelství se ve své zvláštní zprávě „Věznice“ domnívá, že tento stav je způsoben zejména kumulací trestů odnětí svobody spolu s přeměnami alternativních trestů, přičemž tyto důvody od sebe nelze zřetelně oddělit. Pod pojmem kumulace neboli řetězení výkonů trestů odnětí svobody lze rozumět situace, ve kterých „*dochází k tomu, že je pachateli ukládán trest za trestný čin spáchaný později, než byl soudem prvního stupně vyhlášen odsuzující rozsudek, přičemž pachatel v době spáchání dosud nevykonával dříve uložený trest*“¹¹³. Ke kumulaci tak může dojít převážně ve čtyřech případech, ve kterých pachatel spáchal trestný čin:

„(1) v průběhu zkušební doby podmíněně odloženého trestu odnětí svobody nebo v průběhu výkonu trestu obecně prospěšných prací,

---

¹¹⁰ Průměrná délka trestu odnětí svobody v České republice je přibližně 26 měsíců. Vyšší průměrnou délkou už mají pouze dva státy Evropské unie, a to Portugalsko a Rumunsko. Viz AEBI, M. F. a kol. *Výroční zpráva Rady Evropy SPACE I. – 2021. Prison Populations* [online]. Strasbourg: Council of Europe & University of Lausanne, 15.12.2021. Aktualizace 13.12.2022 [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: https://wp.unil.ch/space/files/2022/12/SPACE-I_2021_FinalReport.pdf.

¹¹¹ Autoři průzkumu zvolili výběr zkoumaného vzorku tak, aby se co nejvíce podobal situaci, která panovala při jeho realizaci, čehož docílili tím, že jej tvořili odsouzení, kteří byli propuštěni na svobodu v roce 2018, což autorům poskytlo dostatečný reprezentativní vzorek. Ještě hrozivěji však vyznívá nejčastější důvod pro ukončení výkonu trestu, kterým překvapivě není propuštění na svobodu, ale právě převedení do dalšího trestu. V roce 2018 tvořilo převedení do dalšího trestu 42,4 % ze všech ukončení výkonu trestu. Srov. NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Zvláštní zpráva „Věznice“, sp. zn. 4 NZN 602/2019* [online]. Brno: 21.10.2019 [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf. s. 28, 29.

¹¹² Tamtéž s. 25.

¹¹³ DRÁPAL, J. Ukládání trestů v případech jejich kumulace: Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty. *Jurisprudence*. 2020, č. 2, s. 1-17. ISSN 1802-3843.

(2) po odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, ale před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody,

(3) v průběhu výkonu trestu odnětí svobody nebo

(4) po podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.¹¹⁴

S ohledem na zaměření této práce bude pro nás dále významná pouze skupina osob, na které dosud nebylo působeno výkonem trestu odnětí svobody, specificky pak pachatelé, kteří se dopustili trestného činu v průběhu zkušební doby podmíněného odsouzení.

Obecně mají nevhodné kumulaci trestů zabránit mimo jiné instituty společného, úhrnného a souhrnného trestu. Za splnění zákonných podmínek tak soud ukládá pouze jeden trest, který se kromě případů vícečinného souběhu ukládá v rámci nezvýšené trestní sazby trestného činu, který je z nich nejpřísněji trestný. Mezníkem pro využití jednoho z institutů je vyhlášení odsuzujícího rozsudku soudem prvního stupně. Jakmile odsouzený spáchá trestný čin po vyhlášení rozsudku, již se na něj hledí jako na recidivistu¹¹⁵ a soud mu neuloží souhrnný trest, nýbrž trest nový. Důvodem proč někteří čeští a slovenští autoři¹¹⁶ považují zrovna tento okamžik za rozhodující pro rozdílný přístup k ukládání trestů je argumentace výstrahou, resp. upozorněním pachatele na protiprávnost jednání a skutečností, že ani takovýmto varováním nebyl odrazen od další trestné činnosti. Současně ani neodlišují případy, kdy pachatel již vykonal dříve uložené tresty a situaci, kdy ještě k jejich výkonu nedošlo, přičemž je považují za typově shodné. Je ale skutečně dostačující pouhé vyhlášení rozsudku, příp. doručení trestního příkazu k tomu, aby si z toho pachatel mohl vzít dostatečné ponaučení? Nemá být právě onen uložený trest tím, co má pachatele napravit? Přece již delší dobu u nás nepřevládá pouze odplatná funkce trestu. Přikláním se proto právě k zahraniční odborné literatuře¹¹⁷, která jako rozlišovací znak souběhu a recidivy považuje nejen uložení trestu, ale i jeho vykonání.

---

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Teorie dále ještě odlišuje nepravou recidivu, a to pro případ, že odsouzený spáchá nový skutek před nabytím právní moci odsuzujícího rozsudku.

¹¹⁶ POLÁŠEK, V. *Ukladanie trestu pri súbehu trestných činov podľa československého trestného práva*. Bratislava: SAV, 1962. s. 196-197; SOLNAŘ a kol. cit. d. s. 205; TOLAR, J. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: ČSAV, 1963. s. 123; KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2. s. 406, 622-624; MENCEROVÁ, I. *Mnohost' trestnej činnosti*. Bratislava: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-89603-17-6. s. 48, 55.

¹¹⁷ RYBERG, J. *Retributivism and Multiple Offending*. *Res Publica* [online]. Dordrecht: Springer Nature, 2005 [cit. 31.10.2022], č. 3, s. 213-233. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 1356-4765; DUFF, R. A. *Penal Communications: Recent Work in the Philosophy of Punishment*. *Crime and Justice* [online]. Chicago: University of Chicago Press, 1996 [cit. 31.10.2022], č. 1, s. 1-97. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0192-3234; VON HIRSCH, A. *Deserved Criminal Sentences* [online]. Oxford, Portland (Oregon): Hart Publishing, 2017 [cit. 31.10.2022]. Dostupné z portálu eBook Academic Collection (EBSCO). ISBN 978-1-50990-268-2. s. 50-54; NARAYAN, U. *Appropriate Responses and Preventive Benefits: Justifying Censure and Hard Treatment in Legal Punishment*. *Oxford Journal of Legal Studies* [online]. Oxford: Oxford University Press,

Účelem trestního řízení je mimo jiné sdělení odsouzenéhodnosti pachatelova jednání, jehož součástí je i zhodnocení intenzity jeho poklesku, přičemž má působit zároveň jako varování, aby se znovu nedopustil jiné trestné činnosti. V zahraniční literatuře se pro toto varování zažil pojem *censure*, v češtině známý též jako morální odsouzení. Nyní již v cizině panuje konsensus o tom, že komunikace tohoto sdělení spočívá nikoli primárně v uložení trestu, ale až v jeho výkonu, tzv. *hard treatment*, neboť právě ten vyslovené morální odsouzení znásobuje a současně slouží k rozlišení různé závažnosti odsouzení (viz např. rozdíl mezi výkonem dlouhého nepodmíněného trestu odnětí svobody a peněžitého trestu). K tomuto směru se začíná přiklánět i náš Ústavní soud¹¹⁸, který ve svém rozhodnutí zmiňuje, že morální odsouzení je zcela komunikováno až poté, co bylo na odsouzeného působeno trestem, tj. vykonáním trestu. Zatímco po propuštění odsouzeného je již převážně na něm, jakým směrem se bude ubírat jeho život.

Jak je z této doktríny patrné, vyhlášení odsuzujícího rozsudku by samo o sobě rozhodně nemělo sehrávat roli jediného rozhodujícího mezníku mezi přístupy při ukládání trestů za souběh a za recidivu. K tomu Drápal¹¹⁹ upozorňuje na současné poměry českého trestního procesu, jelikož míra varování komunikovaná prostřednictvím pouhého uložení trestu je snižována dvěma faktory. První faktor se pojí s institutem trestního příkazu, který se převážně doručuje obviněnému bez předchozího osobního setkání a jenž obsahuje pouze písemný monolog samosoudce. Jeho obsah je prostým popisem spáchaného skutku a uložení trestu bez jakéhokoliv odůvodnění, a to vše psané neosobním a formálním jazykem. Jen stěží si lze představit, že by tato forma sdělení mohla mít kýžený efekt v podobě odstrašujícího varování. Alarmující se na tomto místě mohou jevit statistické údaje¹²⁰, které ukazují, že trestním příkazem je rozhodováno v nadpoloviční většině trestních věcí. Druhým faktorem je pak samotná podstata podmíněného odsouzení, které primárně nespočívá ve výkonu trestu,

---

1993 [cit. 31.10.2022], č. 2, s. 166-182. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0143-6503; BOTTOMS, A. Exploring an Institutional and Post-Desert Theoretical Approach to Multiple-Offense Sentencing. In RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. (eds.). *Sentencing for Multiple Crimes* [online]. New York: Oxford University Press, 2017 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z portálu Oxford Academic. ISBN 9780190607623. s. 31-56; ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. Sentencing the Multiple-Conviction Offender: Diminished Culpability for Related Criminal Conduct. In RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. (eds.), cit. d. s. 137-162; FRASE, R. S. Principles and Procedures for Sentencing of Multiple Current Offenses. In RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. (eds.), cit. d. s. 189-210; HAMPTON, J. The Moral Education Theory of Punishment. *Philosophy & Public Affairs* [online]. Lawrenceville: Princeton University Press, 1984 [cit. 31.10.2022], č. 3, s. 208-238. Dostupné z portálu JSTOR Arts and Sciences I. ISSN 0048-3915.

¹¹⁸ Viz nálezy Ústavního soudu ze dne 30.7.2019, sp. zn. II. ÚS 4022/18.

¹¹⁹ DRÁPAL, Ukládání trestů v případech jejich kumulace (...), cit. d.

¹²⁰ Vlastní výpočty podle Statistických přehledů soudních agend pro roky 2017-2019. První část. Vypracované Ministerstvem spravedlnosti ČR. Dostupné online [cit. 31.10.2022] z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

skrže který by si pachatel uvědomil problematičnost svého jednání. Při uložení tohoto trestu a při absenci *hard treatment* pak dochází k limitaci významu morálního odsouzení komunikovaného skrže odsuzující rozsudek. Přitom velmi často se tyto faktory snoubí a pachateli je ukládán trest podmíněného odsouzení právě trestním příkazem. Nelze se následně divit odpovědím odsouzených, kteří na otázku stran předcházejících odsouzení odpovídají negativně s ohledem na skutečnost, že podmíněné odsouzení nepovažují za trest. Ostatně právě i nepochopení tohoto druhu trestu bylo obsahem příspěvku Kadlece¹²¹ na semináři věnovaném problematice kumulace trestů, který je velkým kritikem této praxe. Mnozí odsouzení se proto mohou mylně domnívat, že z toho vyvázli bez potrestání pouze s listem papíru, ve kterém jim samosoudce pohrozil, ať jsou napříště hodní.

S kritikou nadměrného užívání trestních příkazů přichází i Lata¹²², podle kterého je jejich přílišné uplatňování jedním ze zdrojů následného řetězení trestů odnětí svobody. Nevynechal ani kritiku častých přeměn alternativních trestů, které jsou nezřídka ukládány právě trestními příkazy. Lata zpochybňuje, zda je vůbec přeměna těchto trestů nutná, když je pachateli následně uložen nepodmíněný trest odnětí svobody za jiný trestný čin. Sice tvrdí, že by si to odsouzený zasloužil, ale zároveň se nedomnívá, že by každý zasloužený trest měl být uložen. Na tomto místě si dovolím s Latou nesouhlasit. Pokud chceme, aby byly alternativní tresty respektovány a aby plnily svůj účel, nedosáhneme toho vysláním signálu pachatelům, že nemusí dodržovat podmínky jejich výkonu a že se „počítají“ pouze nepodmíněná odsouzení. Síla alternativních trestů nespočívá pouze v jejich povaze, ale sekundárně i v hrozbě přeměny na trest odnětí svobody. Otázky kumulace trestů odnětí svobody je proto potřebné řešit individuálně, nikoli paušálně pro všechny.

3.1.1. Zohlednění dříve uložených trestů při ukládání trestu

Situace před rokem 2020 nebyla ve vztahu k problematice zohledňování dříve uložených trestů přívětivá. Trestní zákoník k této otázce mlčel a neexistoval způsob, kterým by bylo možné zabránit nepřiměřeně dlouhým výkonům trestů odnětí svobody, jež byly důsledkem jejich naakumulování. Z pohledu trestání recidivy nedocházelo a ani nemohlo docházet k rozlišování případů, kdy recidivista svůj trest již vykonal či nevykonal a v obou situacích mu byl uložen stejný druh a výše trestu. K takovému směšování však docházelo bez

---

¹²¹ VÁLOVÁ, I. *Kumulace trestů plní věznice. Podmíněný trest řada lidí nepochopí, zaznělo ve sněmovně* [online]. Česká justice, 22.10.2019 [cit. 31.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/10/kumulace-trestu-plni-veznice-podminen-y-trest-rada-lidi-nepochopi-zaznelo-ve-snemovne/>.

¹²² LATA, J. Několik poznámek k problematice ukládání trestů začínajícím delikventům. In VANDUCHOVÁ, GŘIVNA, NOVOTNÝ, cit. d. s. 159-160.

jednoznačného teoretického základu. V důvodové zprávě¹²³ není o této problematice ani zmínka. Stejně tak i značná část odborné literatury¹²⁴ se tímto problémem nezaobírá. Výraznějšími průkopníky byli zejména Drápal¹²⁵ a Ščerba¹²⁶, kteří zastávali názor, že soudobá právní úprava neumožňovala významněji vzít v úvahu dříve uložené tresty a jejich zohlednění při hodnocení možnosti nápravy pachatele podle § 39 odst. 1 trestního zákoníku bylo nedostačující.

Ke kumulaci trestů odnětí svobody se vyjádřil i Nejvyšší soud¹²⁷, podle kterého právní úprava nevyklučuje opakované uložení podmíněného trestu při spáchání trestného činu ve zkušební době, nicméně se musí jednat o zcela výjimečnou situaci. Nejvyšší soud navíc v předmětném rozhodnutí kritizoval nadměrnou shovívavost soudů, které i při speciálních recidivistech, kteří byli mnohokrát trestáni (v tomto konkrétním případě sedmáctkrát), ukládaly podmíněné tresty, přičemž bylo očividné, že tyto tresty neplní svoji výchovnou funkci. Takovou praxi řetězení trestů označil tehdejší předseda Městského soudu v Praze Libor Vávra za „*naprostou absurditu*“¹²⁸. Možné řešení představuje § 49 odst. 2 slovenského trestného zákona, který vylučuje uložení podmíněně odloženého výkonu trestu odnětí svobody v případě, že se pachatel ve zkušební době podmíněného odsouzení dopustil úmyslného trestného činu. Nicméně se domnívám, že ani tato cesta není úplně nejlepším řešením. Kategorické odmítnutí možnosti uložit podmíněný trest v případě jakéhokoliv úmyslného trestného činu může být příliš přísné při ukládání trestů za drobné poklesky. K zajištění lepší nápravy pachatele by tedy bylo vhodnější, aby soudce mohl přihlídnout k zcela výjimečným okolnostem, eventuálně k mimořádným osobním poměrům pachatele a uložit i přesto podmíněný trest.

V této souvislosti může docházet také k pokřivení vnímání spravedlnosti, pokud pachatel drobných krádeží vykonává tresty odnětí svobody, jejichž výkon je v souhrnu delší než trest pachatele závažného násilného trestného činu. Tento problém nás dostává do zjevného rozporu s von Hirschovou ordinální proporcionalitou¹²⁹, tedy pořadím jednotlivých typů

---

¹²³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, trestního zákoníku, cit. d.

¹²⁴ Srov. např. AUGUSTINOVÁ, P. § 43. In DRAŠTÍK, A. a kol. cit. d. s. 350-366; JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3. s. 336; PÚRY, F. § 43. In ŠÁMAL, P. a kol. cit. d. s. 581-619; ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7. s. 274.

¹²⁵ DRÁPAL, Ukládání trestů v případě jejich kumulace (...), cit. d.

¹²⁶ ŠČERBA, F. Ke kumulaci podmíněně odložených trestů odnětí svobody a nařízení jejich výkonu aneb nad jedním nálezem Ústavního soudu. *Státní zastupitelství*. 2020, č. 1, s. 48-55. ISSN 1214-3758.

¹²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.1.2018, sp. zn. 3 Tz 92/2017.

¹²⁸ *Ke kumulaci výkonů trestů odnětí svobody* [online]. 12.8.2019 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/aktualne/ke-kumulaci-vykonu-trestu-odneti-svobody>.

¹²⁹ RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. Sentencing the Multiple Offender: Setting the Stage. In RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. (eds.), cit. d. s. 1-2.

trestných činů podle jejich závažnosti. Podle Ashwortha¹³⁰ jakékoliv množství malých krádeží nemůže být morálním ekvivalentem jediného znásilnění. Polemika ohledně souladu s obecnou morálkou je určitě na místě.

Obdobnou nespravedlnost pocítují i odsouzení, kterých se výše popsaná situace bezprostředně dotýká. Mnohdy nabudou dojem, že jejich produktivní život je u konce a snaha o nápravu je zbytečná. Nejedná se však pouze o jejich osobní pocity. Účinnost trestu odnětí svobody není přímo úměrná délce jeho výkonu, ba naopak. Negativní důsledky uvěznění začínají časem převažovat nad těmi pozitivními. Odsouzený ztrácí soběstačnost, postupně dochází k zpřetrhání jeho sociálních a rodinných vazeb, jež jsou nahrazovány negativním působením ostatních vězňů a začíná se pobytu ve vězení přizpůsobovat. V případě kumulace vícero trestů není možné tyto negativa vyvážit potřebnou ochranou společnosti.

Jedním z důvodů může být i rychlost trestního řízení. Ve společnosti zaznívá paradoxní kritika a to, že soudy rozhodují až moc rychle, zejména ve věcech drobné kriminality. Vávra¹³¹ to vysvětlil na pachateli běžných krádeží, za které ho, pomocí zkráceného přípravného řízení a eventuálně i trestního příkazu, lze odsoudit za dva/tři dny od jeho dopadení až po pravomocné rozhodnutí. Při dalším skutku již na něj bude soud pohlížet jako na recidivistu, přičemž není výjimkou, že taková situace nastane. Řešením bezpochyby není zpomalení justice. Naopak je nezbytné využívat ve vhodných případech všech zákonných prostředků, aby došlo k rychlé odezvě na trestný čin. Ušetřený čas a prostředky bych následně investoval do práce s odsouzenými na svobodě, včetně doby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Pro soudnictví je těžké neustále řešit recidivisty. Podle Šámala je špatnou praxí ukládání podmíněného odsouzení dvakrát nebo třikrát za sebou. Ke snížení počtu recidivujících pachatelů nedojde následnou přeměnou podmíněných trestů v dlouhý pobyt ve vězení. Možnosti zlepšení naopak Šámal vidí v oblasti programů pro recidivisty, neboť ty nejsou v současnosti takřka dostupné, což je dle mého obrovské selhání státu.¹³²

Praxe ukládání trestů způsobující následnou kumulaci jejich výkonu může být problematická mimo jiné i s ohledem na obecnou zásadu zákazu krutých a nepřiměřených trestních sankcí výslovně vyjádřenou v § 37 odst. 2 trestního zákoníku. Při její interpretaci

---

¹³⁰ ASHWORTH, A. *Sentencing and criminal justice* [online]. 5. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2010 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z portálu eBook Academic Collection (EBSCO). ISBN 978-0-511-67733-5. s. 272.

¹³¹ ŠTEFAN, V. *Za krádež kuřecích prsou do vězení. Česko si ‚vyrabí recidivisty‘, kteří plní věznice* [online]. iRozhlas, 20.11.2019 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vezeni-tresty-kumulace-retezeni-retezeni-trestu-recidiviste-univerzita-karlova_1911200702_cha.

¹³² KEJHOVÁ, H. *Obhájci, soudci i státní zástupci diskutovali o ukládání trestů* [online]. Advokátní deník, 17.2.2020 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/02/17/obhajci-soudci-i-statni-zastupitele-diskutovali-o-ukladani-trestu/>. ISSN 2571-3558.

vycházíme z tzv. benevolentních teorií trestu¹³³, jejichž ústřední tezí je milosrdný přístup k pachateli, spolu s principem *life is short*¹³⁴ (život je krátký). Jejich cílem je neukládat trest citelnější, než je nezbytné. Žádný trest by tak neměl mít zdrcující efekt, čímž by znemožnil nápravu pachatele.

V současnosti při zohledňování dříve uložený trestů již nemusíme vycházet pouze z obecných zásad trestání. Pozměňovacím návrhem č. 5301 poslanců Heleny Válkové a Jakuba Michálka k zákonu č. 333/2020 Sb., kterým se novelizuje trestní zákoník, byl do § 39 vložen nový čtvrtý odstavec, který stanovuje soudu povinnost při stanovení trestu přihlídnout „*k druhu a výměře trestů, které byly pachateli uloženy za jinou jeho trestnou činnost a dosud nebyly vykonány, tak, aby vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu a osobě pachatele nebyl uložen takový trest, který by spolu s dosud nevykonanými tresty vedl k nepřiměřenému postihu pachatele*“. Poslanci ve svém návrhu vychází zejména z nosných důvodů průlomového nálezu Ústavního soudu¹³⁵, který se zabýval právě dopadem řetězení podmíněných trestů na pachatele (podrobnější rozbor tohoto nálezu viz dále). Nicméně ani akademikům nebyla tato praxe lhostejná. Na odborných seminářích a konferencích pořádaných před přijetím předmětné novely zaznívaly početné apely k eliminaci ukládání vícero podmíněných odsouzení za sebou.

Z odůvodnění pozměňovacího návrhu je patrné, že snahou novelizovaného ustanovení je snížení počtu vězňů, kteří vykonávají více než jeden trest odnětí svobody, a to prostřednictvím zohlednění trestní minulosti pachatele nad rámec souhrnného nebo společného trestu. Mírnější zacházení s pachateli lze odůvodnit mimo jiné principem humanity trestu.¹³⁶ Zároveň ale nelze nezmínit i čistě pragmatický důvod, kterým je dopad na státní rozpočet.

Nicméně zmíněnou novelu nelze přijmout nekriticky. Drápal, který se zaměřuje mimo jiné na spravedlnost ukládání trestů, v rozhovoru¹³⁷ zmiňuje, že není vůbec jednoduché ukládat tresty v případě kumulace. Vymyslet systém, který bude v závislosti na konkrétní situaci aplikovat několik různých principů je podle něj velmi složité. I z toho je patrné, že jeden nový odstavec nedokáže vyřešit takový komplexní problém. Problematické je zejména zanedbání vývoje teoretických východisek u trestu podmíněného odsouzení, jehož základy byly vystavěny

---

¹³³ BOTTOMS, cit. d.

¹³⁴ JAREBORG, N. Why Bulk Discounts in Multiple Offence Sentencing? In ASHWORTH, A., WASIK, M. (eds.). *Fundamentals of Sentencing Theory, Essays in Honour of Andrew von Hirsch* [online]. Oxford: Oxford University Press, 1998 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z: <https://file.hukum.uns.ac.id/data/PDIH%20File/e-book/fundamentals%20of%20sentencing%20theory.pdf>. ISBN 0-19-826256-6. s. 129-140.

¹³⁵ Nález sp. zn. II. ÚS 4022/18, cit. d.

¹³⁶ Tento princip rozebírá např. RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. Sentencing the Multiple Offender: Setting the Stage, cit. d. s. 6.

¹³⁷ HORÁK, J. *Snižít sazbu za vraždu se může vyplatit, výše trestu neodrazuje, říká oceněný vědec* [online]. Aktuálně.cz, 12.7.2021 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/drapal-cena-trest/r~9eb05452e0b911ebb91a0cc47ab5f122/>.

v době jeho přijetí, přičemž od té doby se významně změnilo fungování trestního systému, zatímco ideové základy zůstaly stejné. Před sto lety se například vůbec nepočítalo s takovým početným využíváním a ani s možností odkládání delších trestů než v řádů týdnů. Rozhodně je dobré pochválit zákonodárce, že vyvinul alespoň nějakou snahu vyřešit problém, který se týká většiny vězeňské populace, nicméně podle mého názoru by úprava měla být detailnější a zároveň více komplexní. Ostatně i Ústavní soud¹³⁸ zmiňuje nedostatky týkající se absence způsobu, jakým má soud při svém rozhodování přihlídnout k již uloženým trestům.

Dalším případem, který by bylo záhodno řešit komplexní změnou trestního zákoníku je aplikace mimořádného snížení trestu odnětí svobody, případně přijetí jiné úpravy, která by se vypořádala s obligatorností dolní hranice trestní sazby v případech naakumulování vícero trestů. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí¹³⁹ konstatoval, že pluralitní trestná činnost obviněného a z toho plynoucí dříve uložené tresty nemohou být samy o sobě onou výjimečnou okolností (poměry pachatele), pro které by použití trestní sazby stanovené zákonem bylo nepřiměřeně přísné, čímž by byl soud povinen aplikovat § 58 odst. 1 trestního zákoníku. Současná úprava neřeší vztah mezi těmito dvěma ustanoveními, a proto se aplikují obecné podmínky, tedy pouze osobní, rodinné a majetkové poměry pachatele, které mohou ovlivnit citelnost trestu. Inspirativním vzorem by mohla být finská úprava¹⁴⁰, která stanoví stejnou povinnost přihlídnout k dosud nevykonaným trestům, nadto však soud není vázán dolní hranicí trestní sazby.

V této souvislosti je na místě zvážit i metodu rozhodování o způsobu výkonu dosud nevykonaných trestů, přičemž aby bylo dosaženo maximálně efektivního a individuálního potrestání, je nezbytné, aby tou osobou byl poslední soudce, jenž bude rozhodovat o uložení trestu. Důvod pro zavedení tohoto institutu je prostý. Trestní zákoník sice stanoví možnost ponechání podmíněného odsouzení v platnosti za výjimečných okolností, nicméně v praxi se tak děje poměrně často. Následně soudce, který má uložit recidivistovi nový trest neví, jakým způsobem bude rozhodnuto o výkonu dosud nevykonaných trestů, a tedy k jaké kumulaci trestů eventuálně dojde. Zejména tedy pro posledního soudce je velmi obtížné zvolit přiměřený trest (tzv. trest pachateli na míru), jelikož v současné době může ovlivnit pouze trest za skutek, o němž rozhoduje. I kdyby soudce chtěl v co nejvyšší míře zohlednit dříve uložené tresty, tak lze jen těžko uložit takový trest, který by mohl mít vliv na pachatele. Pro naplnění relativního účelu trestu nejsou klíčová individuální rozhodnutí, nýbrž celková výměra

---

¹³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 30.11.2021, sp. zn. III. ÚS 334/21.

¹³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2021, sp. zn. 11 Tdo 633/2020.

¹⁴⁰ Podrobněji kapitola 7, § 6 finského trestního zákoníku *Rikoslaki Strafflag 1989*.

nařízených výkonů trestů odnětí svobody. Pokud celkový trest není individualizovaný vzhledem k rizikům a potřebám pachatele, pak je spíše kontraproduktivní. Zbytečně dlouhý výkon trestu působí demotivačně a odsouzenému silně znemožňuje nápravu a možnost mravního prozření. Takový trest by byl v rozporu s principem celistvosti neboli tzv. *totality principle*¹⁴¹, jehož smyslem je neukládat pachatelům tresty představující zdrcující zátěž nebo takové, které jsou neproporcionální vůči rozsahu trestné činnosti. Především v zahraniční odborné literatuře se můžeme setkat s názorem, že trestní minulost nemá hrát větší roli než samotný skutek. S tímto stanoviskem lze nepochybně souhlasit. Pachatele trestáme za to, co provedl, ne za jeho osobnost. Drápal¹⁴² se v této souvislosti domnívá, že obžalovaný recidivista by neměl dostat více než dvakrát delší trest, než obžalovaný bez kriminální minulosti. Osobně bych byl ještě více restriktivní a umožnil bych pouze jeden a půl násobek trestu, nicméně za současné stanovení výjimky, kdy by recidivní jednání bylo významnou součástí objektivní stránky konkrétní skutkové podstaty trestného činu a v tom případě bych umožnil i dvojnásobnou délku trestu.

K principu proporcionality trestní represe se vyjádřil i Nejvyšší soud¹⁴³, který nedovodil, že by z něho vyplývalo jakékoliv omezení celkové výše trestu. Ukládaný trest spolu s dříve uloženými tresty tedy mohou překročit hranici nejvyšší přípustné výměry trestu za daný trestný čin, ale dokonce i nejvyšší obecnou výměru trestu odnětí svobody stanovenou v § 55 odst. 1 trestního zákoníku. Určitým vodítkem pro zmírnění by mohl být dnes již neplatný § 36 trestního zákona č. 140/1961 Sb., který omezoval celkový trestní postih¹⁴⁴ a pachatel tak nemohl vykonávat trest ve výměře delší, než byla zákonem stanovená přípustná výměra trestu (tj. maximálně patnáct let). Přesto se domnívám, že takové „zastropování“ celkového nařízeného výkonu trestu odnětí svobody na (nyní) dvacet let by mělo pouze marginální dopady. Řetězení výkonů trestů se bytostně dotýká zejména drobné kriminality, při které až na výjimečné případy nehrozí takto dlouhé výkony trestů.

---

¹⁴¹ V trestním zákoníku vyjádřeném v § 38 odst. 2; Zásadu *totality principle* poprvé identifikoval David Thomas ve své průlomové analýze rozhodnutí o trestu britského odvolacího soudu (*The Court of Appeal*), podrobněji THOMAS, D. *Principles of Sentencing*. 2. vyd. London: Heinemann, 1979. Srov. WASIK, M. Concurrent and Consecutive Sentences Revisited. In ZEDNER, L., ROBERTS, J. V. (eds.) *Principles and Values in Criminal Law and Criminal Justice. Essays in Honour of Andrew Ashworth* [online]. Oxford: Oxford University Press, 2012 [cit. 5.11.2022]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=wBZxBfh2ePsC&q=%22totality+principle%22+law&pg=PA286&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false. ISBN 978-0-19-969679-6. s. 286.

¹⁴² ČERNOCH, V. Nastavit justici zrcadlo nebo mříž? *A/Věda a výzkum* [online]. Praha: Akademie věd ČR, 2021, č. 1, s. 26-31. [cit. 5.11.2022]. Dostupné z: https://www.avcr.cz/export/sites/avcr.cz/.content/galerie-souboru/Acko/2021/A-veda-a-vyzkum-1_2021.pdf. ISSN 2533-784X.

¹⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5.8.2020, sp. zn. 7 Tdo 801/2020.

¹⁴⁴ V případě, že soud ukládal trest stejného druhu, nesměl trest spolu s dosud nevykonanou částí trestu uloženého dřívějším rozhodnutím přesahovat nejvyšší zákonem dovolenou výměru pro tento druh trestu.

Vedle přiměřenosti trestních sankcí nelze opomenout ani jejich vliv na potenciální recidivu.¹⁴⁵ Konsekvencionalistické teorie trestu kladou důraz na efektivitu trestu, která je podle těchto teoretiků dosahována inkapacitací a individuálně preventivním působením na pachatele.¹⁴⁶ V návaznosti na řešenou problematiku, jejímž důsledkem je nejistota, zda bude trest vykonán, pak podle nich nelze uvažovat o tom, že by byly tresty efektivní.

Z dopadů na jednotlivé aspekty trestání je jasně patrná komplexnost této problematiky, přičemž se navíc ukazuje, že opouštění kriminální dráhy u recidivistů, tzv. *desistence* je postupné a jen zřídka dochází k jednorázovému odklonu.¹⁴⁷ Není proto racionální očekávat, že jeden vložený odstavec aplikovatelný na ukládání trestu vyřeší všechny problémy, včetně dohledu a pomoci recidivistům při jejich náročné cestě. Ostatně to vystihl již Novotný: „*po lidech jejichž negativní rysy se utvářely celá dlouhá léta, chceme, aby najednou byli dokonalejší než dokonalí*“¹⁴⁸.

3.1.2. Zohlednění celkového postihu pachatele při přeměně trestu

Jak jsem se již zmínil výše, k úspěšné resocializaci pachatele je mnohem důležitější celkový postih pachatele než potrestání za dílčí skutek. Tento pohled je plně v souladu s absorpční, popř. asperační zásadou trestání, která u nás převládá a kterou aplikujeme při ukládání souhrnného a společného trestu. Přípuštění opačné (kumulační) zásady, která je typická zejména pro Spojené státy americké, by bylo v absolutním rozporu se snahami o snížení vězeňské populace¹⁴⁹, ale i snahami o nápravu pachatelů.

Dotýká se to přirozeně i rozhodování o (ne)osvědčení podmíněně odsouzeného ve zkušební době. Výkon jiného nepodmíněného trestu odnětí svobody, který mu byl uložen za skutek spáchaný během zkušební doby, je zpravidla významným faktorem pro vyhlášení

---

¹⁴⁵ Odhlédneme-li od kriminologických výzkumů, které naznačují, že jednotlivé druhy trestu nemají velký vliv na následnou recidivu.

¹⁴⁶ K tomu srov. DRÁPAL, Ukládání trestů v případě jejich kumulace (...), cit. d.; NAGIN, D. S., CULLEN, F. T., JONSON, CH. L. Imprisonment and Reoffending. *Crime and Justice* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2009 [cit. 5.11.2022], č. 1, s. 115-200. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0192-3234.

¹⁴⁷ BOTTOMS, A. Desistance from Crime. In ASHMORE, Z. a SHUKER, R. (ed.). *Forensic Practice in the Community* [online]. London: Routledge, 2014 [cit. 5.11.2022]. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.4324/9780203485804>. ISBN 9780203485804. s. 251-274.

¹⁴⁸ NOVOTNÝ, O. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. 2. vyd. Praha: Academia, 1969. s. 213.

¹⁴⁹ Důkazem na podporu tohoto tvrzení jsou údaje o počtu vězněných osob ve Spojených státech amerických, přičemž v roce 2020 připadalo na 100 000 obyvatel 505 vězňů a v roce 2018 to bylo dokonce 642 vězňů. Srov. údaje zveřejněné Institutem pro výzkum kriminality a spravedlnosti (*Institute For Crime & Justice Policy Research*) v online databázi *World Prison Brief* dostupné z webových stránek: <https://www.prisonstudies.org>.

rozhodnutí o nařízení podmíněně odloženého trestu. Nicméně ani podle Ústavního soudu¹⁵⁰ není nezbytně nutné, aby k takovému rozhodnutí vždy skutečně došlo.

Efektivnější může být ponechání podmíněného odsouzení v platnosti a stanovení přiměřených povinností, případně probačního dohledu a eventuální drobné poklesky řešit analýzou jejich důsledků a důrazným vytčením, raději než automatickým nařízením výkonu trestu. Proto ani nesouhlasím se Ščerbou¹⁵¹, který se domnívá, že podmíněné odsouzení nelze vykonávat ve výkonu trestu a přirovnává to k úplnému prominutí trestu. Pochopitelně lze s odsouzeným pracovat i během pobytu ve vězení. Do úvahy by přicházel i výkon povinností uložených v souvislosti s podmíněným odsouzením, a to nad rámec pravidel a povinností stanovených vězeňskými vychovateli v rámci výkonu nepodmíněného trestu. Zde však narážíme na praktické problémy, jelikož by mohlo docházet ke kolizi probačního plánu dohledu a programu zacházení. Určitou změnou by však mohla projít maximální zkušební doba podmíněného odsouzení, která je nyní stanovena na pět let, a to i v případě, že došlo k jejímu prodloužení. K zamezení dlouhých výkonů trestů odnětí svobody v důsledku řetězení podmíněných trestů bych *de lege ferenda* navrhol přijetí výjimky z její maximální možné výměry. Ta by v případě výkonu podmíněného odsouzení ve výkonu nepodmíněného trestu znamenala, že zkušební doba by nemohla uplynout dříve než jeden rok po propuštění odsouzeného z věznice. Alternativní přístup zvolil slovenský trestný zákon, který stanoví, že během výkonu nepodmíněného trestu neplyne zkušební doba (srov. § 50 odst. 1 *in fine*). Obě možnosti jsou způsobilé zajistit, že pachatel je schopný vést řádný život i za normálních podmínek, mimo vězeňského zařízení.

Praxe dosud mezery v zákoně obcházela tím, že soudy nechávaly dřívější podmíněné tresty, jak výslovně uvedl Lata¹⁵², tzv. vyhnít do té doby, než nastala zákonná fikce osvědčení. Osobitým přístupem se s tím vypořádal Ústavní soud, pro mnohé překvapivým, nálezením¹⁵³, ve kterém využil možnosti nabízené v § 83 odst. 1 trestního zákoníku a interpretoval je, do té doby v české odborné literatuře, neprobádaným způsobem. Před tímto rozhodnutím se výjimečné okolnosti případu vázaly primárně na závažnost a povahu trestného činu, za nějž byl pachatel podmíněně odsouzen. Ve výše zmíněném nálezu však druhý senát Ústavního soudu rozšířil toto pojetí i na kumulaci výkonů trestů odnětí svobody, ze kterých vznikne situace, kdy celková výměra trestu odnětí svobody bude nepřiměřená závažnosti spáchané

---

¹⁵⁰ Nález sp. zn. II. ÚS 4022/18, cit. d.

¹⁵¹ ŠČERBA, F. Ke kumulaci podmíněně odložených trestů odnětí svobody (...), cit. d.

¹⁵² LATA, cit. d. s. 162.

¹⁵³ Nález sp. zn. II. ÚS 4022/18, cit. d.

trestné činnosti nebo osobě pachatele (detailnější rozbor a kritiku nálezu rozeberu v další kapitole).

Diskutovat můžeme i o potenciálně nevhodné trestní politice státu, která ke vzniku kumulace leckdy soudce „tlačí“ prostřednictvím zákonných podmínek u trestních příkazů (kterými nelze uložit nepodmíněný trest) či pravidla pro uložení trestu odnětí svobody podle § 55 odst. 2 trestního zákoníku (tj. kdy za bagatelní trestní činnost nelze jednoduše uložit nepodmíněný trest). Důsledkem je situace, kdy recidivisté o této praxi vědí a zneužívají toho, čehož výsledkem je následná přeměna všech trestů a současný výkon čtyř a více uložených trestů. Částečným řešením by mohlo být proškolení soudců a státních zástupců, aby se dostatečně zamýšleli nad trestáním, jeho smyslem a celkovými důsledky. Přístupy k trestání pachatelů musí být diferenciované a dostatečně individualizované, aby bylo sankcionování skutečně spravedlivé, přiměřené a humánní.

Česká odborná veřejnost by se měla zaměřit na vyřešení otázky, zda je přiměřený trest(y), který byl uložený nebo ten, který bude nakonec vykonán. Nezbytné je se vypořádat i se situací, kdy je důvodem ke zvážení přeměny trestu liknavý přístup pachatele k plnění stanovených podmínek. Podle Drápala mají lidé tendence podceňovat dopady trestů. „*Trest by však neměl ochromovat, ale vést k lidství a napravovat. To znamená, že jen nenačítáme tresty, ale budeme se o odsouzeného zajímat.*“¹⁵⁴ A právě práce s odsouzenými ještě před samotným rozhodováním o neosvědčení je klíčová pro změnu přístupu pachatele k procesu transformace k řádnému životu. Podle Ščerby¹⁵⁵ současný fenomén českého soudnictví, který klade důraz na rychlé vyřizování věcí je tak silný, že nejzásadnější cíl celého procesu, tj. odpovídající reakce na spáchaný čin a pomoc odsouzenému, je odsouván do ústraní. Jako jedno z řešení bych viděl změnu hodnocení soudců, jehož momentálním důsledkem je, že soudce raději zvolí časově a administrativně méně náročné trestní sankce (nejjednodušší je prosté podmíněné odsouzení bez stanovení přiměřených povinností či omezení). Je na místě motivovat soudce, aby upřednostnili více individualizovaný a osobnější přístup k trestání pachatelů. To se týká i rozhodování o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu. Jak jsem již výše zmiňoval, ne vždy se bude jednat i o efektivnější cestu.

---

¹⁵⁴ VÁLOVÁ, cit. d.

¹⁵⁵ ŠČERBA, F. Využívání alternativních opatření v praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 6, s. 138-142. ISSN 1213-5313.

3.2. Rozhodovací praxe soudů

3.2.1. Zdrženlivost Nejvyššího soudu a Ústavního soudu v otázce rozhodování o trestu

Navzdory tomu, že v kontinentálním právním systému nezastávají soudní rozhodnutí roli tzv. precedentů, tedy nemají normativní význam a nejsou obecně závazná pro další obdobné případy, je zřetelný jejich narůstající význam. Inspirují se nimi nejenom praktikující právníci či akademici, ale je již běžnou praxí, že na své dřívější rozhodnutí odkazují i vrcholné soudy jako Nejvyšší soud, Ústavní soud ale i Evropský soud pro lidská práva. Jejich existence je o to podstatnější v otázkách, které jsou v právních předpisech tvořeny pouze obecnými principy, a právě judikturní závěry napomáhají vyplňovat interpretační mezery, což platí i při rozhodování o nařízení či ponechání podmíněného odsouzení v platnosti a částečně i na rozhodování o uložení trestu.

Naopak význam trestních rozhodnutí nižších soudů (zejména těch prvostupňových) je víceméně odlišný v tom, že jejich cílem je mimo jiné srozumitelnou formou podat výsledek řízení jejímu adresátovi, tj. obžalovanému, aby nebylo pochyb o tom, že bylo učiněno spravedlnosti zadost. Bohužel ne vždy je této požadavky dosaženo. Přitom i Ústavní soud¹⁵⁶ zdůrazňuje, že při ukládání trestů je řádné odůvodnění zásahu státu do svobody jednotlivce naprostým ústavněprávním minimem k jeho náležitému ospravedlnění. Ve svých dalších rozhodnutích¹⁵⁷ požadavky náležitého odůvodnění dále rozvíjí, přičemž jejich společným cílem je naplnění principu předvídatelnosti práva a právní jistoty a omezení prostoru pro případnou svévoli. Pouze náležité odůvodnění zajistí dostatečnou přesvědčivost rozhodnutí a z toho plynoucí autoritu, která je kruciólní pro zamezení dalšího páchání trestné činnosti. Nicméně pokud mu bude chybět potřebná detailnost a transparentnost, tak i kdyby se odsouzený chtěl napravit, nebude mu to ulehčeno. Z rozhodnutí musí být zřejmé důvody, jež vedly soud k posouzení dosavadního života jako nevyhovujícího z pohledu trestního práva a čeho se má pro příště vyvarovat, aby nedocházelo k porušení podmínek podmíněného odsouzení.

Drápal¹⁵⁸ však v této souvislosti kriticky nahlíží i na akademické prostředí, které dosud nerealizovalo žádný výzkum, jenž by analyzoval soudní rozhodnutí z hlediska odůvodňování ukládaných trestů. Důsledkem je, že nevíme, jak soudy celkově přistupují k odůvodňování

---

¹⁵⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 7.8.2017, sp. zn. II. ÚS 2027/17.

¹⁵⁷ Srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 20.6.1995, sp. zn. III. ÚS 84/94 či nález Ústavního soudu ze dne 13.12.2016, sp. zn. II. ÚS 1189/15 či nález Ústavního soudu ze dne 28.11.2018, sp. zn. II. ÚS 482/18 či nález sp. zn. II. ÚS 4022/18, cit. d. či usnesení Ústavního soudu ze dne 9.9.2020, sp. zn. II. ÚS 2307/20; S rozhodnutími ostatně souhlasí i Nejvyšší soud, srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.3.2022, sp. zn. 6 Tdo 180/2022.

¹⁵⁸ DRÁPAL, J. Individualizace trestů v České republice: Jak určujeme tresty a co o tom víme? *Státní zastupitelství*. 2018, č. 1, s. 9-22. ISSN 1214-3758.

svých rozhodnutí o trestu. Bez přezkoumání reprezentativního vzorku rozhodnutí tak nejsme schopni přijmout odpovídající právní úpravu, která by mohla sjednotit rozhodovací praxi a co je důležitější, zajistit větší spravedlnost. Možnou inspiraci můžeme nalézt ve Finsku¹⁵⁹, Německu¹⁶⁰ či Nizozemsku¹⁶¹, kde právě po důkladných výzkumech byly soudy povzbuzeny k tomu, aby věnovaly náležitou pozornost uvádění důvodů pro výběr typu a délky trestu a neuspokojily se pouze s obecnou formulací „vzhledem k osobě pachatele a okolnostem případu“. Ani odborná veřejnost však není zajedno, zda stanovení okolností, které jsou obecně důvodem svědčícím ve prospěch či neprospěch pachatele, by měly být vymezeny v normativním předpisu nebo se má problematika ponechat na soudech. Domnívám se, že z důvodu právní jistoty je důležité shodnout se na jejich jednotném pojmání. Vyváží obecně jedna polehčující okolnost jednu přitěžující nebo budou některé vybrané okolnosti významnější než jiné? Vytvoříme žebříček okolností podle jejich významu nebo je roztrídíme do skupin? Považuji za potřebné nalézt odpovědi na obdobné otázky. Podle mého názoru, by si proto trestní zákoník zasloužil větší upřesnění, jaký vliv mají mít jednotlivé okolnosti v rozhodování o druhu a výši trestu. Současně ale není možné zapomínat na přehlednost zákona a je nutné dbát na jejím zachování.

Řádné odůvodnění plní neméně důležitý význam i při následné přezkoumatelnosti rozhodnutí v opravném řízení. Ústavní soud několikrát judikoval¹⁶², že při nedostatečně odůvodněném rozhodnutí a nevypořádání se s podstatnými námitkami stran dochází k porušení základního práva na spravedlivý proces garantovaného Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.

Ve vztahu k otázce přezkumu jednotlivých uložených trestů je však Nejvyšší soud i Ústavní soud zdrženlivý. Ústavní soud¹⁶³ se ve své rozhodovací praxi opakovaně vyjádřil, že do výroku o trestu (tj. ke konkrétnímu druhu a výši) uloženého v trestním řízení

---

¹⁵⁹ Podrobněji LAPPI-SEPPÄLÄ, T. Nordic Sentencing. *Crime and Justice* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2016 [cit. 7.11.2022], č. 1, s. 17-82. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0192-3234.

¹⁶⁰ Podrobněji WEIGEND, T. No News Is Good News: Criminal Sentencing in Germany since 2000. *Crime and Justice* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2016 [cit. 7.11.2022], č. 1, s. 83-106. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0192-3234.

¹⁶¹ Podrobněji TAK, P. J. Sentencing and Punishment in The Netherlands. In TONRY, M., FRASE, R. S. (eds.) *Sentencing and Sanctions in Western Countries* [online]. Oxford: Oxford University Press, 2001 [cit. 7.11.2022]. Dostupné z portálu eBook Academic Collection (EBSCO). ISBN 0-19-513053-7. s. 151-187.

¹⁶² Srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 26.9.1996, sp. zn. III. ÚS 176/96 či náleží Ústavního soudu ze dne 15.8.2018, sp. zn. I. ÚS 3755/17 nebo náleží sp. zn. II. ÚS 482/18, cit. d.

¹⁶³ Srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 24.4.2008, sp. zn. II. ÚS 455/05 či usnesení Ústavního soudu ze dne 22.7.2010, sp. zn. IV. ÚS 1124/09 či usnesení Ústavního soudu ze dne 11.10.2016, sp. zn. II. ÚS 2708/16 či usnesení Ústavního soudu ze dne 9.8.2016, sp. zn. II. ÚS 2996/15 či usnesení Ústavního soudu ze dne 19.5.2015, sp. zn. II. ÚS 1429/14.

mu principiálně nepřísluší se vyjadřovat, jelikož v tomto trestním soudům patří nezastupitelná funkce.¹⁶⁴ Konkrétní typ a výše uloženého trestu je volnou úvahou soudu, což se vztahuje i na rozhodování o nařízení výkonu či ponechání podmíněného odsouzení v platnosti.¹⁶⁵ Pomocí mimořádných opravných prostředků si nelze nárokovat ani aplikaci mimořádného snížení trestu odnětí svobody¹⁶⁶ ani určení limitu horní hranice trestní sazby za tresty ukládané postupně v různých trestních věcech.¹⁶⁷

Nejvyšší soud, jako soud dovolací, však má širší zákonná oprávnění v rámci, kterých se může k ukládání trestů vyjadřovat. Trestní řád obsahuje dva potenciální důvody k přezkumu této otázky. První dovolací důvod nalezneme v § 265b odst. 1 písm. i) trestního řádu, který je charakterizován tím, že „*obviněnému byl uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně na trestný čin, jímž byl uznán vinným*“. Druhým důvodem by mohlo být i to, že „*rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení*“, tj. § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu. Zde se však Nejvyšší soud¹⁶⁸ opakovaně vymezil velmi restriktivně a tuto možnost nepřipustil. Sice teoreticky připustil, že zákonný pojem „*nesprávné hmotně právní posouzení*“ může zahrnovat i otázky ukládání trestu, nicméně vzhledem k systematické dovolacích důvodů nelze dojít k jinému závěru, než že důvod uvedený pod písmenem i) je speciálním vůči důvodu pod písmenem h) a tudíž pokud by zákonodárce měl v úmyslu považovat otázku sankcionování jako interpretační problém hmotněprávního posouzení, tak by důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. i) trestního řádu byl nadbytečný. Drápal¹⁶⁹ však s tímto restriktivním způsobem nesouhlasí a argumentuje tím, že to ze znění zákona nevyplývá. Takový úmysl zákonodárce podle něj nelze dovozovat ani z jazykového ani historického výkladu a Nejvyšší soud tak staví pouze na systematickém výkladu a vychází z principu vyloučení redundance, tj. nevytváření nadbytečných ustanovení. Drápalova výtka však má potenciálně své opodstatnění. Ani zákonodárce není bezchybný, a ne vždy postupuje při změně právní úpravy systematicky a občas nedomyšlí věci ve všech svých důsledcích, čehož

---

¹⁶⁴ Srov. čl. 90 Ústavy České republiky a čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

¹⁶⁵ K tomuto postoji srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 6.4.2016, sp. zn. IV. ÚS 3600/15 či usnesení Ústavního soudu ze dne 18.12.2018, sp. zn. III. ÚS 3159/18 či usnesení Ústavního soudu ze dne 14.1.2020, sp. zn. I. ÚS 3294/19.

¹⁶⁶ Jak se vyjádřil ve svém usnesení Nejvyšší soud ze dne 17.5.2022, sp. zn. 6 Tdo 409/2022.

¹⁶⁷ K tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.1.2022, sp. zn. 8 Tdo 1384/2021.

¹⁶⁸ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2.9.2022, sp. zn. 11 Tdo 530/2002 [R 22/2003 tr.] či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.4.2007, sp. zn. 7 Tdo 282/2007 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.11.2014, sp. zn. 3 Tdo 1444/2014 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.1.2017, sp. zn. 3 Tdo 7/2017.

¹⁶⁹ DRÁPAL, Individualizace trestů v České republice (...), cit. d.

důsledkem může být i zde zmíněný nesoulad. Zákon¹⁷⁰ přiznává Nejvyššímu soudu významnou roli při sjednocování judikatury. Možností, jak toho dosáhnout by mohla být právě širší interpretace onoho pojmu „jiné nesprávné hmotně právní posouzení“. Nicméně jak správně poznamenává Tejnská, tato cesta není vhodná, jelikož dovolání je svou povahou mimořádným opravným prostředkem a je nutné k němu tak přistupovat. Pokud by se měl Nejvyšší soud zabývat jakýmkoli pochybením obecných soudů, zcela by ztratil své oddělené postavení a stal by se pouze další rozhodovací instancí.¹⁷¹

Další zákonem svěřenou pravomocí je vydávání sjednocujících stanovisek, což však Nejvyšší soud moc nevyužívá¹⁷². Svou povahou se jedná o nezávazný dokument, jehož účelem je přesvědčivou argumentací zajistit jednotné rozhodování obecných soudů. V oblasti sankcionování se právě tato možnost nabízí, jelikož výzkumy¹⁷³ dokumentující ukládání trestů opakovaně ukazují signifikantní rozdíly mezi českými soudy. Stejně jako Drápal¹⁷⁴ si dokážu představit sjednocení jak obecných okolností (například jakou roli mají sehrávat různé podoby trestní minulosti či jak přistupovat k zohlednění dříve uložených a dosud nevykonaných trestů), tak k jednotlivým trestným činům (například jak konkrétně u krádeží zohlednit trestní minulost u nemajetných pachatelů). V české odborné literatuře¹⁷⁵ je však tento institut podrobován kritice, zejména s ohledem na oddělenou roli soudnictví a zákonodárství, a to z důvodu, že soudy jsou povolány k ochraně individuálních práv, a tudíž nemají zasahovat do normotvorné činnosti a podílet se na jakémsi „společenském inženýrství“. Nepovažuji však tuto kritiku za oprávněnou. Zákonodárce sám v zákoně svěřil tuto možnost Nejvyššímu soudu a pokud by přece jenom chtěl danou problematiku vymezit v právním předpisu, tak mu v tom nic nebrání. Nejvyšší soud se tak pouze zaměří na otázky neupravené a nadále ponechá soudcům určitou diskreci při rozhodování.

---

¹⁷⁰ Konkrétně § 14 odst. 3, § 21 a § 24 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích).

¹⁷¹ TEJNSKÁ, K. Telefonická konzultace dne 23.12.2022.

¹⁷² Za zmínku však stojí rozhodnutí trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012 označené jako Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011, které je významným prvním krokem ve snaze ke zlepšení této oblasti.

¹⁷³ Drápal, J. Metody měření vlivu nepodmíněného trestu odnětí svobody na recidivu (aneb přiřazujeme pachatelům tresty náhodně). *Trestní právo*. 2018, č. s. 20-27. ISSN 1211-2860; DRÁPAL, J., ŠOLTĚS, M. Rozdíly v ukládání a navrhování trestů: výsledky dvou experimentů. In GRÍVNÁ, T., ŠIMÁNOVÁ, H. (eds.) *Trestní právo s lidskou tváří: v upomínku na Marii Vanduchovou*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-879-9. s. 51-71.

¹⁷⁴ DRÁPAL, J. Formulace a konkretizace principů ukládání trestů: Zahraniční přístupy a řešení vhodná pro český právní systém. *Státní zastupitelství*. 2020, č. 6, s. 43-55. ISSN 1214-3758.

¹⁷⁵ Například Zdeňkem Kühnem srov. KÜHN, Z. Role judikatury v českém právu. In BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vyd. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-35-3. s. 131-134; či Vojtěchem Šimíčkem srov. ŠIMÍČEK, V. *Mají nejvyšší soudy vydávat sjednocující stanoviska?* [online]. Rubriky České justice, Jiné právo, 28.5.2007 [cit. 8.11.2022]. Dostupné z: <https://jinepravo.blogspot.com/2007/05/maj-nejvy-soudy-vydvat-sjednocujc.html>.

Další možnost, jak se vypořádat s přílišnou zdrženlivostí vrcholných soudů je svěřena zákonodárci, který by změnou nebo konkretizací dovolacích důvodů mohl vyjasnit interpretační nejasnosti v jejich aplikaci na otázky trestání. Vedle toho je nevyhnutelné apelovat na zákonodárny sbor, aby se zabýval i otázkou detailnějšího zakotvení základních principů pro ukládání trestů. Nejedná se však o jednoduchý úkol. Inspirací nám může být např. švédská úprava, na které pracovala speciální komise šest let a jejímž výsledkem jsou dostatečná vodítka pro soudce, která mu mají pomoci rozhodovat v konkrétních případech tím, že jej upozorní na aspekty, které jsou v daných typových případech důležité. Zároveň jej ale příliš nesvazují a poskytují mu náležitý prostor pro individualizaci trestů.

I přes seberestriktci se Ústavní i Nejvyšší soud¹⁷⁶ cítí být povolán zasáhnout i do konkrétního druhu a výše uloženého trestu, a to v případech, kdy by došlo k extrémnímu rozporu se spravedlností nebo mezi skutkovými zjištěními a provedenými důkazy, případně že by soudy postupovaly svévolně. S ohledem na značnou míru uvážení českého soudce je však tento postup vyhrazen pouze pro případy extrémního vybočení z kritérií stanovených pro ukládání trestů, tj. tresty extrémně přísné a zjevně nespravedlivé, zasahující ve svém důsledku do základních práv a svobod obviněného.¹⁷⁷ Zejména pro Ústavní soud se jedná o běžný postup, jelikož opakovaně zdůrazňuje¹⁷⁸, že není součástí soustavy trestních soudů a není tedy ani povolán k instančnímu přezkumu, nýbrž k přezkumu dodržování ústavních principů. Takovéto restriktivní rozhodování vrcholných soudů respektují a bezpochyby vítám, jelikož účelem ústavní stížnosti, potažmo dovolání, není odstranění každé nesprávnosti, ale pouze hrubých excesů. Následkem opačného pojmání by byl naprostý kolaps těchto institucí.

3.2.2. Průlomový náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4022/18

Nedostatek pozornosti jak zákonodárce¹⁷⁹, tak akademické sféry, v oblasti řetězení výkonů trestů odnětí svobody a nezohledňování předchozích nevykonaných podmíněně odložených trestů se rozhodl sanovat Ústavní soud. Vhodným prostředkem se ukázala cesta ústavněkonformního výkladu ustanovení § 86 trestního zákoníku, tj. rozhodnutí o ponechání podmíněného odsouzení v platnosti. Ústavní soud v tomto průlomovém náleží

---

¹⁷⁶ Srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 11.2.2016, sp. zn. I. ÚS 1010/15 či náleží Ústavního soudu ze dne 2.1.2017, sp. zn. I. ÚS 2078/16 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.3.2016, sp. zn. 7 Tdo 1613/2015 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6.4.2016, sp. zn. 7 Tdo 1592/2015.

¹⁷⁷ Jak se ve svém usnesení vyjádřil Nejvyšší soud dne 13.4.2022, sp. zn. 3 Tdo 282/2022.

¹⁷⁸ Srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 3600/15, cit. d. nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 27.9.2016, sp. zn. II. ÚS 2669/16.

¹⁷⁹ Zmiňovaný náleží byl vyhlášen ještě před novelou č. 333/2020 Sb., která přijala nový § 39 odst. 4 TZ.

sp. zn. II. ÚS 4022/18 vychází z myšlenky zahraniční odborné literatury, ve které již delší dobu panuje konsenzus ohledně toho, že teprve až výkonem trestu dochází ke komunikaci sdělení morálního odsouzení, tzv. *hard treatment*, nikoli již jeho uložením. Dopředu je však nutné poznamenat, že tímto nálezem, ani později přijatou novelou, nedochází ke kategorickému vyloučení situace, aby opakovaně podmíněně odsouzený pachatel vykonal všechny mu uložené tresty, pouze umožňuje soudům individuálněji reagovat na vzniklé okolnosti.

Důsledkem aplikace zahraniční doktríny bylo rozšíření vnímání pojmu „okolnosti případu“, pod který lze díky tomuto nálezu podřadit i případ kumulace výkonu trestů odnětí svobody, která je „v celkové výměře nepřiměřená závažnosti spáchané trestné činnosti nebo osobě pachatele“¹⁸⁰. V tomto konkrétním případě se jednalo o pachatele drogové trestné činnosti, který byl postupně odsouzen k podmíněným trestům odnětí svobody v trvání jednoho a dva a půl roku, přičemž následně se ve zkušební době obou trestů dopustil dalšího deliktu, za který mu již byl uložen nepodmíněný trest v délce tří let. Následovalo rozhodnutí o nařízení výkonu podmíněných odsouzení, což vyústilo v kumulativní výkon trestu ve výměře šest a půl roku. Ústavní soud kritizoval obecné soudy za to, že se dostatečně nezabývaly argumentací odsouzeného, který se domáhal ponechání podmíněného odsouzení v platnosti a ani se s tím nevypořádaly v odůvodnění. Ústavní soud tak rozhodl, že došlo k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces zaručeného článkem 36 Listiny základních práv a svobod. Druhý senát považoval za nepřijatelné, aby v tomto případě obecné soudy pouze obecně odkázaly na nesplnění podmínek pro postup dle § 86 odst. 1 trestního zákoníku bez hlubšího odůvodnění.

Tento nález však nebyl odbornou veřejností přijímán bez výhrad. Kolektiv autorů komentáře k trestnímu zákoníku¹⁸¹ vyjádřil svůj nesouhlas, poněvadž daný nález je spíše kritikou přístupu k rozlišování mezi recidivou a souběhem trestných činů, což je otázka v rovině *de lege ferenda* vhodná pro odbornou stať a nikoli výklad právního předpisu v rozhodnutí soudu při posouzení konkrétní věci. Obecně lze jen vítat rozhodnutí vrcholných soudů, které jsou podpořeny širokou paletou zdrojů, včetně zahraničních, nicméně v tomto konkrétním případě je určitá kritika na místě, jelikož názor samotného Ústavního soudu takřka zanikl a uspokojil se pouze s citací odborné literatury.

Také sám Ščerba¹⁸² přichází s rozsáhlou kritikou tohoto nálezu. Největší pochybení vidí v stěžejním argumentu nálezu, který se opírá o zohlednění předešlých odsouzení. Podle něj soud není oprávněn k posuzování a přehodnocování závěrů jiných soudů o činech, o kterých

---

¹⁸⁰ Nález sp. zn. II. ÚS 4022/18, cit. d.

¹⁸¹ ŠČERBA a kol. cit. d. s. 956.

¹⁸² ŠČERBA, Ke kumulaci podmíněně odložených trestů odnětí svobody (...), cit. d.

byla vedena jiná řízení a může zohlednit přiměřenost trestu pouze k povaze a závažnosti trestného činu, za nějž sám ukládá trest, nicméně sám poukazuje na možnost, kdy lze přihlížet i k jiným trestným činům, a to v případě ukládání souhrnného trestu. Proto se domnívám, že pokud již existuje případ, který vyvrací *status quo* v podobě absolutní nemožnosti zhodnocení jiného skutku, tak proč by nemohlo dojít k rozšíření této výjimky i na případ řetězení podmíněných trestů.

Další pochybení spatřuje Ščerba¹⁸³ v odklonu Ústavního soudu od principu *self-restraint*, který ve svých rozhodnutích zastává v otázkách zásahu do uložených trestů. V tomto případě podle něj zřetelně vybočil z mantinelů, které si sám stanovil a které může překročit pouze ve výjimečných případech, k čemuž v tomto případě s ohledem na speciální recidivu nedošlo. Neobvyklým se jeví i relativně detailní hodnocení kritérií pro stanovení samotného trestu včetně uložení přiměřených povinností. Zásadně souhlasím se Ščerbou, že takto konkrétní zhodnocení má být ponecháno obecným soudům a v tomto případě došlo k výraznému zásahu do prvostupňového rozhodování.

Nelze si nepovšimnout ani obavy z ohrožení autority trestu podmíněného odsouzení. Zajistit výjimečnost nenařízení výkonu trestu je klíčové pro vyvrácení těchto obav. Pochopitelně není příhodné přistupovat k odsouzenému znovu a znovu benevolentně, pokud si nevážil nejen pomyslné druhé šance, ale ani té následující, kdy mu byly uloženy podmíněné tresty, a to jen s odvoláním se na hrozící naakumulování trestů odnětí svobody. Zásadní otázkou však je, ve vztahu, k jakým podmíněným odsouzením se má ještě uvažovat o benevolentním přístupu. Budeme tak postupovat u všech podmíněných trestů nebo jen u některých? Pakliže by se měla případná kumulace zohlednit u všech podmíněných odsouzení, tak by *ad absurdum* pachatel místo několika pravomocně uložených trestů vykonal pouze jeden. A pokud pouze u některých, u jakých bude řetězení relevantním důvodem? Bude mít povinnost zohlednit hrozící kumulaci soud, který rozhodl o uložení trestu jako první anebo soud, který první rozhoduje o nařízení výkonu trestu? Anebo to bude naopak poslední soud? Nelze dopustit, aby se z rozhodování soudů o nařízení výkonu trestu stala hra náhody a štěstěny. V nálezu posuzovaném případě bylo v sázce, zda podmíněně odsouzený nakonec vykoná trest v celkové výměře čtyři roky nebo pět a půl roku, a to v závislosti od toho, který soud bude ve svém rozhodnutí rychlejší. Dokonce v rámci strategie své obhajoby se může odsouzený uchýlit k obstrukcím v řízení a jít tak štěstí naproti. Taková loterie je však v moderním trestním právu nepřijatelná.

---

¹⁸³ Tamtéž.

Jako možné řešení bych navrhoval zavedení institutu tzv. zvláštního soudce, jehož specializací by bylo rozhodování o (ne)osvědčení podmíněně odsouzeného ve zkušební době, včetně rozhodování o nařízení výkonu trestu odnětí svobody, který by rozhodoval současně o všech dříve uložených trestech. Výsledkem by tak byla maximální možná eliminace náhody a větší důraz na individualizaci, tj. stanovení trestu pachateli na míru. Určitou nevýhodu nicméně spatřuji v administrativně a časově náročnějším procesu, jelikož zvláštní soudce by se musel s každým případem seznámit od základu.

Na závěr Ščerba polemizuje a srovnává závěry Ústavního soudu se situací, kdy by pachatel nebyl prvním rozsudkem odsouzen k podmíněnému trestu, ale rovnou k trestu nepodmíněnému. V tom případě by dle něj bylo nepochybné, že pachatel bude muset vykonat oba uložené tresty. Ščerba proto nevidí důvod, proč by se mělo k oběma situacím přistupovat rozdílně.¹⁸⁴ K této výhradě nutno poznamenat, že Ščerba na tomto místě opomíjí odlišnost obou trestů a fakt, že nepodmíněný trest odnětí svobody je trestem *ultima ratio*, což znamená, že se jedná o nejpřísnější druh trestu, a proto je pochopitelné takovéto rozlišování. Nicméně nová právní úprava se s touto polemikou vypořádala tak, že je lhostejné, o jaký druh trestu se jedná a soud je povinen přihlídnout k jakémukoliv trestu.

Leč se odborná veřejnost vyhrazuje vůči závěrům tohoto průlomového nálezu, tak následná rozhodovací praxe soudů¹⁸⁵ ukazuje, že jej respektuje, ba navíc jeho závěry dále rozvíjí a upřesňuje. Třetí senát Ústavního soudu¹⁸⁶ zpřesňuje, že o nepřiměřenosti výše kumulativního trestu odnětí svobody lze hovořit až v případě rozporu s hodnotami chráněnými ústavním právem, zejména s ochranou lidské důstojnosti. V dalším rozhodnutí čtvrtý senát Ústavního soudu¹⁸⁷ zdůrazňuje, že zjevně nebyla úmyslem automatická aplikace tohoto pravidla na všechny eventuality řetězení uložených trestních sankcí a je tak na úvaze soudu, jak vyhodnotí přiměřenost v konkrétním případě. Zásah Ústavního soudu je možný pouze v situaci, kdy by byla celková doba výkonu trestu odnětí svobody zcela zjevně nepřiměřená okolnostem případu.¹⁸⁸

Lata¹⁸⁹ tak přichází k závěru, že podobný postup by se měl týkat zejména pachatelů, kterým soud poprvé uložil nepodmíněný trest. Tyto úvahy sdílí i Ústavní soud, který se v jiném rozhodnutí¹⁹⁰ vyjádřil, že v posuzovaném případě podmíněně odsouzený neselhal ojedinele,

---

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Srov. např. usnesení sp. zn. I. ÚS 3294/19, cit. d. nebo usnesení sp. zn. 11 Tdo 633/2020, cit. d.

¹⁸⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 2.3.2022, sp. zn. III. ÚS 494/22.

¹⁸⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 8.2.2022, sp. zn. IV. ÚS 136/21.

¹⁸⁸ Jak ve své judikatuře zdůrazňuje Ústavní soud, srov. např. usnesení sp. zn. II. ÚS 2307/20, cit. d.

¹⁸⁹ LATA, cit. d. s. 161-162.

¹⁹⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 23.3.2020, sp. zn. I. ÚS 37/20.

nýbrž opakovaně, a tedy se nejedná o výjimečný případ, kdy by bylo možné aplikovat závěry z onoho průlomového nálezu. V tomto případě se nejednalo o důsledek jednoho pochybení, které by náhle spustilo „kolotoč“ přeměn podmíněných či jiných alternativních trestů. Mnohdy je ale příčinou právě nešťastné nebo nevhodné rozhodování soudů, které nadbytečně ukládají jednomu odsouzenému několik alternativních trestů v krátké době po sobě (např. peněžitý trest, obecně prospěšné práce, podmíněné odsouzení).

3.3. Možnosti řešení problému řetězení podmíněných trestů

3.3.1. Inspirace zahraniční právní úpravou

V rámci této části jsem se snažil poukázat na minulou i současnou problematiku praxe ukládání podmíněných trestů a jejich následného řetězení. Jak je z toho patrné, metoda nařízení výkonu všech dříve uložených podmíněných odsouzení spolu s uložením dalšího nezávislého nepodmíněného trestu není tou nejefektivnější ani pro stát, ani pro pachatele. K tomu, jak se s tímto neuspokojivým trendem vypořádat nás může inspirovat i zahraniční právní úprava. V Lotyšsku se místo toho vydali metodou uložení přísnějšího trestu, tzn. že pokud pachatel spáchá trestný čin ve zkušební době podmíněného odsouzení, tak mu sice bude uložen nový trest za tento skutek, nicméně nedojde k nařízení výkonu předešlých podmíněných trestů, ale soud doplní celkový trest zcela nebo zčásti trestem, který nebyl z předchozího rozsudku vykonán. Lotyšský soudce je v diskreci omezen pouze při naplnění vyjmenovaných přitěžujících okolností, kdy je povinen přičíst odsouzenému alespoň jednu třetinu původně podmíněného trestu.

Kapitola 34 švédského trestního zákoníku poskytuje tamnímu soudci vícero možností, a to zejména s ohledem na konkrétní okolnosti případu a splnění odpovídajících zákonných podmínek. Švédský soud může rozhodnout, že původně uložený trest se vztahuje i na trestný čin spáchaný po právní moci rozsudku. Původní trest bude dostačující převážně v situacích, kdy pachatel spáchal méně závažný delikt oproti tomu dřívějšímu. Další alternativou je zrušení pravomocného výroku o trestu a následné uložení jednoho trestu za všechny posuzované trestné činy. S tímto přístupem se lze setkat i v českém trestním zákoníku, a to při ukládání souhrnného trestu. Z tohoto důvodu se domnívám, že průlom do právní moci rozhodnutí jiného soudu není nutné vnímat pouze negativně a bez dalšího jej odmítnout.

V tomto směru se lze inspirovat i dalšími státy Evropy, které pravidla pro trestání souběhu aplikují zcela či částečně i na případy recidivy, tj. trestné činnosti spáchané po předchozím odsouzení s tím, že uložený trest nebyl plně vykonán. Bez dodatečných

podmínek lze na tyto případy vztáhnout právní úpravu pro ukládání souhrnného trestu v Černé Hoře, Severní Makedonii a Albánii. Vedle těchto zemí, se s výjimkou případů, kdy by takto uložená sankce nevedla k naplnění účelu trestu, lze tuto právní úpravu aplikovat i v Srbsku, Chorvatsku a Bosně a Hercegovině. Ve Slovinsku zase nelze použít pravidla pro sankcionování souběhu, pokud by souhrnný trest, který zbývá odsouzenému vykonat po novém odsouzení, byl nepřiměřeně krátký. Mírně odlišně se k využití souhrnného trestu staví Švýcarsko a Gruzie, které povolují aplikaci pravidel souhrnného trestu pouze v případě, že soud i za nový trestný čin ukládá stejný druh trestu, tj. podmíněně odsouzení, a dosud neuplynula zkušební doba. Ze zahraničních právních úprav je tedy patrné, že mnohé evropské země opustily původní filozofii odlišného trestání souběhu a recidivy. Ostatně se nad tím pozastavuje i Drápal¹⁹¹, který nerozumí, proč bychom nemohli umožnit částečné zahlazení dosud nevykonaných trestů, když za splnění zákonných podmínek připouštíme jejich úplné zahlazení. Nicméně široká soudcovská diskrece při rozšíření využití souhrnného trestu i na recidivní případy s sebou nese břemeno velké odpovědnosti soudce a obavy z nekonzistentnosti rozhodování mezi českými soudy. Soudcům by tak měla být k dispozici určitá vodítka, jak k dané věci přistupovat.

V jiných státech, stejně jako donedávna v České republice, trestní zákoníky mlčí stran zohledňování dříve uložených a nevykonaných trestů. Navzdory tomuto potenciálnímu nedostatku však mají zakotvené jiné mechanismy, kterými se snaží předcházet nepřiměřené kumulaci výkonů trestů. Jako vhodná inspirace pro české trestní právo může sloužit francouzský institut *le juge de l'application des peines* neboli penitenciárního soudce, tj. soudce pro ukládání trestů. Jeho funkce se neomezuje pouze na rozhodování o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu, ale je činný již při prvostupňovém rozhodování o trestu. Tento zvláštní soudce má v součinnosti s probačním úředníkem a osobou, která byla shledána vinnou, nalézt nejvhodnější trest, přičemž je mu k tomuto účelu svěřena široká diskreční pravomoc. Právě penitenciární soudce stanovuje podmínky výkonu trestu, jejímž účelem je zajištění vysoké efektivity trestu a individuální prevence.¹⁹²

Francouzský právní systém je znám vysokou specializací tamějších soudců, čehož důsledkem je přílišná byrokracie. Nicméně nemusíme do české úpravy přejímat celý systém, pouze se stačí inspirovat účelem a smyslem odděleného rozhodování o vině a trestu. Nemusí se nutně jednat o rozhodování odlišnými osobami. Drápal¹⁹³ současný trestní proces považuje

---

¹⁹¹ VÁLOVÁ, cit. d.

¹⁹² Další role tohoto soudce podrobněji HODGSON, J., SOUBISE, L. Understanding the Sentencing Process in France. *Crime and Justice* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2016[cit. 12.11.2022], č. 1, s. 221-266. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0192-3234.

¹⁹³ DRÁPAL, Individualizace trestů v České republice (...), cit. d.

za mírně schizofrenní, jelikož nutí obviněného k obhajobě stylu „necítím se vinen, ale pokud shledáte opak, tak zde dokládám své osobní a majetkové poměry k rozhodnutí o trestu“. Proto podle vzoru Taty¹⁹⁴ navrhuje zavedení odročení hlavního líčení pro účely rozhodnutí o trestu. Tímto způsobem by se podle mého názoru nejjednodušším způsobem dalo dosáhnout odděleného rozhodování po vzoru francouzské úpravy. Jakmile by senát dospěl k rozhodnutí o vině obviněného, zaměřilo by se dokazování již pouze ke skutečnostem významným pro výrok o trestu, čímž by se eliminovala schizofrenní povaha obhajoby, která kvůli výše zmiňované eventualitě působí nepřesvědčivě. Aby se předešlo zbytečnému nařízení hlavního líčení i v případech, kdy lze rozhodnout mimo něj, tak by bylo vhodné zavést výjimky, kdy se nebude vyžadovat vynesení výroku o trestu ve speciálním zasedání, např. by to nebylo nutné při přečinech nebo kdyby soud ukládal jiný než nepodmíněný trest nebo u trestání prvopachatelů. Tím by se věnovala vyšší pozornost otázkám trestání a bylo by možné se zaměřit na individuální potřeby každého pachatele, místo upřednostnění časově a administrativně méně zatěžujícího trestu podmíněného odsouzení.

3.3.2. Návrhy de lege ferenda plynoucí z možností trestního zákoníku

Zakotvení nového pravidla upraveného v § 39 odst. 4 trestního zákoníku přineslo mimo jiné i rozšíření soudcovského uvážení v oblasti ukládání trestů za opakující se trestnou činnost. S ohledem na to, že současně s tím nedošlo i k úpravě jiných pravidel nebo přijetí metodiky, která by blíže upravovala, jakým způsobem mají soudci v těchto případech zohledňovat jednotlivá odsouzení, dochází k situaci, kdy jsou na soudce kladeny ještě vyšší nároky. Komplexní zhodnocení celé situace je poměrně náročné a nese s sebou riziko nekonzistentního soudního rozhodování. V této situaci je proto nezbytné poskytnout soudcům určitá metodická vodítka či tabulky, které by minimalizovaly toto riziko při zohlednění nevykonaných trestů. Jako inspirace může posloužit tzv. Borgekeho formule¹⁹⁵, kterou vytvořil bývalý soudce švédského nejvyššího soudu, přičemž vycházel z detailní analýzy soudních rozhodnutí. Tento model vychází z myšlenky, že odsouzenému bude uložen plný trest za nejzávažnější trestný čin, přičemž za každý další trestný čin mu nebude uložen plný trest podle zákonné trestní sazby, nýbrž pouze určitá jeho část. V případě největší regrese (pokud byl za nejzávažnější delikt uložen trest delší než jeden a půl roku), tak za další delikt by mu byl uložen trest v délce

---

¹⁹⁴ TATA, C. a kol. Assisting and Advising the Sentencing Decision Process. The Pursuit of Quality in Pre-Sentence Reports. *British Journal of Criminology* [online]. Oxford: Oxford Journals, 2008 [cit. 13.11.2022], č. 6, s. 835-855. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0007-0955.

¹⁹⁵ VON HIRSH, A. Multiple-Offense Sentencing: Some Additional Thoughts. In RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. (eds.). *Sentencing Multiple Crime*, cit. d. s. 185-186.

1/3 jeho původní výměry, za třetí delikt v délce 1/6, za čtvrtý delikt v délce 1/9, za pátý delikt v délce 1/12 atd.¹⁹⁶ Pokud bychom chtěli zavést tento model u nás, narazíme na problém v případě, že by nejzávažnějším trestným činem byl ten, který pachatel spáchal jako druhý v pořadí, což by znamenalo situaci, že by soud musel zrušit původní výrok o trestu za trestný čin méně závažný a snížit jej podle hodnoty z tabulky. Řešením by mohla být modifikace této formule, přičemž by se neukládal plný trest za nejzávažnější delikt, nýbrž za ten, za který byl odsouzen nejdříve. Při dalších odsouzeních by již byl pachateli uložen trest ve zkrácené výměře. Nicméně v situaci, kdy by byla současně přijata úprava, jenž by stanovila, že o nařízení všech dříve uložených podmíněných trestů rozhoduje jeden soudce, bylo by možné zachovat pořadí trestů od nejzávažnějšího po nejméně závažný trestný čin.

Benevolentnější přístup přináší Wasik¹⁹⁷, který dokonce omezuje maximální výměru celkového trestu horní hranicí trestní sazby pro nejzávažnější trestný čin, který pachatel spáchal. Soudce by tedy podle Wasika měl nejdříve identifikovat nejzávažnější delikt, za něj uložit přiměřený trest a následně podle toho v jakém poměru závažnosti jsou další delikty přičíst dodatečný trest i za recidivní trestnou činnost. Čím závažnější je hlavní trestný čin, tím menší bude dodatečně přičtený trest za další delikt. Bez ohledu na počet spáchaných trestných činů pachatel vykoná trest v celkové výměře, kterou dovoluje zákon uložit za hlavní delikt.¹⁹⁸ Zavedení tohoto pravidla by výrazně pomohlo s vyřešením řetězení trestů uložených za drobnou kriminalitu. Tresty mají odpovídat typové závažnosti trestné činnosti a případy, kdy pachatel drobných krádeží musí vykonat stejný či delší trest, než pachatel násilného trestného činu vyvolávají mezi odsouzenými nespravedlnost, která je brzdí v procesu resocializace.

Jak jsem zde nastínil, nově zavedené pravidlo by si zasloužilo detailnější úpravu, přičemž inspirací nám, kromě zahraniční akademické sféry, mohou být i existující české právní prostředky. Způsob, jak zamezit nevhodné kumulaci podmíněných trestů, lze najít v ustanovení § 62 odst. 2 trestního zákoníku, tedy v úpravě trestu obecně prospěšných prací. Soudu je zpravidla zapovězeno uložení tohoto trestu v případě, že pachateli byl trest obecně prospěšných prací přeměněn v trest odnětí svobody v době tří let předcházejících aktuálnímu rozhodnutí. Na podmíněné odsouzení by jej bylo možné aplikovat v případě, že byl podmíněně odsouzenému v posledních třech letech nařízen výkon trestu odnětí svobody, příp. pokud v této době spáchal trestný čin ve zkušební době. Jednalo by se tak o mírnější alternativu,

---

¹⁹⁶ VIBLA, N. Toward a Theoretical and Practical Model for Multiple-Offense Sentencing. In RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. (eds.). *Sentencing for Multiple Crimes*, cit. d. s. 166-167.

¹⁹⁷ WASIK, cit. d. s. 290.

¹⁹⁸ Tamtéž.

již zmiňovaného, § 49 odst. 2 slovenského trestního zákona, který absolutně vylučuje možnost uložit podmíněný trest v případě trestného činu spáchaného ve zkušební době podmíněného odsouzení. Důsledkem takového pravidla by bylo širší použití jiných alternativních trestních sankcí, převážně peněžitého trestu. Trestní zákoník nabízí řadu alternativních trestů, tudíž by nemělo dojít k nárůstu ukládání nepodmíněných trestů, přičemž i tak by zůstala soudu možnost uložit podmíněný trest, pokud by si to vyžadovaly zvláštní okolnosti případu. Současně by vyšší podíl ostatních alternativních trestů, ukládaných místo podmíněného odsouzení, mohl mít pozitivní dopad na vězeňskou populaci.

Minimálně bych však v souladu s Latovým rozбором¹⁹⁹ považoval za vhodné *de lege ferenda* navrhnout v trestním zákoníku výslovně doplnit, že ponechání podmíněného odsouzení v platnosti je možné, pokud byl pachateli uložen jiný nepodmíněný trest a pro účely ochrany společnosti a jeho nápravy jej lze považovat za dostatečný. Ponechání podmíněného odsouzení v platnosti by tudíž pořád zůstalo nenárokové, ale bylo by soudu umožněno k této skutečnosti přihlédnout, a navíc by bylo plně v jeho gesci určit, zda tento trest zaručí jeho nápravu.

Ovšem ke zlepšení situace může dojít i prostřednictvím mimotrestných prostředků. Jak jsem již načrtnul dříve, ve společnosti dochází často k nesprávné interpretaci významu podmíněného odsouzení, potažmo celkově trestu. Pociťujeme to jak ze strany podmíněně odsouzených, kteří se domnívají, že jim nic nehrozí a mohou dále pokračovat v kriminální dráze, tak ze strany obětí nebo laické veřejnosti, která se domnívá, že pachatel odešel bez potrestání a pociťují nespravedlnost. Na odborné konferenci to ostatně zdůraznil i Šámal: „*Je potřeba si uvědomit, že česká společnost je naladěna represivně. Spoléháni na přísné tresty je v České republice skutečně velké.*“²⁰⁰ Důsledkem je naakumulování trestů nespojených bezprostředně s omezením osobní svobody a následná přeměna v dlouhý pobyt ve vězení. Lepší komunikace významu a účelu trestu by tak jistě napomohla k většímu respektu a pochopení rozhodování trestních soudů. Zejména u podmíněného odsouzení musíme klást důraz na dostatečné poučení a vysvětlení, že se jedná o skutečný trest, jehož výkon je pouze odložen a podmíněn chováním odsouzeného ve zkušební době. Tuto zkušenost mají i jiné evropské země, které již prošly reformami sankční politiky. Samotné zákony však nevytvářejí novou právní skutečnost, ale „*změny se musejí nejdříve odehrát v přístupech a postojích jak odborníků, tak i laické veřejnosti*“²⁰¹, což přizvukoval Preusker na mezinárodním semináři.

---

¹⁹⁹ LATA, cit. d. s. 165.

²⁰⁰ KEJHOVÁ, cit. d.

²⁰¹ PREUSKER, H. Vývojové linie výkonu trestu v Evropě. In VÁLKOVÁ, H., RIZMAN, S., SOTOLÁŘ, A. (eds.) *K vybraným otázkám novel trestních kodexů: sborník příspěvků, závěrů a doporučení ze semináře*

Ostatně z rozsahu této části je patrné, že se jedná o komplexní a náročnou problematiku, kterou nelze vyřešit jedním odstavcem, ale je nutné vést odborné diskuse a výzkumy se zaměřením na jednotlivé dílčí problémy. Nezbytné však je i zapojení laické veřejnosti, aby se vylepšil obraz tohoto trestu a mohl tak plnit svůj účel a nebyl tak degradován společenským nazíráním. Nepochybně si to bude vyžadovat významné úsilí a čas, avšak oblast trestání je nejdůležitější součástí trestního práva, a proto by neměla být zanedbávána.

4. Krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody jako alternativa k podmíněnému odsouzení

Ačkoliv jedním z deklarovaných cílů nového trestního zákoníku bylo v co největší míře eliminovat a nahradit krátkodobé tresty odnětí svobody alternativními sankcemi, tak je nepochybné, že ani v budoucnu se bez jeho přítomnosti v sankčním repertoáru neobejdeme. Svou nezastupitelnou roli v sankční politice sehrává zejména jako náhrada při selhání alternativních trestů nebo při trestání recidivy. Ale nejen to.

Podmíněné odsouzení je nejčastěji ukládanou trestní sankcí, ačkoli z jeho povahy a obsahu nezbytně nevyplývá, že by se u každého pachatele jednalo o tu nejvhodnější, nejefektivnější a nesprávnější sankci. Praxe ukazuje, že k podmíněnému trestu se soudci uchylují až příliš často a mnohdy navíc v nevhodných případech. Neefektivita tohoto trestu nás nutí hledat vhodnější alternativy, avšak nahrazování jedné alternativy (tj. podmíněného odsouzení) jinou alternativou může navodit pocit beztrestnosti. Současně, jak upozorňuje Ščerba, prosazování tradičních alternativních trestů (tzn. trestů nespojených s odnětím svobody) nesmí být přehnané a slepé. Ščerba v této souvislosti hovoří o vytváření určitého „kultu alternativních sankcí“, tedy úsilí vyhnout se uložení trestu odnětí svobody za každou cenu, přičemž se k němu staví poměrně kriticky. Takový trend může být kontraproduktivní, a navíc může ohrozit autoritu alternativních trestů a snížit celkovou efektivitu sankcionování.²⁰²

Efektivita podmíněného odsouzení je v tomto směru problematická, a to hned z několika ohledů. Tento trest výrazně nezasahuje do běžného života odsouzeného a nijak mu nezabraňuje v páchání další trestné činnosti. S tím je spojeno i potenciální odrazení pachatele od recidivy. V současnosti není zřejmé, zda konkretizovaná hrozba nařízení výkonu původně podmíněně odloženého trestu je efektivnější než obecná hrozba uložení trestu, jež plyne z povinnosti vyvarovat se protiprávnímu jednání. Z toho plyne i skutečnost, že podmíněné odsouzení dává pachateli druhou šanci, ale samo o sobě zásadně nevede k jeho nápravě.

Je zřejmé, že pachatelům chybí bezprostřední kontakt s vězeňským prostředím. S tímto aspektem pracuje teorie odstrašení, která se zaměřuje na tzv. šok z uvěznění. V určitých případech proto může krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody představovat tu nejvhodnější reakci na spáchaný trestný čin. Prostor pro nahrazení příliš často ukládaného podmíněného odsouzení jinými alternativami vidí i Šámal²⁰³, přičemž v náležitých případech

---

²⁰² ŠČERBA, F. Tresty alternativní a nepodmíněné – doplnění diskuze. *Státní zastupitelství*. 2014, č. 2, s. 65-67. ISSN 1214-3758.

²⁰³ KEJHOVÁ, cit. d.

hovoří i o využití krátkodobých trestů odnětí svobody, s cílem předejít problémové kumulaci podmíněných trestů a snížení vězeňské populace. I když se nabízí prostá úvaha o nepřímé úměrnosti mezi více podmíněnými tresty a méně nepodmíněnými tresty spolu s méně vězni, tak Petras²⁰⁴ připomíná, že to v praxi takhle jednoduše nefunguje. Příkladem může být Lotyšsko²⁰⁵, které mezi lety 2004 a 2015 (mimo jiné) i díky zavedení krátkodobých trestů odnětí svobody ve výměře od 15 dní do 3 měsíců snížilo počet vězňů o 46 %.

K tomu, aby mohl krátkodobý trest odnětí svobody sloužit jako alternativa k trestu podmíněného odsouzení však není současná právní úprava přizpůsobena. Jak by se s tím dalo vypořádat? Ve kterých případech je vhodnější zvolit právě krátkodobý šokový trest? K nalezení odpovědí na tyto otázky mi budou sloužit následující řádky. Při hledání vhodné cesty k zefektivnění českého sankčního systému se poohlédnu i po potenciálně účinnějších alternativách (alternativních trestech v širším smyslu), které by mohly částečně nahradit podmíněné odsouzení.

4.1. Zhodnocení aktuální situace při uvažovaném nahrazení podmíněných trestů

4.1.1. Možnosti uložení krátkodobého trestu odnětí svobody a současná praxe

Pojem krátkodobého trestu odnětí svobody (pokud dále budu zmiňovat krátkodobý trest, budu mít na mysli právě tento trest) není formálními prameny trestního práva vymezen. Trestněprávní terminologie jej běžně užívá, přičemž na něj narazíme zejména v penologii. Ovšem ani mezi odbornou veřejností nepanuje shoda nad délkou trestu, kterou ještě lze považovat za krátkodobý trest. Můžeme se setkat s názorem, že se za něj považuje trest nepřesahující tři měsíce, šest měsíců nebo až jeden rok. Posledně zmíněný názor zastává řada autorů²⁰⁶ u nás, přičemž se k němu osobně kloním také. Tohoto přesvědčení se přidržuje i Ministerstvo spravedlnosti České republiky při tvorbě statistických ročenek kriminality, poněvadž u evidence počtu uložených trestů odnětí svobody uvádí jako nejspodnější hranici

---

²⁰⁴ PETRAS, M. Pohled pracovníka Vězeňské služby. In LATA, J. (eds.) *Tresty alternativní a nepodmíněné. Státní zastupitelství*. 2014, č. 1, s. 1-18. ISSN 1214-3758.

²⁰⁵ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ, *Zvláštní zpráva „Věznice“*, cit. d. s. 36.

²⁰⁶ Srov. např. KARABEC, Z., DIBLÍKOVÁ, S. MACHÁČKOVÁ, R. *Krátkodobé tresty odnětí svobody: závěrečná studie z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN 80-86008-76-2. s. 4. nebo ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: komentář. Díl II. § 180 až 471*. 2. sv. 6. vyd. Praha: Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-043-0. s. 2444. Odlišně se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 28.3.2001, sp. zn. 7 Tz 39/2001, ve kterém posuzoval krátkodobý trest jako ekvivalent trestu obecně prospěšných prací. V té době při přeměně maximální výměry tohoto trestu byl nařízen výkon trestu odnětí svobody v délce 200 dnů, tj. cca 7 měsíců, což Nejvyšší soud považoval za maximální výměru, kterou ještě lze považovat za krátkodobý trest. V současnosti však maximální doba činí 300 dnů, tj. cca 10 měsíců, a proto trvat na původně judikované délce 7 měsíců není správné.

právě jeden rok. Jestliže budu dále polemizovat o krátkodobém trestu odnětí svobody, myslím ním právě trest s výměrou do jednoho roku.

Již výše jsem nastínil zákonné omezení při ukládání krátkodobých trestů odnětí svobody, jenž je upraveno v § 55 odst. 2 trestního zákoníku. Jedná se o zdůraznění zásady *ultima ratio* u trestných činů s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let, u kterých soud musí uložit trest nespojený s odnětím svobody, vyjma případů, kde by tento trest vzhledem k osobě pachatele zjevně nevedl k vedení řádného života. Toto ustanovení je namířeno především na osoby prvopachatelů, kterým by v souladu s hlavní myšlenkou nového trestního zákoníku měl být uložen nepodmíněný trest pouze výjimečně. Ze zhodnocení praxe soudů provedeného Nejvyšším soudem²⁰⁷ vyplývá, že většinou soudů je toto pravidlo skutečně dodržováno.

Navzdory tomu, statistické údaje²⁰⁸ v dlouhodobém horizontu vykazují, že ze všech uložených nepodmíněných trestů tvoří přibližně šedesát procent tresty krátkodobé. Můžeme se tak setkat převážně s dvěma skupinami pachatelů, kterým je ukládán krátkodobý trest. První skupinou pachatelů jsem se zabýval v předešlé části. Jedná se o osoby, kterým jsou nejprve ukládány alternativní tresty (nejčastěji podmíněné odsouzení), které nicméně nemají požadovaný efekt a dochází k pokračování trestné činnosti. Po vyčerpání možností alternativních trestů přichází k uložení nepodmíněného trestu. Druhá skupina pachatelů je tvořena osobami, které byly propuštěny z výkonu nepodmíněného trestu, přičemž krátce poté se opětovně dopouštějí shodné nebo jiné trestné činnosti. V obou případech se jedná o opakované páchaní trestných činů, tj. recidivu, z čehož je zřejmé, že uložení jiného trestu zjevně nevedlo k nápravě, tzn. ke splnění podmínky stanovené v § 55 odst. 2 trestního zákoníku a je na místě přistoupit k prostředku *ultima ratio*, a to krátkodobému trestu odnětí svobody. Jelikož často páchají stejnou nebo obdobnou trestnou činnost, hovoříme o nich jako o speciálních či druhových recidivistech. Proto i Nejvyšší soud²⁰⁹ apeluje na soudy, aby krátkodobé tresty odnětí svobody ukládaly výjimečně, a to zejména recidivistům, kteří

---

²⁰⁷ Srov. rozhodnutí sp. zn. Ts 43/2012, cit. d; Nicméně u některých soudů byl zjištěn až 20 % podíl případů, ve kterých byl prvotrestaně osobě uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, což podle Nejvyššího soudu nelze považovat za vyhovující a místo toho měly být uloženy alternativní tresty.

²⁰⁸ Vlastní výpočty dle Statistických ročenek kriminality pro roky 1995-2019 vypracované Ministerstvem spravedlnosti ČR. Dostupné online [cit. 19.11.2022] z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>; Pro ilustraci rozvrstvení jednotlivých krátkodobých trestů odnětí svobody poslouží statistika z roku 2021, kdy 106 vězňů vykonávalo trest v trvání do 3 měsíců, 633 vězňů od 3 do 6 měsíců, 1 593 vězňů od 6 do 9 měsíců a 1365 vězňů od 9 měsíců do 1 roku z celkového počtu 17 243 vězňů. Srov. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky pro rok 2021*, cit. d.

²⁰⁹ Rozhodnutí sp. zn. Ts 43/2012, cit. d.

opakovaně neplní podmínky trestů nespojených s odnětím svobody nebo se dopustí trestného činu ve zkušební době podmíněného propuštění nebo krátce po vykonání trestu odnětí svobody.

Důvodem vysokého poměru recidivujících pachatelů (a s tím spojeného alarmujícího počtu ukládaných krátkodobých trestů) je podle Ouředníčkové rozdělení pachatelů na dvě skupiny, kdy osobám za stejnou trestnou činnost jsou ukládány rozdílné tresty. Zatímco u tzv. „normálních pachatelů“ může mít působení vězeňského prostředí pozitivní vliv nebo k převýchově postačí i pouhá hrozba trestem, tak na defektně socializované jedince nebude mít významný dopad ani výkon trestu odnětí svobody. Stejně neúspěšné by pochopitelně bylo i podmíněné odsouzení nebo jiné alternativní tresty. V důsledku čehož se ve vězeňských zařízeních koncentrují zejména bezdomovci, drogově závislí nebo cizinci, kteří jsou hůře nebo zcela minimálně převychovatelní.²¹⁰ Takové prostředí může být dvousečnou zbraní. Na jednu stranu se recidivisté zasekávají v bludném kruhu páchání trestné činnosti, která je způsobená tím, že nic jiného neznají, nemají žádné pracovní návyky, mají obtížně zvládnutelnou finanční situaci a téměř nulovou snahu k nápravě. Následně pokud se do takového prostředí dostane tzv. „slušný pachatel“, může dojít k jeho infikování a nastartování jeho kriminální dráhy. Na druhou stranu právě takové prostředí je velkým strašákem a může působit odstrašujícím dojmem.

Odlišně to vidí Černý²¹¹, který nechápe, proč by měl být krátkodobý trest odnětí svobody takovým strašákem, pokud by byl spojen s intenzivním výchovným působením. Následováníhodnou cestu zvolil finský profesor Tapi Lappi Seppälou, kterému se podařilo uspořádat celospolečenskou debatu o tom, kterých odsouzených je ve věznicích nejvíce a kteří pachatelé do věznic vůbec nepatří.²¹² Výsledkem této snahy byla úspěšná reforma v oblasti ukládání trestů. Nejenom že bychom se u nás měli ptát, komu není vhodné ukládat nepodmíněný trest, ale měli bychom se zaměřit i na to, komu naopak není vhodné ukládat podmíněné odsouzení nebo jiné alternativní sankce. Zajímavou otázkou může být i na koho by mohl mít odstrašující efekt krátkodobého trestu lepší vliv než pouhá hrozba trestem (za to o poznání delším).

S jiným, zajímavým řešením přišel i Černý²¹³. Při prvním kontaktu orgánů činných v trestním řízení s pachatelem by bylo provedeno podrobné šetření jeho osobních a rodinných poměrů. Jestliže by došlo k detekci kriminogenního nebo jinak problémového prostředí,

---

²¹⁰ OUŘEDNÍČKOVÁ, VAN KALMTHOUT, cit. d.

²¹¹ ČERNÝ, P. *Facka nebo domluva?* [online]. Právní prostor, 6.11.2018 [cit. 21.11.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/nazory/ocima-petra-cerneho/facka-nebo-domluva>.

²¹² KEJHOVÁ, cit. d.

²¹³ ČERNÝ, cit. d.

ve kterém se pohybuje (např. přítomnost drog, nevhodná parta či problémy ve škole), vyplatilo by se, podle Černého, státu provést podrobné vyšetření ke zjištění poruchy osobnosti, závislosti na omamných a psychotropních látkách nebo přítomnosti jiných kriminogenních faktorů. Za pomoci hloubkového vyšetření by tak mohlo dojít k jeho včasnému vytržení z kriminální spirály, čímž by se předešlo dalšímu páchání trestné činnosti a dlouhému pobytu ve vězení. Obecně se mi tento návrh jeví jako dobrý způsob k detekci kritických rysů pachatelů, u kterých by uložení podmíněného odsouzení bez dohledu nebo jiného trestu nespojeného s prací probačního úředníka nevedlo k tomu, aby vedli řádný život. Nicméně zde narážíme na kapacitní možnosti jak policejních orgánů, tak i znalců, kteří by byli přizváni k podrobnějšímu zkoumání osobních poměrů obviněného. Dávalo by smysl provádět šetření i u drobných zlodějů či pachatelů jiné drobné kriminality nebo bychom se soustředili pouze na závažnější kriminalitu, např. násilnou či mravnostní? Přitom je ale nutno mít na paměti, že právě majetková trestná činnost má nejvyšší zastoupení na všech spáchaných trestných činech. Zavedení takto zásadní věci je nemyslitelné bez odborné diskuse ke zjištění dopadů na činnost orgánů činných v trestním řízení a bez finanční analýzy, která by posoudila potřebné náklady na podrobné šetření obviněných a úspory vzniklé z redukce recidivy a vězeňské populace.

Analýzu dopadu ukládání krátkodobých trestů na počet vězňů přednesl Dušek²¹⁴ na odborné konferenci o ukládání trestů a jejich výkonu. Pomocí modelu PRISM²¹⁵, který matematicky predikuje vývoj populace vězňů ve výkonu trestu, vyhodnotil dopady hypotetické reformy, jejímž cílem by bylo ukládání jednoho měsíce trestu odnětí svobody místo jednoho roku podmíněného odsouzení osobám, které byly již v minulosti odsouzené, tj. nikoli u prvopachatelů (pro účely výpočtu se simulovalo takovéto nahrazení u padesáti procent recidivistů). Výsledky matematické analýzy²¹⁶ ukazují prudký nárůst až o 2 500 vězňů, přičemž po počátečním poklesu by se v dlouhodobém výhledu jednalo o nárůst 950 vězňů. Očekávaným důsledkem by byl rapidní pokles počtu nařízených výkonů podmíněných trestů. Nutno však podotknout, že Duškem přednesená analýza nikterak nepracovala s potenciálním dopadem na chování pachatelů a případné snížení/zvýšení kriminality a pouze „překlopila“ polovinu podmíněných trestů na nepodmíněné. Navzdory tomu je tato iniciativa velmi vítaná, jelikož nám předestírá možné dopady, které by hypotetická reforma mohla mít na kapacitu vězeňských

---

²¹⁴ DUŠEK, L., Změny v trestní politice a jejich dopady na počty vězňů. In *Odborná konference „Ukládání trestů a jejich výkon“*, cit. d.

²¹⁵ Model PRISM²¹⁵ vyvinul autorský kolektiv (Dušek, Buonanno, Vávra) Národohospodářského ústavu AVČR, přičemž se jedná o certifikovanou metodiku. Podrobněji DUŠEK, L., BUONANNO, P., VÁVRA, J., *Certifikovaná metodika. Model PRISM²¹⁵ predikující vývoj počtu vězňů* [online]. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2015 [cit. 22.11.2022]. Dostupné na: https://idea.cerge-ei.cz/files/certif_metodika_PRISM²¹⁵_konecna.pdf.

²¹⁶ Tamtéž.

zařízení. Současně není možné opomínat ani druhou stranu mince, a to potenciální odstrašení pachatelů tzv. „šokovými“ tresty, které může mít na vězeňskou populaci naopak opačný efekt. O reálném dopadu na celkový počet vězňů však lze vést pouze dohady. Zároveň je však zjevné, že při častějším využívání krátkodobých trestů dojde k vysoké obrátkovosti vězňů, což znamená výrazný nárůst agendy spojené s nástupem a propouštěním z vězení a s tím spojené vyšší nároky na personální kapacitu Vězeňské služby. Pokud by se tato část problematiky opomenula, velmi pravděpodobně by došlo k ochromení této agendy, jelikož již v současnosti se Vězeňská služba potýká s nedostatkem kvalifikovaného personálu.

4.1.2. Negativní aspekty krátkodobých trestů

Na adresu krátkodobých trestů odnětí svobody zaznívá množství negativ. Jako první zmíním ekonomickou otázku, tzn. vysoké finanční náklady spojené s vězněním osob, a naopak úspory nákladů při využívání podmíněného odsouzení či jiných alternativních trestů. Pokud by však měly krátkodobé tresty lepší výchovný efekt na recidivu než delší podmíněný trest s dohledem (jelikož o výchovném působení podmíněného odsouzení bez dohledu a uložených povinností lze oprávněně pochybovat), tak se domnívám, že celkové náklady na zabezpečení kvalitního probačního dohledu naopak převýší výrazně kratší pobyt ve věznicích. Řešením tedy může být realokace finančních zdrojů z dlouhodobého věznění na agendu spojenou s vyšší fluktuací vězňů.

S tím souvisí další kritika, a to nedostatečný čas k převýchově odsouzeného. Mnozí autoři²¹⁷ uvádějí, že trest odnětí svobody by měl trvat nejméně šest měsíců, aby bylo možné cíleně ovlivnit odsouzené formou speciálních programů. Navíc přímo § 40 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody stanovuje, že program zacházení se nezpracovává v případě, že má odsouzený vykonat trest kratší tří měsíců. Právě jeho prostřednictvím se má odsouzený vypořádat se svou trestnou činností a má jej připravit na soběstačný uspořádaný život. Jedná se tedy o výraznou překážku ve výchovném účelu trestu. Jestliže máme uvažovat o krátkodobých trestech jako o alternativě, musí dojít ke změně tohoto ustanovení. Posléze bych navrholo zacílit pozornost na intenzivnější výchovné programy zaměřené zejména na rozhovory o příčinách a následcích deliktního jednání a jejich reflexi. Nicméně je pochopitelné, že nelze uvažovat o dlouhodobějších výchovných, vyučovacích či jiných programech, což ani nemá být zamýšleným hlavním účelem krátkodobých trestů.

---

²¹⁷ Srov. např. KALVODOVÁ, *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*, cit. d. s. 104. nebo KARABEC, DIBLÍKOVÁ, MACHÁČKOVÁ, cit. d. s. 25.

Efektivita krátkodobých trestů je navíc snižována i zdlouhavým přijímacím procesem, který musí absolvovat při nástupu každý vězeň. Po nástupu je odsouzený umístěn v přijímacím oddělení a musí absolvovat preventivní vstupní lékařskou prohlídku následovanou diagnostickými testy. Zpravidla teprve až po týdnů je převezen do tzv. kmenové věznice, kde má vykonat svůj trest. I v této věznici je nejdříve umístěn do tzv. nástupního oddělení, ze kterého je až po dalších dvou až čtyřech týdnech přesunut na běžný oddíl. Není pochyb, že během úvodního měsíce, kdy probíhá pouze zařazení vězně do běžného vězeňského provozu, s ním vychovatelé na jeho převýchově pracují pouze minimálně. Nelze pochybovat o nutnosti úvodních prohlídek a vypracování posudku pro každého přijímaného vězně. Současně se ale domnívám, že nástupní proces lze výrazně zkrátit, což přinese větší prostor pro rozvíjení výchovného programu.

Podle Nejvyššího soudu²¹⁸ jsou krátkodobé tresty z hlediska prevence často kontraproduktivní a přinášejí opačné účinky. Ve věznicích se často setkáváme s nebezpečným jevem, tzv. prizonizací, tj. „proces[em] přizpůsobování se subkulturním normám vězeňské společnosti“²¹⁹. Prizonizace sestává ze dvou složek, tzv. ideologizace a institucionalizace. V procesu ideologizace se odsouzený přizpůsobuje postojům, názorům a hodnotám odsouzených ve výkonu trestu, přičemž často do svého chování přejímá různé patologické vzorce, jakými jsou např. lhaní, intriky, užívání drog, násilnosti na slabších, čemuž by se za normálních okolností mimo výkonu trestu vyvarovali. Nejcitelnějším problémem, podle Černíkové²²⁰ je, že ideologizované chování přímo směřuje proti snahám cílených nápravných programů. Nicméně u krátkodobých trestů se ani ony nemohou plně rozvinout, takže u těchto trestů nevytváří ideologizace zásadní překážku. Naopak Vágnerová²²¹ zdůrazňuje, že institucionalizace má výrazně rychlejší nástup, jelikož její podstata spočívá v adaptaci odsouzeného na vysoce organizovaný život ve věznicích. Odsouzený ztrácí samostatnost a vytváří se v něm nechuť k celkové aktivitě, ba až apatie vůči svému okolí. Následkem je obtížný návrat do běžného života, ve kterém nedokáže převzít odpovědnost a kontrolu nad jeho chodem. Pochopitelně čím delší je výkon trestu, tím je negativní následek institucionalizace intenzivnější. Bez ohledu na jeho délku, je s jeho výkonem spojen tzv. stigmatizační efekt, který

---

²¹⁸ Rozhodnutí sp. zn. Ts 43/2012, cit. d.

²¹⁹ LUKÁŠOVÁ, M. Nepodmíněný trest odnětí svobody ve světle alternativních a krátkodobých trestů. *Trestněprávní revue*. 2020, č. 1, s. 23-28. ISSN 1213-5313.

²²⁰ ČERNÍKOVÁ, V. a kol. *Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0. s. 119-120.

²²¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4. s. 820.

propuštěnému pachateli znesnadňuje opětovné začlenění do společnosti. Černíková²²² navíc připomíná, že je prokázána snížená pravděpodobnost úspěšného procesu resocializace prizonizované osoby do společnosti.

Mezi další negativa bývá zařazována i skutečnost, že odsouzený je vytržen ze svého přirozeného prostředí, přičemž je zasazen mezi ostatní delikventy, od kterých si může osvojit nové dovednosti a zkušenosti, a ještě více se kriminálně infikovat. I zde platí přímá úměra, tedy čím delší výkon trestu, tím je možnost infikování pravděpodobnější. Kromě důrazu na kratší tresty lze tomuto jevu předejít i důrazným rozdělováním recidivistů a prvopachatelů. Mimo to, způsobená dezintegrace nemusí být nutně doprovázena pouze negativními účinky. V případě vytržení ze sociálně škodlivých vlivů kriminálních subkultur může být výkon trestu kýženým předpokladem pro řádný život propuštěnce.

Lze tudíž konstatovat, že pohledy na případná negativa spojená s krátkodobými tresty odnětí svobody mohou být značně rozporné. S některými je možné pracovat a jiné jsou nevyhnutelně spojené s výkonem tohoto trestu. Otázkou do odborné diskuse zůstává, zda případná pozitiva mohou eventuálně převážit možná rizika.

4.1.3. Teorie odstrašení (tzv. šokový efekt) a její kritika

Kritika není zaměřena jenom proti krátkodobým trestům odnětí svobody, ale často zaznívá i polemika o tom, zda alternativní tresty ukládané místo nich plní svou funkci. Alternativní tresty nezřídka neposkytují vyhovující postih. Začínají se objevovat i myšlenky o krizi alternativních trestů, jelikož se nedokážou efektivně²²³ vyrovnat s vysokou recidivou. V praxi proto vyvstává kacířská myšlenka o návratu ke krátkodobým trestům a zaměření se na jejich šokové působení. Podle Michálka²²⁴ dokáže krátký nepodmíněný trest spíše odradit pachatele než uložení trestu podmíněného. „*Zkrátka, někdy je rychlá facka lepší než dlouhé domlouvání.*“²²⁵

Celá řada autorů²²⁶ se přiklání k názoru, že pachatelé potřebují šok z vězení. Podle nich krátkodobé tresty mají v některých případech nemalý odstrašující účinek a představují vhodnou

---

²²² ČERNÍKOVÁ a kol. cit. d. s. 119.

²²³ Již jsem výše zmiňoval, že rozdíly mezi účinností alternativních trestů a trestu odnětí svobody v tažení proti recidivě nejsou významné.

²²⁴ JANUŠ, cit. d. s. 107, 115.

²²⁵ ČERNÝ, cit. d.

²²⁶ Srov. např. ŠČERBA, Tresty alternativní a nepodmíněné – doplnění diskuze, cit. d. nebo LATA, J. Pohled státního zástupce. In LATA, J. (eds.), cit. d. nebo VRTEK, M. Pohled soudce. In LATA, J. (eds.), cit. d. nebo LUKÁŠOVÁ, cit. d.

reakci na kriminální činnost. Podle teorie odstrašení²²⁷ je význam trestu soustředěn na individuální prevenci, tj. odrazení pachatele od dalšího deliktního jednání. Německý profesor Wiegend²²⁸ pracuje s pojmem „*short sharp shock*“, tedy psychologickým šokem ze ztráty svobody, který navozuje zvuk zámku zavírajících se dveří cely, jež má odsouzeného vyburcovat ke změně. Odsouzený si prostřednictvím bezprostředního kontaktu s vězením začne uvědomovat závažnost situace a snaží se korigovat svůj dosavadní postoj. Nejrychlejší uvědomení podle Kadlece zažívají zejména mladiství, na které může mít šokový trest velmi pozitivní dopad. „*Stačí měsíc a ta osoba funguje jinak.*“²²⁹

Odstrašující účinky lze očekávat i u potenciálních pachatelů. Zde již ale mluvíme o generální prevenci. Její význam však nelze přeceňovat, jelikož někteří pachatelé naopak mohou považovat krátké tresty za přijatelné riziko, jež je neodradí od páchání trestné činnosti, nicméně s tímto rizikem se o to častěji setkáváme i u podmíněného odsouzení, potažmo jiných alternativních trestů. Navíc jak zdůrazňuje Karabec²³⁰, při zrodu rozhodnutí spáchat trestný čin sehrává roli velké množství různorodých faktorů jako jsou faktory etické, sociální či psychologické a výsledek je vytvářen jejich vzájemnou interakcí, přičemž důležitost každého z nich lze u rozsáhlejšího kontingentu lidí jen stěží předpovědět.

Jakmile se kriminální kariéra delikventa dostane do bodu, ve kterém je mu uložen první nepodmíněný trest, dochází k určitému předělu, kdy je mu dáno jasně na srozuměnou stanovisko společnosti k jeho činu a je tak definitivně konfrontován se situací, že protispolečenské chování nezůstává bez sankce a nevyplácí se. Po této intenzivní skutečnosti se může rozhodnout, zda bude nastoupený kurz následovat (s následnými dalšími výkony trestů) nebo se pokusí o vlastní nápravu. První uvěznění by podle Laty²³¹ mělo plnit více funkcí odstrašení nežli izolační, a tudíž je v tomto případě vhodnější volit krátkodobý šokový trest. Pakliže se nerozhodne pro cestu nápravy, je na místě se zaměřit spíše na roli izolační a ukládat delší tresty s omezenou možností podmíněného propuštění.

Ve specifických případech mohou krátkodobé tresty působit i jako důrazné připomenutí pro pachatele, kteří berou výchovné tresty jako jsou např. zákazy různých činností

---

²²⁷ Přičemž podle Adlera existuje několik dalších vyhraněných koncepcí zaměřujících se na funkce trestání, pro širší zasazení bych uvedl teorii retributivní, eliminační, rehabilitační či restituční. Nicméně z důvodu očekávaného rozsahu této práce se nelze podrobně věnovat všem teoriím, přičemž krátkodobé tresty pracují zejména s teorií odstrašení. Podrobněji ADLER, F., MUELLER, G. O. W., LAUFER, W. S. *Criminology*. New York: McGraw-Hill, 1991. ISBN 0-07-000411-0.

²²⁸ WIEGEND, T. Die kurze Freiheitsstrafe – Eine Sanktion mit Zukunft? *Juristenzeitung* [online]. Mohr Siebeck, 1986 [cit. 25.11.2022], č. 6, s. 260-269. Dostupné z portálu JSTOR Arts and Sciences X. ISSN 0022-6882.

²²⁹ VÁLOVÁ, cit. d.

²³⁰ KARABEC, Z. K problematice trestání a trestů. *Sociologický časopis* [online]. 2001, č. 1, s. 73-88. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/cst/2001/01/12.pdf>. ISSN 2336-128X.

²³¹ LATA, J. Několik poznámek k problematice ukládání trestů začínajícím delikventům, cit. d. s. 161.

(zejména zákaz řízení) na lehkou váhu a vědomě se dopouští trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 TZ. Vedle léčby šokem je trestem vynucováno i respektování dřívějšího rozhodnutí.

Zastánci krátkodobých trestů se však domnívají, že pozitiva převažují nad negativy. Předností těchto trestů je podle nich právě jejich krátké trvání. Jejich krátkost umožňuje vyvarovat se škodlivým vlivům dlouhodobých trestů. Asimilace škodlivých elementů chování nastává až poté, co se odsouzený socializuje ve vězeňském prostředí. Pakliže bude délka trestu kratší, než je potřebné k této asimilaci, odnese si pachatel pouze nevlídný dojem z prostředí, který bude mementem před delším pobytem. Nalézt ale hranici, kdy nepřevládnu negativní aspekty není jednoduchým úkolem.

Kritici²³² šokového působení se naopak domnívají, že odstrašení krátkodobými tresty je neúčinné. Odvolávají se přitom na odkaz německého právníka Von Liszta, který prohlásil, že takovýto trest „*neodstrašuje, nenapravuje a odsouzeného nakazí*“²³³. Přítomnost tohoto odkazu je stále živá i v německých a rakouských zemích, na rozdíl třeba od skandinávských či anglosaských, kde se nestaví ke krátkodobým trestům tak negativně.

Odpůrci se shodují na tom, že by měly být preferovány alternativní tresty, jelikož s krátkodobými tresty je spojena nízká účinnost a účelnost. Během jejich výkonu nelze aplikovat speciální výchovné programy a tím pádem se trest omezuje jenom na eliminační funkci, a to navíc jen na velmi omezenou dobu. Nápravný a výchovný účinek bývá o to nižší, čím kratší je výkon trestu, přičemž podle Kalvodové²³⁴ nelze vůbec hovořit o tom, že by u krátkých trestů byl splněn jeho účel. Tyto problematické efekty šokových trestů vykazují i zahraniční zkušenosti²³⁵, přičemž občas jsou reálné účinky dokonce opačné a způsobují naopak vyšší recidivu nežli podmíněné odsouzení. Sociální segregace narušuje mezilidské a pracovní vztahy a nahrazuje je deliktními ve vězeňském prostředí. Současně lze souhlasit

---

²³² Mezi ně patří zejména Vicherek, Kalvodová, či Rozum. Srov. VICHEREK, R. Krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody – potřebujeme ho v praxi nebo ne? In ŠČERBA, F. (ed.) *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci* [online]. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <http://www.czkrim.cz/cs/soubory-ke-stazeni/sbornik-z-konference-vi-kriminologicke-dny-2018>. ISBN 978-80-88266-15-0. s. 238-256; KALVODOVÁ, *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*, cit. d. s. 104; ROZUM, J., KOTULAN, P., HÁKOVÁ, L. *Vybrané problémy sankční politiky: ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. ISBN 80-7338-042-0.

²³³ VON LISZT, F. R. Die reform der Freiheitsstrafe. Citováno z KARABEC, DIBLÍKOVÁ, MACHÁČKOVÁ, cit. d. s. 8.

²³⁴ KALVODOVÁ, *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*, cit. d. s. 102-104.

²³⁵ Srov. např. zkušenosti z USA viz SALERNO, A. W. Boot Camps: A Critique and a Proposed Alternative. *Journal of Offender Rehabilitation* [online]. Binghamton (New York): Taylor & Francis Group, 1994 [cit. 25.11.2022], č. 3–4, s. 147-158. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 1050-9674 nebo zkušenosti z Německa viz VÁLOVÁ, cit. d.

se zaznívající kritikou, že takové tresty budou příčinou přeplněnosti českých věznic, ale tomu, zda se jedná o zbytečnost, které by se dalo předejít podmíněnými tresty nemůžu bezmezně přitakat.

Ani zahraniční kriminologické výzkumy²³⁶ neprokázaly, že by měly krátkodobé tresty odstrašující účinky. V rámci České republiky prozatím nebyl proveden žádný penologicky orientovaný empirický výzkum, jelikož jejich realizace vyžaduje nemalé personální a finanční prostředky.

Nicméně i u nás se ukazuje, že mimo specifické případy je prostor pro možnost šokového působení minimální. Aby mohl mít případný šok z uvěznění vliv na šanci na nápravu, tak musí být nasměřován na pachatele, který zpravidla nemá zkušenosti s výkonem trestu a nadto o osobu, jejíž osobnost není výrazněji kriminálně narušena, přičemž však těmito osobám jsou, v souladu se základními zásadami, přednostně ukládány alternativní tresty (odhlédneme-li od skutečnosti, že někdy není takové uložení efektivnější). Dotazníkové šetření provedené mezi zaměstnanci věznice v Ostravě však poukazuje na to, že při nástupu zažívá zmíněný šok pouze 5-10 % odsouzených, přičemž tyto výsledky nevyvrací ani šetření mezi odsouzenými.²³⁷

Jedním dechem však kritici přiznávají, že tíže trestu je pocíťována značně individuálně v závislosti na osobnosti daného subjektu, a tedy v konkrétním případě může být individuálně-preventivní funkce díky šoku způsobenému uvězněním signifikantní. I Karabec²³⁸ připomíná, že početné kriminologické výzkumy shromáždily dostatečné množství validních údajů o různém vlivu věku, pohlaví, osobnosti, sociálního postavení, prostředí a dalších faktorů na vnímání trestu. Z těchto bádání je zřejmé, že absolutně určitý paušálně stanovený trest bude mít diametrálně odlišný dopad na různé osobnosti pachatelů. Pro někoho může mít odstrašující efekt i trest v trvání 24 hodin a pro otrlejší jedince bude účinek marginální. Jediným přijatelným řešením je naplnění požadavku individualizovaného a diferenciovaného trestu. Bohužel u podmíněného odsouzení je šance na šok z uvěznění ještě mizivější, a proto se podle mého názoru v mnohých případech mívá účinku praxe trestat začínající delikventy nepřiměřeně mírnými a opakovanými alternativními tresty. Ve vztahu k pachatelům je důležitým signálem neodvratitelnost a včasnost sankce, přičemž sami vězni uvádí, že do svého uvěznění nevěřili,

---

²³⁶ ALBRECHT, H.-J. Sentencing in Germany: Explaining Long-Term Stability in the Structure of Criminal Sanctions and Sentencing. *Law and Contemporary Problems* [online]. Duke University School of Law, 2013 [cit. 25.11.2022], č. 1, s. 211-236. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0023-9186.

²³⁷ PLEVA, J. *Nepodmíněný trest odnětí svobody z pohledu teorie a praxe*. Praha, 2011. Disertační práce (PhD.). Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Dostupné také z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/47295/140008482.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. s. 64.

²³⁸ KARABEC, DIBLÍKOVÁ, MACHÁČKOVÁ, cit. d. s. 8-9.

že by mohli ve vězení skončit. I z generálně-preventivního účinku je důležité, že trestný čin nezůstal bez sankce, to ale nemusí být dostačující. Sdílím Mezníkove²³⁹ obavy o diskrepanci s veřejným požadavkem na přísné potrestání. Krátké šokové tresty nemusí být pochopeny a mohou výrazně degradovat autoritu zákona.

Pokud bychom brali v úvahu pouze odstrašující účel trestu, tak bych se osobně přikláněl spíše k velmi krátkým trestům odnětí svobody, v řádu dnů či týdnů v závislosti od závažnosti trestného činu a osobnosti pachatele. Nicméně nemůžeme zapomínat ani na další účely, které musí sankcionování naplňovat. Neméně důležitý je výchovný požadavek, kde je naopak přínosnější delší trvání trestu za účelem rozvinutí resocializačních programů. Jestliže ale budeme klást větší důraz na zábranný účinek, tak krátkodobé tresty nebudou naplňovat penologické nároky. Obecně považuji za zásadní výhodu krátkých trestů šok z uvěznění a sebeuvědomění pachatele o tom, že není nedotknutelný. Proto bych preferoval především šokové tresty do dvou/tří měsíců, aby na jednu stranu byl odsouzený vytržen z kriminálního prostředí, na druhou stranu by tato délka nemusela způsobit narušení pozitivních sociálních vazeb či ztrátu práce, jelikož by se absence dala vykrýt dovolenou nebo neplaceným volnem. V případě závažnějších deliktů bych navrhoval spíše kombinaci nepodmíněného trestu bezprostředně následovaného podmíněným trestem, kdy by měl odsouzený možnost ve zkušební době prokázat svou nápravu. Další alternativy na pomezí alternativních a nepodmíněných trestů přiblížím v kapitole 4.2.

4.1.4. Návrhy na změnu současné právní úpravy

Bez novelizace § 55 odst. 2 trestního zákoníku však v praxi vůbec nemůžeme uvažovat o ukládání krátkodobých šokových trestů místo trestů nespojených s odnětím svobody. Toto ustanovení slouží ke zdůraznění trestu odnětí svobody jako prostředku *ultima ratio*, čímž je soud přinucen uložit alternativní sankci s výjimkou, kdy s ohledem na osobu pachatele by tato sankce nesměřovala k vedení řádného života. Na tomto místě musím zdůraznit, že nejsem proti smyslu této úpravy, ani nenavrhuji její zrušení. *De lege ferenda* však navrhuji, aby se toto ustanovení rozšířilo o případy, ve kterých by vzhledem k osobě pachatele a jeho nápravě bylo vhodnější uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Pořád by zůstal zachován *status quo*, ale současně by došlo k rozšíření diskrece soudce, tzn. v dostatečně odůvodněných případech pachatele krátkodobě uvěznit.

---

²³⁹ MEZNÍK, J. a kol. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1248-X. s. 32.

Vrtek²⁴⁰ mne svým *de lege lata* uvažováním o stanovení automatického podmíněného propuštění v případě splnění určitých podmínek bezproblémového chování inspiroval k myšlence *de lege ferenda*. Jestliže bychom změnou § 55 odst. 2 TZ umožnili uložení trestu odnětí svobody v případech, ve kterých ho v současnosti nelze uložit, tak bychom mohli následně ve čtvrtém odstavci zakotvit povinnost automatického podmíněného propuštění po určité době. Aby bylo zachované šokové působení trestu, tak bych navrhoval propuštění po jedné šestině vykonaného trestu. Z výkonu trestu by tedy byl propuštěn automaticky, bez podmínky slušného chování ve věznici. Po propuštění by následovala fáze, ve které by měl šanci na nápravu s vědomím toho, že ví, co ho čeká, pokud nebude dodržovat stanovené podmínky podmíněného propuštění.²⁴¹

Na tomto místě musím vznést také polemiku o správnosti právní závaznosti dolní hranice trestní sazby, kterou stanovuje trestní zákoník. V současnosti vytváří takřka nepřekonatelnou překážku při úvahách o ukládání krátkodobých šokových trestů. Jestliže dolní hranice trestní sazby u trestných činů (o kterých pojednává § 55 odst. 2 TZ) často činí šest měsíců, tak je soud výrazně limitován v uložení šokového trestu v trvání několika týdnů či měsíců. Samozřejmě je zde ustanovení § 58 TZ upravující mimořádné snížení trestu odnětí svobody, nicméně účel tohoto institutu je odlišný a míří na jiné případy. Mezi některými praktiky zaznívají návrhy, aby se podoba dolní hranice transformovala na pouhé doporučení pro soudce a aby sloužila jen k spoluurčení společenské škodlivosti deliktů. Takovéto úvahy však nejsou v souladu s principy našeho pojmání trestních sazeb. Hranice trestních sazeb, které se rozhodl zákonodárce vyčíslit a zakotvit v zákoně mají závaznou povahu. O doporučujícím charakteru by se dalo uvažovat pouze pokud by byly určeny jinak než normativním předpisem (např. soudní metodikou nebo precedenty). Vypořádat by se s tím dalo pouze úplným zrušením dolních hranic. S vědomím toho, že takový zásah by měl bezpochyby dalekosáhlé důsledky, zejména při závažných trestných činech, nepokládám celoplošné zrušení za vhodné. Proto bych navrhoval spíše částečné zrušení dolních hranic trestní sazby, a to u trestných činů, u kterých trestní zákoník stanovuje horní hranici trestní sazby na maximálně pět let. Soud by tak měl při méně závažných trestných činech (i oproti § 58 TZ) širší možnosti a mohl by zvolit i kratší trest odnětí svobody, než jaký mu současná úprava dovoluje.

S tím mimo jiné souvisí i právní úprava trestání recidivy u majetkové trestné činnosti (např. krádeže dle § 205 odst. 2 TZ, zpronevěry dle § 206 odst. 2 TZ nebo podvodu dle § 209 odst. 2 TZ). V těchto případech je zásadně stanovena dolní hranice trestní sazby, a to

---

²⁴⁰ VRTEK, cit. d.

²⁴¹ K tomuto návrhu mě mimo jiné navedl institut kombinovaného trestu, jemuž se více věnuji v podkapitole 4.2.1.

zpravidla ve výměře šesti měsíců. Osobně nepovažuji tento typ recidivního chování za natolik společensky závažný, aby muselo mít tak fatální důsledek²⁴², a navíc ve většině případů soud přistoupí k uložení podmíněného trestu odnětí svobody nebo jiného alternativního trestu, který nemá takový odstrašující účinek, a proto si to ani nemusí pachatel uvědomovat. Samozřejmě platí zásada *ignorantia juris non excusat*, ale pro pachatele nečiní rozdíl, zda si přisvojí věc před nebo po odsouzení. Stejně důsledky to bude mít i pro poškozeného, kterému se majetek sníží o identickou částku. Jediný rozdíl je ve společenském konsenzu o tom, že pachatel navzdory varování spáchal opětovně ten samý trestný čin, tudíž si zaslouží přísnější zacházení. Problémovost tohoto tvrzení jsem zmínil již výše, navíc pachatel bude znovu potrestán za tento nový trestný čin. Zde vzniká další zásadní problém, a tím je následná kumulace podmíněných trestů a dlouhý pobyt ve vězení. Proto navrhuje jednoduché řešení, a to zrušení kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů, které trestají recidivisty intenzivněji. Dovedu si nicméně představit, že například u trestného činu krádeže by se mohl druhý odstavec transformovat a zakomponovat do základní skutkové podstaty v prvním odstavci, čímž by bylo sice zachováno trestání přisvojení si věci nepatrné hodnoty, ale pohybovali bychom se v nižším rozpětí trestní sazby.

4.2. Účinnější alternativy k podmíněnému odsouzení ve světě

Poněvadž se ukazuje, že z důvodu omezeného výskytu šokového efektu je využití krátkodobého šokového trestu odnětí svobody možné pouze v jednotkách procent případů, je nezbytné hledat alternativní přístupy, a to na pomezí mezi tresty nespojenými s odnětím svobody a vlastním nepodmíněným odsouzením. V českém právním řádu však můžeme pozorovat určitou absenci způsobů sankcionování, které by především aktivně kombinovaly působení na pachatele uvnitř a vně zařízení na výkon trestu. Českému zákonodárci může sloužit jako inspirace pro případné vyplnění této mezery úprava jiných států, které mají v této oblasti bohatší zkušenosti. Na následujících řádcích se proto pokusím přiblížit některé instituty, které podle mého názoru stojí za pozornost při odborné diskusi o tom, kam má směřovat české trestní právo a jak se vypořádat s problémy spojenými s podmíněným odsouzením, potažmo českým vězeňstvím.

---

²⁴² Absurdnost této situace navíc podtrhuje trestný čin krádeže podle § 205 odst. 2 TZ, u kterého není stanovena podmínka způsobení škody nikoliv nepatrné (na rozdíl od § 205 odst. 1 písm. a) TZ), což má za následek, že pokud si recidivista přisvojí jednu housku v hodnotě několika korun, tak mu hrozí vyšší trest než jinému pachateli, který způsobí mnohem vyšší škodu. Přičemž pokud by nebyl dříve odsouzen, tak by se jednalo pouze o přestupek. Na popisu situace nemění nic ani skutečnost, že soud je povinen přihlížet na výši způsobené škody při hodnocení závažnosti spáchaného skutku a stanovení výše trestu, jelikož je současně vázán dolní hranicí trestní sazby.

Nejdříve je nutné upozornit na správnou terminologii. V tomto případě nemluvíme o alternativních trestech v užším smyslu, jelikož jejich pojmovým znakem je potrestání nespojené s odnětím svobody, ale hovoříme o alternativních způsobech trestu ve vztahu k podmíněnému odsouzení, tj. alternativních trestech v širším smyslu. Do této množiny proto lze zahrnout i tresty, jejichž obsahem je částečné či modifikované úplné uvěznění. Jejich účelem je přispět větší měrou k reintegraci odsouzených do společnosti, a to za současné minimalizace negativních dopadů klasického vězeňského prostředí.

4.2.1. Kombinovaný trest

V mnohých státech, jako například v Kanadě nebo Rakousku, přistoupili k prosté kombinaci trestu odnětí svobody a podmíněného odsouzení. Odsouzenému je uloženo vykonat první část kombinovaného trestu v zařízení pro výkon trestu, přičemž druhá část mu je podmíněně odložena. Soud k uložení tohoto trestu přistoupí zejména v případě, že pachateli nelze podmíněně odložit celý trest.

Ve Spojeném království (konkrétně v Anglii a Walesu) je známý institut *custody plus*, který slouží k nahrazení trestu odnětí svobody v trvání do dvanácti měsíců. Výkon trestu je rozdělen do dvou po sobě následujících časových úseků. První doba může trvat od dvou do třinácti týdnů a odsouzený ji stráví ve vězení, jedná se o tzv. *custodial period*. Druhá doba trvá nejméně dvacet šest týdnů a odsouzený je povinen na svobodě plnit podmínky probačního dohledu, který může zahrnovat kognitivně-behaviorální programy, protialkoholní léčbu, povinné veřejné práce či zákaz vycházení a jedná se o tzv. *licence period*. Hlavním smyslem časového ohraničení úseku uvěznění je zabránit nadbytečné prizonizaci a současně během druhého úseku mají být realizovány restorativní prvky trestu.

Ve Spojených státech amerických (prvním státem bylo Ohio) je naopak kladen větší důraz na probační část kombinovaného trestu. Výhodou tzv. šokové probace je velmi krátká doba uvěznění, v řádu dnů až týdnů, aby se odsouzený nestihl adaptovat na defektní vězeňské prostředí. Poté následuje podmíněný odklad trestu a probace za součinnosti probačního úředníka. Pojmovým prvkem šokové probace je již výše probíraný šok z uvěznění, což také představuje výrazně problematickou slabinu tohoto trestu. I zde tedy bude docházet k marginální možnosti ukládání, jelikož bude dán prostor spíše tradičním alternativním trestům. Nicméně prostor pro využití je možné shledat v případě jejich selhání či při porušení jejich pravidel.

Současně i v některých státech USA, jako například v Maine, se setkáme s institutem částečně podmíněného trestu, tzv. *partially suspended sentence*. Na rozdíl

od anglického trestu *custody plus* však soudce není limitován určitou hranicí délky trestu, od které již nelze kombinovat podmíněný a nepodmíněný trest. Příkladem je odsouzenému uložen trest v celkové výměře šesti let, přičemž z toho jsou mu čtyři roky podmíněně odloženy, pokud se ve výkonu trestu nedopustí nevhodného chování. Z mého pohledu se jeví problematické široké uplatnění tohoto trestu, kdy i za velmi závažnou trestnou činnost je možné uložit velkou část trestu s podmíněným odkladem. Proto bych spíše uvítal určité omezení soudcovského uvážení, a to stanovením minimální části, kterou by bylo nutné uložit jako nepodmíněný trest. S částečným odkladem výkonu trestu se setkáme i v evropských zemích. Jako příklady lze uvést Norsko, Nizozemsko, Belgie nebo Dánsko.

Kombinace dvojice již existujících trestů se podle mého názoru jeví jako nejjednodušší kompromis mezi trestajícím a shovívavým přístupem k pachatelům. Nevyžaduje žádné složité legislativní či faktické zásahy do fungování trestní justice. Nespornou výhodou je zjednodušení soudní agendy zabývající se agendou podmíněného propuštění, jelikož přímo nalézací soud jedním výrokem uloží kombinaci obou trestů a je tak oprostěn od dalšího rozhodování po uplynutí stanovené doby. Pachatel je sice donucen si uvědomit závažnost svého provinění krátkým uvězněním, zároveň je mu ale poskytnuta možnost vyhnout se zbytečně dlouhému pobytu ve vězení. Společně s tím dochází i k naplnění volání veřejnosti po spravedlivém potrestání, které ještě pořád nepovažuje alternativní tresty za pravé tresty. Nicméně i krátkodobé uvěznění může přivodit ztrátu zaměstnání, což může pachateli způsobit sociální problémy. V celkovém měřítku však přináší kombinované tresty spíše více výhod než nevýhod, a to za přijatelnou cenu, která nevyžaduje heroické úsilí při jejich adaptaci.

4.2.2. Částečné omezení svobody

Dalším způsobem, jak docílit spojení nepodmíněného a podmíněného trestu je jejich kombinace v průběhu celého trvání trestu, a to tak, že se střídají úseky, ve kterých odsouzený vykonává trest ve věznici a ve kterých vykonává trest na svobodě.

Prvním příkladem adaptace je tzv. víkendové vězení neboli *weekend detention*. Institut, který si osvojili země jako například Španělsko, Nizozemsko nebo Portugalsko²⁴³. Víkendový trest představuje mírnější formu trestu odnětí svobody než její úplné odnětí. Cílem je usnadnit odsouzenému zachovat nebo navázat pozitivní propojení se společností. Příkladem lze přiblížit portugalskou modifikaci, která touto formou umožňovala vykonat trest kratší než tři měsíce, přičemž trvání každé víkendové periody bylo v rozmezí od 36 do 48 hodin a započítávala se

---

²⁴³ Právní úprava víkendového výkonu trestu existovala do roku 2017, nicméně v aktuálním znění portugalského trestního zákoníku již tuto úpravu nenalezáme, viz a contrario § 45.

jako pět dní tradičního celodenního uvěznění. Největší nevýhodou víkendového vězení je potřeba umístění všech odsouzených ve stejný čas ve vězeňských zařízeních, které by byly v rozumném dosahu, tzn. alespoň v každém krajském městě. Jelikož víkendové tresty by nebyly ukládány zvláště nebezpečným pachatelům, tak by prostory těchto zařízení nemusely být nikterak speciálně upraveny. To by znamenalo příležitost využít tato zařízení během pracovních dnů na jiný účel, např. ubytovací zařízení pro osoby bez domova, na studijní účely, na poradenské služby pro obyvatelstvo nebo k plnění jiných veřejnosti prospěšných činností. Nicméně i v případě nevyužití pro jiné účely, by to pro stát znamenalo výrazně nižší náklady v porovnání se zajišťováním nepřetržitého provozu, a tak by se počáteční investice nepochybně vrátila, ač v delším časovém horizontu.

Flexibilnější variantou je tzv. *periodic detention* (dělený trest), který odsouzenému umožňuje odpykat si trest po několika částech, které jsou proloženy pobytem na svobodě. Na rozdíl od víkendového trestu si na Novém Zélandu²⁴⁴ a v australském Novém Jižním Walesu²⁴⁵ mohl odsouzený zvolit, které dva dny v týdnu bude trest vykonávat. Švýcarská, francouzská a belgická modifikace jdou ještě dále a poskytují možnost zvolit si vlastní délku jednotlivých detenčních úseků, které nesmí být kratší než dva dny (Švýcarsko umožňovalo výkon trestu po dnech). I navzdory tomu, že cílem výkonu tohoto trestu je v co největší míře zachovat sociální a pracovní vztahy odsouzeného, tak bylo pro odsouzené mnohdy obtížné zkombinovat práci na plný úvazek s výkonem trestu a jinými povinnostmi. Problematické se ukazovaly i bezpečnostní problémy spojené s pohyby vězňů. Význam proto začal postupně klesat, a to ve prospěch jiných alternativních trestů, což mělo v několika státech za následek jeho zrušení. Oproti nim však dělený trest těží z výhody alespoň částečného zábranného účinku. Zpráva komise Nového Jižního Walesu pro ukládání trestů²⁴⁶ navíc ukazuje, že riziko recidivy je výrazně nižší než u jiných trestů (ve srovnání s nepodmíněným trestem dokonce o čtyřicet šest procentních bodů). Nadto se v modifikované verzi objevuje i v německém trestním právu, kde slouží jako kázeňský prostředek pro mladistvé pachatele, tzv. *Jugendarrest*²⁴⁷.

Semi-detention nebo také částečná detence jde ještě dále a odsouzenému umožňuje zdržovat se významnou část dne mimo věznici, čímž mu poskytuje maximální prostor pro pokračování ve stávajícím zaměstnání, studiu nebo absolvování rekvalifikačních kurzů, a to

---

²⁴⁴ I na Novém Zélandu došlo v roce 2002 ke zrušení, viz a contrario novozélandský *Sentencing Act 2002*.

²⁴⁵ V současné právní úpravě Nového Jižního Walesu již úpravu periodické detence nenalezneme, viz a contrario část 2, oddíl 2, § 6 *Crimes (Sentencing Procedure) Act 1999*.

²⁴⁶ NSW SENTENCING COUNCIL. *REVIEW OF PERIODIC DETENTION* [online]. Sydney, 2007 [cit. 30.11.2022]. Dostupné z: https://sentencingcouncil.nsw.gov.au/documents/our-work/periodic-detention/periodic_detention_report.pdf. s. 56.

²⁴⁷ Přičemž Jugendarrest má tři podoby: Freizeitarrest, Kurzarrest a Dauerarrest.

bez dozoru vězeňského pracovníka. Semi-detence je rozšířena zejména v Portugalsku, Itálii, Švýcarsku či Německu. Ve vězeňském zařízení tak odsouzený tráví pouze volný čas a čas pro odpočinek. Švýcarský trestní kodex dokonce u krátkodobých trestů stanovuje tuto formu jako pravidlo, což dokazuje i rozšířenost jejího využití. Odkaz Velké francouzské revoluce „*Liberté, égalité, fraternité*“ je cítit i při názvu francouzské adaptace tohoto institutu *la semi-liberté*, tedy polosvoboda. Polodetence i polosvoboda jsou velmi podobné trestu domácího vězení. Liší se však zejména vyšší mírou disciplíny a přísnějšími pravidly. Naopak, z ekonomického hlediska bude pro stát domácí vězení méně nákladné, zatímco pro některé odsouzené může být výhodnější trávení volného času ve vězení, kde má zajištěné základní životní potřeby.

Ve Francii se navíc setkáme i s tzv. trestem umístění pod vnější dohled, tj. *le placement à l'extérieur* vybudovaným na obdobné myšlence s tím rozdílem, že odsouzenému je práce přidělena rozhodnutím soudu a nemůže si ji sám zvolit. V praxi se však jedná o velmi málo využívanou alternativu, a to z důvodu chybějících specializovaných pracovišť pro jeho výkon.

Ve srovnání s trestem podmíněného odsouzení je největší devízou částečného omezení svobody spojení zábranného účelu trestu a zachování rodinných a pracovních vazeb. O uložení tohoto trestu je proto možné uvažovat i u nebezpečnějším pachatelům, jejichž pobyt na svobodě by představoval riziko. Nespornou výhodou pro odsouzeného je i započítávání doby, kterou stráví mimo věznice do doby trestu. Ve srovnání s kombinovanými tresty zde není kladen takový důraz na odstrašení pachatele, ale více se věnuje resocializaci pachatele a zařazení do běžného života. Obecným přínosem jsou i hospodářské aspekty, a to jak pro stát, tak pro odsouzené, kteří nejsou vytrženi z výdělečného procesu a nedostávají se tak do finančních potíží. O určité problémovosti tohoto konceptu nicméně svědčí skutečnost, že mnohé země úpravu tohoto institutu ze svých právních řádů vypouští a nahrazují jej převážně pokročilejším institutem, a to otevřenými věznicemi.

4.2.3. Otevřené věznice

Otevřené věznice (v některých zemích se setkáme i s otevřenými odděleními) jsou speciálními zařízeními pro výkon trestu odnětí svobody. Na rozdíl od standardních vězeňských zařízení nejsou vybaveny speciálními prvky proti uprchnutí (mřížemi, zdmi apod.), ani nejsou stráženy ozbrojenými příslušníky vězeňské služby ani strážními psy. Odsouzeným je při plnění pracovních či studijních povinností povolen volný pohyb mimo otevřený ústav. V mimopracovní době mohou nosit vlastní oděv a jsou vedeni k samostatnosti i tím, že si sami

připravují stravu. Její režim je založený na odpovědnosti odsouzených, kteří pracují na svém sebeovládání.

V roce 1891 stálo Švýcarsko za zrodem první otevřené věznice. V současné době jsou největšími průkopníky tohoto konceptu zejména skandinávské země. Hlavní prioritou otevřených věznic není trest sám o sobě, ale náprava pachatele a jeho úspěšný návrat do společnosti. Jako nejlepší příklad bych uvedl norskou právní úpravu, ve které vůbec nenalezneme doživotní trest a nejvyšší výměra trestu odnětí svobody činí 21 let. Trest zde spočívá jen a pouze v omezení svobody, tzn. odloučení od života, který pachatel vedl před svým uvězněním. V Norsku vůbec nevnímají trest odnětí svobody prostřednictvím odstrašujícího efektu. Pobyť ve vězení tak představuje přípravu na běžný život venku, čemuž odpovídají i prostory a podmínky, které se musí co nejvíce přibližovat přirozenému prostředí. Alison Liebling²⁴⁸ připomíná, že je potřebné rozlišovat mezi vězením pro trest a vězením za trest. Pachatelé podle ní nejsou ve vězení proto, aby byli uvězněním trestáni, ale aby se napravili, což ale nenaplnuje touhu lidí po pomstě. Musíme si však uvědomit, že kruté tresty jsou minulostí a jedinou cestou je zcivilizování trestů. To, jak se civilní vězeňští pracovníci chovají k odsouzeným sehrává stěžejní úlohu. Pokud k nim budou přistupovat slušně a s respektem, tak tím vysílají signál, že i oni jsou lidské bytosti s lidskou důstojností, což má nesměrný vliv na jejich emoční stav a psychiku. Opačným přístupem bez budování důvěry a přirozené autority vyústí v nezdar. Pouhých dvacet procent recidivujících norských pachatelů ukazuje, že tento lidský přístup v otevřených věznicích je mnohem efektivnější nežli cesta represe.²⁴⁹

Otevřené věznice se rozšířily do mnohých států světa, příkladmo uvedu Německo, Anglii a Wales, Nizozemí, Spojené státy americké či Indii. Vedle toho se v některých státech (např. v Dánsku, Belgii, Chorvatsku či Irsku) navíc vyvinul jakýsi mezistupeň známý jako polootevřené oddíly, které jsou zpravidla umístěné v otevřené věznici v části oddělené vysokými zdmi. Rozdíl spočívá v tom, že během dne mají vězni volný režim stejný jako v otevřených věznicích a v noci dochází ke změně a transformaci na běžný uzavřený režim. Polootevřené ústavy slouží zejména jako ochrana vězňů, kteří si odpykávají tresty za sexuální

---

²⁴⁸ DRÁPAL, J. *O měření kvality věznic, jejich legitimitě či budoucnosti s Alison Liebling* [online]. Rubrika Trestní politika, trestní právo, trestní proces, Jiné právo, 4. 1. 2017 [cit. 30.11.2022]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2017/01/rozhovor-s-alison-liebling-z-university.html>.

²⁴⁹ Srov. *Místo dozorců klokani a králci. Otevřená věznice v Jiřicích přijme první trestance* [online]. Česká televize, 16. 10. 2017 [cit. 30.11.2022]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2274880-misto-dozorců-klokani-a-králci-první-otevřena-veznice-v-jiricích-prijala-první>; K tomu je nutné zmínit Dohalovu připomínku a to, že Norsko ve svých statistických údajích sleduje pouze pětileté období po propuštění, zatímco v jiných zemích se zaznamenává recidiva během celého života.

delikty a z toho důvodu by byly jejich životy v otevřeném oddělení v ohrožení ze strany jiných odsouzených.

Kanadské trestní právo naopak zná úpravu tzv. domů na půl cesty (*half-way houses*). Jedná se o resocializační domovy, do kterých jsou vězni přesunuti několik měsíců před jejich očekávaným propuštěním za účelem navyknutí na běžný život venku. Jejich režim je obdobný režimu otevřených věznic. Ostatně i výše zmíněné státy mnohdy využívají otevřených věznic na účely resocializaci až po tom, co odsouzený stráví určitou část trestu v tradiční věznici.

Koncept otevřených věznic představuje nejmodernější pokrok a má nezastupitelné místo v systému trestního práva 21. století. O tom vypovídá i skutečnost, že 90 % dánských vězňů je umístěných v těchto ústavech.²⁵⁰ Finanční prostředky, které stát ušetří za střežení objektů může investovat do kvalitních resocializačních programů a navýšení počtu probačních pracovníků, kteří budou mít více prostoru na individuální a intenzivní spolupráci s odsouzenými. Problematickým aspektem však je vybudování vhodných specializovaných zařízení, které budou v dostupné vzdálenosti, aby se vězni nepotýkali s geografickým odloučením. Mnohé státy musí také zapracovat i na veřejném mínění, jež je pořád nakloněno spíše k exemplárním trestům. Pokud se s těmito „problémy“ dovedou země vypořádat, tak se domnívám, že norská cesta je hodná následování.

4.2.4. Boot camps

Nicméně existují i jiné alternativní tresty, které se vydaly opačnou – méně mírumilovnou cestou. Tento alternativní způsob trestu je součástí kanadského, australského, amerického, ale i novozélandského systému trestních sankcí. Hovoří se o nich jako o tzv. *boot camps*, tj. výcvikových táborech, které se snaží využít šokového působení a znásobit jej. Na pomyslném žebříčku tedy leží na druhém konci než podmíněné odsouzení, které nepředstavuje téměř žádnou změnu v každodenním životě odsouzeného. Boot kempy byly vytvořeny po vzoru tréninkových armádních táborů pro rekrutaci nováčků, ve kterých je kladen důraz na vojenský dril. Tímto svým přístupem jsou zaměřeny především na prvotrestané či mladistvé pachatele, pro které by podmíněný trest nebyl dostatečným impulzem pro nápravu a tento opačný, drsnější přístup jim pomůže zažít intenzivní šok a dokáže je pohnout správným směrem. Při jejich vzniku v 80. letech minulého století se vycházelo z přesvědčení veřejnosti, že není na místě utrácet za nákladné resocializační programy a zacházet s pachateli

---

²⁵⁰ STORGAARD, A. Denmark. In DRENKHAHN, K., DUDECK, M., DÜNKEL, F. (eds.). *Long-Term Imprisonment and Human Rights* [online]. London: Routledge, 2014 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.4324/9781315774442>. ISBN 9781315774442. s. 110-122.

v rukavičkách. Naopak moderní společností jsou vnímány poměrně kontroverzně. Svou formou se přibližují výkonu trestu odnětí svobody, ale trestanec je podrobován intenzivní zátěži, která je strukturována do bloků v průběhu celého dne. Jejich cílem je stanovení pevného režimu vystavěného na komunitním systému a celkový osobnostní rozvoj pachatele.

Kritici však upozorňují, že důsledkem přílišného kladení důrazu na autoritu může být zvýšená frustrace, agrese či nahromadění hněvu nebo naopak snížení sebevědomí a vlastní hodnoty výcvikářů.

Kriminologické výzkumy²⁵¹ sice ukazují mírné systémové finanční úspory, naopak ale nezaznamenaly nižší míru recidivy ve srovnání s tradičními tresty, přičemž některé výzkumy²⁵² dokonce poukazují na míru vyšší. Jejich nedostatečná efektivita je shledávána v příliš krátkých pobytech, politickém ovlivňování výcvikových programů či nedostatečném zaměření na přípravu k vedení řádného života po propuštění. „*Sen o tvrdém, levném a efektivním vězení se [tím] rozplynul.*“²⁵³

Jakkoli se může tento institut zdát šokující, je to právě jeho účelem. Boot kempy nejsou pouze bezduchým drilem, ale představují náročný trénink, který má odsouzeného nakopnout k nápravě. Osobně se domnívám, že není na škodu mít k dispozici obdobný neortodoxní přístup pro ty pachatele, kteří se podmíněnému odsouzení vysmívají, ale současně není možné nebo účelné jim uložit nepodmíněný trest. Pokud by se podařilo do jejich výkonu zakomponovat nápravné programy, které by dokázaly potlačit frustraci z autority a současně připravily odsouzeného na další život po propuštění, mohly by se výcvikové tábory vypořádat s problémy, které nedokáže vyřešit podmíněné odsouzení, a to snížit vězeňskou populaci a snížit míru recidivy.

4.2.5. Specializované věznice

V případě specializovaných věznic se *stricto sensu* nejedná o alternativu k podmíněnému odsouzení, nýbrž o zařízení odlišné od běžného vězení, u kterého lze uvažovat o vypořádání se s riziky spojenými s krátkodobými tresty odnětí svobody a eventuálně znásobením jejich odstrašujícího efektu. Spojením krátkodobých trestů a specializovaných věznic tak lze potenciálně docílit účinnější alternativy k podmíněnému odsouzení.

---

²⁵¹ PARENT, D.G. *Correctional Boot Camps: Lessons From a Decade of Research* [online]. U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, červen 2003 [cit. 3.12.2022] Dostupné z: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/197018.pdf>.

²⁵² SALERNO, cit. d.

²⁵³ DRÁPAL, J., JIŘIČKA, V., RASZKOVÁ, T. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-066-0. s. 76.

Se speciálními věznicemi určenými pro výkon krátkodobých trestů se setkáváme v Nizozemsku. I v angloamerických zemích dochází k rozlišování ústavů pro výkon dlouhodobých a krátkodobých trestů²⁵⁴, přičemž druhé jmenované se označují jako *jail*. Tyto zařízení, které jsou standardně provozovány místní vládou pod dohledem místního šerifa jsou určeny pro pachatele, již byli odsouzeni k trestu odnětí svobody do jednoho roku. Na rozdíl od *prisons* (zařízení pro výkon dlouhých trestů), mají místní věznice zpravidla méně vybavené zázemí a nejsou dostatečně uzpůsobeny životním potřebám vězňů. Na mnohé odsouzené působí toto prostředí velmi chaoticky, což je způsobené zejména vysokou fluktuací spoluvězňů.

Myšlenka specializovaných zařízení, ve kterých by si svůj krátkodobý trest odpykávali pouze pachatelé méně závažných trestných činů je velmi zajímavá. Kritici krátkodobých trestů se obávají možné infikace pachatelů drobných deliktů pachateli těch závažných. Jejich oddělením by tak bylo toto riziko výrazně limitováno a nesetkávali by se tak ani náhodně ve společných prostorách nebo na pracovišti. Nicméně nedochází tak k úplné eliminaci, protože i mezi těmito pachateli se mohou vyskytovat více sofistikovaní a zkušení jedinci.

Někteří se domnívají, že krátkodobé tresty v běžných zařízeních nejsou dostatečně odstrašující. Ve specializovaných zařízeních by se tak nemusel klást takový důraz na to, aby se odsouzení cítili dobře, ale naopak se důrazněji zaměřili na tzv. šok z uvěznění. Určitě by bylo možné omezit pohodlí vězňů za účelem odstrašení, a přesto zachovat podmínky neohrožující základní lidská práva. Nicméně příklad norských věznic ukazuje celému světu, že podmínky musí být naopak v co největší míře srovnatelné s podmínkami běžného života, aby se mohl odsouzený připravit na život po propuštění.

Navzdory možným výhodám se však domnívám, že specializované věznice sami o sobě nedokážou zabránit dalšímu páchání trestné činnosti nebo stát za snížením velikosti vězeňské populace.

4.3. Tuzemské alternativy k podmíněnému odsouzení a úvahy de lege ferenda

4.3.1. Účinnější alternativy k podmíněnému odsouzení u nás

Navzdory tomu, že alternativní tresty (sankce nespojené s odnětím svobody) i u nás vykazují obdobnou či nižší míru recidivy než trest odnětí svobody a současně se s nimi spojují i další výhody, je nutné dbát na to, aby se neukládaly v nadměrném množství a bez rozmyslu. Nejvíce náchylnou alternativní sankcí je v tomto směru podmíněné odsouzení, u kterého

---

²⁵⁴ Pro detailnější srovnání srov. BARGER, C. *The Difference Between Jail and Prison, and the Problem it creates* [online]. Doran Justice, 30.6.2020 [cit. 3.12.2022]. Dostupné z: <https://www.doranjustice.com/criminal-law/the-difference-between-jail-and-prison>.

nejčastěji dochází k nevhodnému ukládání. Samotný trend shledávám celospolečensky prospěšný, nicméně v určitých případech může být kontraproduktivní. Uložení takového trestu v nevhodných případech může vést ke snížení účinnosti sankcionování a narušení autority alternativních opatření, včetně podmíněného odsouzení.

Negativní aspekty spojené s nepodmíněným odnětím svobody jsem již přiblížil a současně jsou obecně známé. Zlatou střední cestou se tedy jeví kombinace částečného omezení svobody a částečného ponechání na svobodě. I v českém trestním právu se setkáme s některými instituty, které se snaží pracovat s touto kombinací.

V rámci tradičního výkonu trestu odnětí svobody ve věznici právní úprava obsahuje několik možností pobytu odsouzených mimo střežený objekt. Převážná většina je však určena pouze pro odsouzené zařazené do oddělení s nízkým stupněm zabezpečení. Na rozdíl od zahraniční úpravy se však omezuje převážně na plnění pracovních povinností, které mohou plnit u zaměstnavatelů na pracovištích mimo věznice, přičemž dohled je zabezpečen zpravidla jednou týdně. Současně i v mimopracovní době je jim umožněno opustit věznici a zúčastnit se sportovních, osvětových či kulturně-výchovných akcí, ale pouze na základě povolení ředitele věznice. Výjimečně může ředitel věznice povolit i dočasné opuštění věznice na maximálně 24 hodin za účelem návštěvy příbuzných. Bez ohledu na zařazení odsouzeného může ředitel věznice rozhodnout o dočasném přerušení výkonu trestu na delší dobu (až na 20 dnů v kalendářním roce), a to formou kázeňské odměny za úspěšné plnění resocializačního programu. Všechny tyto možnosti však nelze srovnávat s jinými alternativními způsoby trestu (tzn. alternativami k podmíněnému odsouzení), které jsou zaměřené mimo jiné i na udržování rodinných vztahů, péči o dítě, zachování pracovní pozice nebo nepřerušování pozitivních vlivů okolí.

Po vzoru zahraničních právních úprav se v posledních letech v České republice rozběhla řada pilotních projektů, které se odklání od tradičního výkonu trestu a více se začínají podobat samostatnému trestu, alternativnímu k podmíněnému odsouzení, přičemž se zaměřují na to, aby zabránily přetržení pozitivních vazeb odsouzeného.

Jedním z prvních byl pilotní projekt probačního domu v Ostravě, jenž však sloužil pro podmíněně propuštěné, kterým byl nařízen dohled k plnění uložených povinností ve zkušební době podmíněného propuštění. Na úspěšný pilotní projekt navázal projekt „Zpátky do života“, jehož výsledkem byla mimo jiné výstavba prvního probačního domu v České republice, v Písku. S jejich existencí počítá i strategický dokument Ministerstva spravedlnosti „Koncepte vězeňství do roku 2025“. Současný koncept probačních domů slouží k lepší adaptaci lidí, kteří ve vězení strávili dlouhý čas nebo recidivisty, kteří se tam opakovaně vrací.

Nejedná se tedy o další vězení či azylový dům, ale speciální pobytové zařízení, které má pomoci propuštěným lépe se zapojit do běžného života, vyřešit jejich nejtěživější problémy (především dluhy), najít si práci, obnovit vztahy s rodinou a naučit se starostlivosti a zodpovědnosti. Cílem je předcházet navrácení do kriminogenního prostředí, minimalizovat recidivu a snížit tak náklady na zajištění výkonu trestu.

V České republice se můžeme setkat i s tzv. domy na půl cesty (*half-was houses*), které se však zaměřují na poskytování pobytových a sociálních služeb pouze osobám mladším 26 let. Tyto specifická zařízení se snaží zabránit sociálnímu vyloučení mládeže, a to nejen po propuštění z výkonu trestu, čímž se naše pojetí tohoto institutu liší od toho zahraničního, kde je zaměřen na propuštěné osoby všech věkových kategorií.

Projekt, který se již více zaměřuje na výkon trestu místo postpenitenciární péči je formát otevřených věznic. V rámci pilotního projektu v areálu Věznice Jiřice bylo zřízeno specifické zařízení s kapacitou 32 odsouzených. Objekt není střežen příslušníky Vězeňské služby a stěžejní úlohu zde sehrávají civilní sociální a pedagogičtí zaměstnanci. Účelem je zavedení individuální, kontrolované a postupné přípravy vězňů na propuštění s cílem předejít tzv. šoku z propuštění, čehož důsledkem bývá opětovné spáchání trestného činu v krátké době po opuštění věznice. Proto se o nich často mluví jako o tzv. trenažérech svobody, jelikož imitují běžný život na svobodě. I v našich podmínkách se díky tomu ukazuje vysoká úspěšnost nápravného programu otevřené věznice, jelikož míra recidivy u vězňů, kteří prošli tímto formátem je pouhých jedenáct procent.²⁵⁵ V současnosti se již jedná o standardizovaný výstupní program upravený ve vnitřním předpise Vězeňské služby²⁵⁶, který se realizuje v oddělení s nízkým stupněm zabezpečení. Z toho vyplývá, že odsouzení jsou do otevřené věznice přeloženi až po určitém čase, který stráví v standardním oddíle, stejně jak je to v některých jiných státech. Nejedná se tedy o plnou alternativní náhradu podmíněného trestu odnětí svobody.

Za plnohodnotný alternativní způsob trestu lze brát do úvahy věznice pro místní výkon trestu²⁵⁷, které jsou zřizovány ministrem spravedlnosti po dohodě s obcí, která zajišťuje finanční a stavebně technické podmínky. Od standardní věznice se liší tím, že ubytovny více

---

²⁵⁵ *Otevřená věznice v Jiřicích funguje pátý rok, recidiva vězňů je zatím 11procentní* [online]. Advokátní deník, 25.4.2022 [cit. 7.12.2022]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/04/25/otevrena-veznice-v-jiricich-funguje-paty-rok-recidiva-veznu-je-11procentni/>. ISSN 2571-3558.

²⁵⁶ Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 13/2019, kterým se stanoví minimální standardy pro tvorbu a realizaci standardizovaných programů ve výkonu trestu odnětí svobody, a to konkrétně v příloze č. 8 pod názvem Program Výstupní oddíl – Otevřená věznice.

²⁵⁷ Její právní zakotvení nalezneme zejména v § 59 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů a v § 77 až § 81 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

připomínají internátní ubytování, přičemž s výjimkou doby určené k spánku se nezamykají. Vězni se mohou volně pohybovat v prostorách věznice a s povolením ředitele věznice se v mimopracovní době mohou účastnit i akcí mimo věznice. Během výkonu trestu jsou navíc povinni vykonávat práce ve prospěch obce. Režim věznice pro místní výkon trestu je celkově volnější, jelikož umožňuje vězňům nosit vlastní oděv, nakupovat věci osobní potřeby, sledovat různé televizní programy, čímž se přibližuje zahraničním konceptům, které zastávají myšlenku, že odsouzenému je odnímána pouze svoboda, nikoliv důstojný život. Z jejich hlavního účelu je patrné, že by měly být lokalizovány zejména v blízkosti obcí, kde by bylo možné vykonávat povinné práce. Důsledkem toho je i vyšší šance pro udržení rodinných vztahů a větší prostor pro nápravu pachatele. Zařazení do tohoto typu věznice je omezeno pouze tím, že zde nemůže být umístěn odsouzený, jenž má vykonat trest nebo jeho zbytek delší než šest měsíců nebo jej má vykonat ve věznici se zvýšenou ostrahou. Navzdory početným výhodám dosud nedošlo k jejímu zřízení, což osobně vnímám značně negativně, neboť právě výkon krátkodobého trestu v obdobném zařízení by mohlo být účinnější alternativou, která by dokázala u vybraných typů pachatelů alespoň částečně nahradit podmíněné tresty a tím by se mohlo předejít jejich následné kumulaci (která je za současného nastavení sankční politiky u některých typů pachatelů neodvratitelná).

4.3.2. Návrhy de lege ferenda

Snahy o zakomponování moderních prvků do českého sankčního systému hodnotím velmi pozitivně. První kroky jsou vždy nejtěžší, a proto je důležité, že se i u nás začaly implementovat formáty jako jsou probační domy nebo otevřené věznice. Přesto nás však v boji s vysokou mírou recidivy a velkou vězeňskou populací čeká dlouhá cesta. Osobně bych se proto nebál pokračovat v rozběhlých projektech, ale zároveň i rozvíjel nové nebo transformoval stávající.

Projekt probačních domů se ukázal efektivní v postpenitenciární péči, tak proč jej nevyužít i v předešlé etapě, tj. jako alternativní trest v širším smyslu. Částečné nebo úplné umístění pachatele v probačním domě by mohlo představovat zpřísněnou verzi dohledu v rámci trestu podmíněného odsouzení. I přes to, že nová právní úprava umožňuje nařídit povinnost zdržovat se na začátku zkušební doby v určeném obydlí, dochází tím pouze k naplnění zábranné funkce trestu, přičemž současně velké množství pachatelů nemá stále bydliště, tím pádem jim ani nelze tuto povinnost uložit. Pobyt v probačním domě by tedy plnil nejen zábranou funkci, ale zároveň by docházelo i k naplnění nápravné funkce, jelikož by zde byl pod dohledem pracovníků, kteří by dohlíželi na plnění stanových povinností, např. podrobení se

resocializačnímu programu, splácení dluhů, zákaz požívání návykových látek apod. Probační pracovníci by i zde poskytovali individuální a intenzivní sociální asistenci. Nejdříve by odsouzenému pomohli vyřešit problémy, které jsou nejčastěji důsledkem recidivního chování, tzn. dluhy, práce, bydlení a další existenční problémy. V další fázi by se pak zaměřili na obnovu rodinných a přátelských vztahů a vybudování potřebného zázemí. Ačkoli režim probačního domu nepřipomíná vězeňský režim, i tak jsou zde stanovena pravidla (např. návrat na ubytovnu do 22:00 hodin). Klient si musí sám obstarávat své záležitosti, díky čemuž může získat návyky, které si do té doby nebyl schopen osvojit. Navození podmínek běžného života je nejlepším způsobem, jak pachatele vymanit z kriminálního chování a naučit je řešit problémy legální cestou. Pokud bychom přistoupili k úplnému umístění pachatele v probačním domě, tak si dovedu představit, že kombinací tohoto pobytu a následného stanovení zkušební doby by bylo možné uložit i delší trest než tři roky, tj. delší trest, než v současné době trestní zákoník umožňuje podmíněně odložit. Osobně bych tuto hranici posunul až na pět let, ale pouze v případě dostatečného posouzení pachatelových schopností napravit se. Jestliže bychom uvažovali o částečném umístění, tak by pachatel měl povinnost pobývat v probačním domě několik dní v týdnu, aby docházelo k výchovnému působení, ale současně aby měl prostor například pečovat o dítě nebo příbuzné. Jednalo by se o jakousi „ambulantní“ formu probačního domu.

Obdobným způsobem bych navrhoval rozšířit i využití formátu otevřených věznic, tzn. že by nesloužily jen jako alternativa ke standardnímu výstupnímu oddílu, ale jako alternativní způsob trestu, zejména jako zpřísněná náhrada podmíněného trestu. Odsouzený by byl zařazen do tohoto specifického typu věznice již rozsudkem. Nicméně taková možnost přináší i riziko ukládání tohoto typu trestu i v případě, kdy by postačovalo uložení trestu nespojeného s odnětím svobody, což by znamenalo rozpor se základní zásadou trestání uvedenou v § 38 odst. 2 trestního zákoníku. Navzdory potenciálnímu riziku považuji koncept otevřené věznice jako vhodný způsob, kterým se lze vypořádat s recidivisty páchajícími opakovaně trestnou činností, u kterých tradiční podmíněné odsouzení nemělo požadovaný efekt. Intenzivní výchovné působení v rámci práce s odsouzenými v otevřené věznici budou mít nepochybně mnohonásobně vyšší účinek než nařízené schůzky s probačním úředníkem v rozmezí několika měsíců v rámci stanoveného dohledu. Navíc za pomoci otevřeného režimu a lidského přístupu lze v maximální míře eliminovat nežádoucí účinky běžného uvěznění, které jako jediné v současné době představuje plnohodnotnou přísnější variantu k podmíněnému

odsouzení s dohledem. Základním rozdílem je odstranění pomyslného *babysittingu*²⁵⁸. Pro fungování otevřené věznice je důležitá vložená důvěra v odsouzené. Projevuje se především tím, že vězni jsou vedeni k maximální samostatnosti a odpovědnosti. Oproti klasické věznici je nikdo nevzbudí, nepřipraví jim jídlo, neuklidí jim nádobí, neodvede je do práce ani je nikdo nehlídá. Zaměstnanci poskytují pouze sociální a výchovné poradenství a odborné vedení. Pokud budou odsouzení umístěni rovnou do otevřené věznice, nenastane nežádoucí kriminální infekce a negativní dopady v důsledku jejich odsouzení budou marginální. Vězni si budou moci nadále ponechat své zaměstnání a nedojde ani k narušení rodinných vazeb. Proto se domnívám, že současná kapacita 32 ubytovacích míst v areálu Věznice Jiřice by měla být navýšena na původní cílovou kapacitu 104 lůžek. Současně podporuji i avizované²⁵⁹ snahy Ministerstva spravedlnosti o výstavbu dvou nových otevřených věznic v Rapoticích a Velkých Přílepech. Doufám, že v následujících letech budou obdobné projekty přibývat a ve větší míře nahradí stávající věznice. Ideálním stavem by bylo zřízení menšího ubytovacího zařízení v každém větším městě, aby měli odsouzení největší šanci k zachování stávajících pozitivních vazeb a nedocházelo tak k odloučení od rodiny nebo ztrátě stávajícího zaměstnání v důsledku nevyhnutelného dojíždění. I když se tato myšlenka může jevit jako utopická, tak k zřízení otevřené věznice není potřebná výstavba nových specifických zařízení. Současně ani personální obsazení by nečinilo problémy, jelikož snahou tohoto konceptu je individuální a intenzivní přístup, který nelze docílit v případě vysokého počtu odsouzených na jednoho zaměstnance.

I když v trestním zákoníku je upraveno velké množství alternativních trestů, je zde určitá propast mezi nimi a tím nejpřísnějším trestem, tj. odnětím svobody. Mezi českými sankčními prostředky bych proto bezpochyby uvítal kombinovaný trest odnětí svobody. V našem prostředí nebyl dosud prosazen, nicméně minimálně z řad soudců²⁶⁰ zaznívají návrhy k jeho zakotvení. Konkrétní podobu tohoto typu trestu bych přenechal výsledkům odborných diskusí. Jak jsem načrtnul výše, jestvuje několik přístupů, kterými se můžeme inspirovat. Otázkou je, zda si vybereme prostou kanadskou kombinaci trestů (podmíněného a nepodmíněného odsouzení), šokovou probaci z Ohia se zaměřením na probační působení, nebo anglickou *custody plus* zaměřenou na detenční část trestu. Neexistenci tohoto druhu trestu

---

²⁵⁸ Jak se na adresu uzavřených věznic vyjádřil penitenciární sociolog Lukáš Dirga, viz ČERNÁ, A., LOUŽENSKÝ, J. „*Tady máte klíče, v sedm buďte doma.*“ *Otevřená věznice nechce, aby se lidé znovu vraceli za mříže* [online]. Hlídací pes, 16.11.2021 [cit. 7.12.2022]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/tady-mate-klince-v-sedm-budte-doma-otevrena-veznice-nehce-aby-se-lide-znovu-vraceli-za-mrize/>.

²⁵⁹ *Ministerstvo chce takzvané otevřené věznice ve Velkých Přílepech a v Rapoticích* [online]. České noviny, ČTK, 18.7.2022 [cit. 7.12.2022]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ministerstvo-chce-takzvané-otevrene-veznice-ve-velkych-prilepech-a-v-rapoticich/2232690>.

²⁶⁰ SCHEINOST a kol. *Sankční politika pohledem praxe*, cit. d. s. 11.

však považuji za významný deficit současné právní úpravy. Za hlavní důvody považuji závažné problémy praxe, a to že: mnozí pachatelé nepovažují podmíněné odsouzení za skutečný trest, trest odnětí svobody s sebou nese značné negativní důsledky, vysoká vězeňská populace a v neposlední řadě nesmyslná kumulace podmíněných trestů odnětí svobody. Řešení je proto nutné hledat někde uprostřed. Pachatel by pocítil váhu trestu, který již je částečně spojen s odnětím svobody, současně ale kombinovaný trest eliminuje negativní důsledky spojené s dlouhodobým uvězněním, čímž by se také snížila celková vězeňská populace²⁶¹ a existoval by určitý mezistupeň mezi podmíněným a nepodmíněným trestem, což by omezilo kumulaci podmíněných trestů. I když hovořím o zakotvení nového druhu trestu, tak se *de facto* jedná o pouhou kombinaci již existujících trestů, a proto není nutné složitě vymýšlet nový účinný trest. Odborníci se pouze musí shodnout, zda se chtějí zaměřit spíše na detenční (tzn. šok z uvěznění) nebo probační (převýchovnou) část trestu. Osobně bych se přiklonil k probačnímu zaměření a intenzivní práci s probačním úředníkem, protože většina pachatelů ke své nápravě potřebuje právě odborné vedení a ne uvěznění. Další diskusní otázkou je míra omezení soudce při ukládání tohoto trestu. Domnívám se, že nežli soudce omezovat maximální možnou výměrou tohoto trestu, tak jsem spíše zastáncem ponechání širší diskrece. Volnou úvahou soudu docílíme individualizaci a vyšší efektivitu trestu. Nicméně ani soudcovské uvážení nemůže být extrémní, a to zejména u nejzávažnějších zločinů (např. u vražd), kde bych buď úplně vyloučil možnost uložení tohoto trestu nebo bych stanovil minimální část, kterou musí odsouzený strávit ve výkonu trestu.

Dalším druhem trestu, jehož implementaci bych podpořil je částečné omezení svobody. Opětovně nám může být zahraniční právní úprava inspirací, jelikož existuje větší počet alternativních způsobů pojetí tohoto druhu trestu, např. klasické víkendové vězení, periodická detence nebo semi-detence. Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku explicitně zmiňuje pouze víkendové tresty, o jejichž existenci lze podle ní výhledově uvažovat, ale z důvodu potíží se zajištěním výkonu komunitních sankcí a neexistencí vhodných věznic k jejich výkonu se jim dále nevěnuje. S potřebou vytvoření speciálních věznic v dostupné vzdálenosti lze s důvodovou zprávou souhlasit. Současné nerovnoměrné rozložení českých věznic v rámci území by neumožňovalo vhodné podmínky pro výkon tohoto druhu trestu, jelikož mnozí pachatelé by byli diskriminováni nemožností uložit tuto sankci s ohledem na vzdálenost nejbližší vhodné věznice od jejich bydliště. Nicméně já vidím tuto situaci jako velkou příležitost. Většina věznic nemá žádoucí podmínky pro moderní výkon trestu a současně s nevhodnou velkou kapacitu je

---

²⁶¹ Jelikož vysoká početnost české vězeňské populace je způsobena převážně dlouhými výkony trestů.

jejich provoz je náročný. Tudíž zde vidím prostor pro výstavbu moderních zařízení splňujících současné standardy vězeňství, tzn. menší celková kapacita, cely pro jednoho nebo dva vězně, a především v bližší vzdálenosti od spádových obcí, což by výrazně přispělo k větší dostupnosti pro všechny odsouzené. Výhodou by byla časová a finanční úspora, ale i menší riziko frustrace a příležitostí ke spáchání trestného činu v důsledku kratší dojezdové vzdálenosti. Osobně bych se klonil spíše k implementaci takové alternativy, která umožňuje přizpůsobit výkon trestu časovým možnostem pachatelova zaměstnání, příp. studia. Zdaleka ne všichni pracují pouze od pondělí do pátku, a proto by bylo diskriminační je nutit vykonávat trest o víkendu. Soud by v rozhodnutí uložil částečné omezení svobody a následně by zkoumal pracovní vytížení pachatele a podle toho by rozhodl o výkonu trestu v době pracovního volna, tzn. buď přes víkend nebo během jinak dlouhého časového úseku (např. pokud někdo pracuje pouze dva týdny v měsíci, tak by zbývající dva týdny vykonával trest ve věznici). I přes kritiku toho, že obdobné tresty nemají místo mezi moderními sankcemi a mají být nahrazeny alternativními tresty, tak se domnívám, že tomu tak není. Již jsem to zmiňoval v souvislosti s kombinovaným trestem, a to že pro některé pachatele má význam až prolomení jejich představy o jejich nedotknutelnosti (neuvěznitelnosti). Nicméně smyslem moderního sankcionování je, že i přes jejich tvrdohlavost se musíme snažit zachovat jejich stávající život co možná nejméně narušen. Ztráta práce, bydlení ani rodiny nepřinese kýžený výsledek v podobě nápravy, ba naopak. Proto bychom se měli snažit, abychom co nejvíce eliminovali zbytečně dlouhé pobyty ve vězení, čehož můžeme docílit mimo jiné i ukládáním částečného omezení svobody.

Se současným nevhodným geografickým rozložením věznic se lze vypořádat i pomocí institutu, který je již v naší právní úpravě zakotven, nicméně dosud není v praxi využíván. Jedná se o věznice pro místní výkon. Svým režimem se podobají spíše otevřeným věznicím, proto ani k jejich zřízení nejsou potřebné tak specifické stavebně technické požadavky jako pro klasické věznice. Další výhodou (pro stát) je, že prostory a provoz zabezpečuje obec, kterým stát poskytuje dotace. Mnohé obce disponují vhodnými budovami²⁶², které by po stavebních úpravách mohly sloužit pro výkon trestu. Domnívám se, že problém způsobuje neznalost této možnosti a také neochota obcí se zabývat výchovou vězňů. Rád bych přivítal větší důraz na komunitní práci s odsouzenými, jak ji známe ze zahraničí. Pokud se budou obce více snažit napravit místní pachatele, tak to bude mít významný dopad na život všech obyvatel obce a jejich bezpečnost. Proto bych se zaměřil nejen na komunikaci této otázky vůči veřejnosti (aby se nebála zřízení věznice v obci), ale i vůči místním politikům (aby se neobávali ztráty své

---

²⁶² Eventuálně lze uvažovat o uzavření nájemní smlouvy se soukromými vlastníky.

popularity). Výsledkem jejich úsilí může být nejen nižší opětovné páčání trestné činnosti, ale i vylepšení veřejného prostoru díky povinným pracím, jež jsou součástí výkonu trestu ve věznicích pro místní výkon.

Různé alternativní tresty v širším smyslu pozitivněji působí na rizikové faktory pachatelů a na jejich převýchovu než podmíněné odsouzení, potažmo standardní výkon trestu odnětí svobody, čímž mohou více napomoci jejich reintegraci a resocializaci, ale není potřeba zapomínat na jejich cílovou skupinu. S ohledem na to, že u těchto trestů odsouzení tráví čas mimo věznic bez dohledu, bude tvořena převážně osobami s nízkým rizikem útěku či recidivy. Zúžení této skupiny lze pozorovat i ze zahraničí, když při ukládání mají přednost alternativní sankce v užším smyslu. Nicméně pokud bychom se dokázali vypořádat s rozšířením cílové skupiny, tak by se zvýšila i potenciální četnost ukládání těchto trestů. V této souvislosti bych navrhol využit elektronické náramky, které již dnes dokážou detekovat vybočení z povolené oblasti a upozornit dohledového pracovníka nebo jsou schopné změřit přítomnost návykových látek a využívají se při výkonu trestu domácího vězení.

Významnou roli by však mohly plnit v případě neplnění podmínek uložených v rámci výkonu podmíněného odsouzení, ale i při porušení podmínek jiných alternativních trestů v užším smyslu. Soud by tak nemusel rozhodnout rovnou o přeměně výkonu trestu, ale měl by k dispozici pomyslný mezistupeň. Tím by navíc byla posílena role trestu odnětí svobody jako sankce *ultima ratio*.

Osobně věřím, že je zde prostor pro některý z navrhovaných institutů, které by dokázaly naplnit jednu ze základních funkcí trestního práva, a to převýchovu pachatele.

Závěr

Mnou nyní předkládaná práce mi ukázala, že trest podmíněného odsouzení i v současnosti představuje významný institut českého penologického systému, a i nadále s sebou přináší řadu zajímavých teoretických i praktických otázek, se kterými je nutné se vypořádat, aby tento trest mohl plnit svou funkci. Osobně jsem se mohl přesvědčit, že podmíněné odsouzení není pouhým tradičním institutem, který toliko svou povahou a bezchybným obsahem dokáže, bez jakékoliv změny, naplňovat moderní požadavky, jež jsou kladeny na trestní sankce.

S ohledem na omezení předpokládaného rozsahu práce jsem se nemohl zabývat jednotlivými parciálními problémy, což ani nebylo jejím cílem. I navzdory tomu jsem se na vybraných místech snažil upozornit na některé nejpálčivější problémy. Zaměřil jsem se proto na ten, z mého pohledu nejexcesivnější, kterým je kumulace výkonů podmíněně odložených trestů. Domnívám se, že nejen Ústavní soud, ale již i zákonodárce, se začínají k této otázce stavět zodpovědně, což hodnotím velmi pozitivně. Jak jsem se však snažil poukázat, nejedná se o jednoduchou problematiku, které je možné předejít přijetím dílčí úpravy. Vyřešení všech souvisejících problémů si bude vyžadovat komplexní rozbor jednotlivých aspektů a novelizaci vícero ustanovení. Domnívám se, že jsem předestřel několik návrhů *de lege ferenda*, jejichž přijetí by se mohlo úspěšně zasadit o eliminaci této nevyhovující praxe.

Ostatně však vyzývám ke komplexním odborným diskusím i o dalších dílčích problematických aspektech podmíněného odsouzení, a zejména k přijetí aktuální koncepce, která stanoví, jakým účelům má tento trest sloužit, jakým pachatelům je efektivní jej ukládat a co od něj v současné době (století po jeho přijetí) očekáváme. Po přijetí koncepce lze následně uvažovat o rozsáhlejší reformě celého institutu, aby mohlo dojít k větší provázanosti s jinými alternativními tresty, trestem odnětí svobody, ale i alternativními sankcemi v širším smyslu (jejichž přijetím jsem se také zabýval), a to tak, aby se podmíněné odsouzení stalo základem racionálního sankčního systému.

Moje zkoumání ukázalo, že podmíněné odsouzení není rozhodně dokonalým trestem, které si své postavení nejčastěji ukládaného trestu zkrátka nezaslouží. Samotná povaha a jeho obsah nejsou bezchybné, tudíž se lze oprávněně domnívat, že v mnohých případech je ukládán ze setrvačnosti. Analýzou zahraničních a tuzemských alternativních trestů v širším smyslu jsem dospěl k závěru, že u vybraných typů pachatelů je skutečně místo k nahrazení podmíněného odsouzení, a to právě těmito tresty. Jako nejlepší alternativa, jejíž přítomnost v českém právním řádu by přinesla kýženou změnu, se ukazuje trest kombinující podmíněné a nepodmíněné

odsouzení, potažmo pak ukládání krátkodobých trestů odnětí svobody v specializovaných vězeňských zařízeních. Nicméně i rozšíření konceptu otevřených věznic (a jejich transformace v samostatný druh trestu) se jeví jako vhodná cesta, jak v konkrétních případech nahradit trest podmíněného odsouzení. Leč se tyto alternativy v mnohých případech jeví jako účinnější než samotné podmíněné odsouzení, tak podmíněné tresty mají pořád místo v sankčním repertoáru a nelze je plně nahradit. Mezi českými pachateli nejsou pouze defektní jedinci, na které nemá hrozba nařízení výkonu původně podmíněně odloženého trestu žádný efekt nebo recidivisté, kterým se podmíněné tresty naakumulují do velmi dlouhého pobytu ve vězení. Soudy by proto měly mít možnost zvolit si méně přísné (prosté) podmíněné odsouzení nebo přísnější podmíněné odsouzení s dohledem nebo ještě přísnější alternativní tresty v širším smyslu (mezi které lze zařadit i krátkodobý šokový trest odnětí svobody) a až poté sáhnout po trestu *ultima ratio*, tj. tradičním trestu odnětí svobody.

Teze vytyčené v úvodu práce jsem v jejím průběhu podrobně rozebral, předestřel jsem množství návrhů *de lege ferenda* a zodpověděl na položené výzkumné otázky, čímž jsem byl schopen naplnit stanovené cíle.

Závěrem považuji za potřebné upozornit na problematiku ekonomických aspektů, na které jsem v rámci této práce narazil, přičemž ale nebyly předmětem jejího zkoumání, avšak nezpochybnitelně tvoří neodmyslitelnou součást výkonu každého trestu. Nejpalcivější problém představuje finančně a personálně poddimenzovaná Probační a mediační služba, bez které nelze nejen zlepšit stávající efektivitu podmíněného odsouzení, ale ani nelze uvažovat o zavedení jiných alternativních způsobů trestu, které by sice mohly být účinnější, ale také si vyžadují spolupráci odsouzeného s probačním úředníkem.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

ADLER, F., MUELLER, G. O. W., LAUFER, W. S. *Criminology*. New York: McGraw-Hill, 1991. ISBN 0-07-000411-0.

ČERNÍKOVÁ, V. a kol. *Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.

DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4.

DRÁPAL, J. Formulace a konkretizace principů ukládání trestů: Zahraniční přístupy a řešení vhodná pro český právní systém. *Státní zastupitelství*. 2020, č. 6, s. 43-55. ISSN 1214-3758.

DRÁPAL, J. Individualizace trestů v České republice: Jak určujeme tresty a co o tom víme? *Státní zastupitelství*. 2018, č. 1, s. 9-22. ISSN 1214-3758.

Drápal, J. Metody měření vlivu nepodmíněného trestu odnětí svobody na recidivu (aneb přiřazujeme pachatelům tresty náhodně). *Trestní právo*. 2018, č. s. 20-27. ISSN 1211-2860.

DRÁPAL, J. Podmíněné odsouzení: Jeho účel a vývoj na území Česka. *Státní zastupitelství*. 2021, č. 6, s. 18-35. ISSN 1214-3758.

DRÁPAL, J. Ukládání trestů v případě jejich kumulace: Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty. *Jurisprudence*. 2020, č. 2, s. 1-17. ISSN 1802-3843.

DRÁPAL, J., JIŘIČKA, V., RASZKOVÁ, T. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-066-0.

DRÁPAL, J., ŠOLTÉS, M. Rozdíly v ukládání a navrhování trestů: výsledky dvou experimentů. In GŘIVNA, T., ŠIMÁNOVÁ, H. (eds.) *Trestní právo s lidskou tváří: v upomínku na Marii Vanduchovou*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-879-9.

HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

JANUŠ, J. *Tresty budoucnosti*. Praha: Info.cz, 2020. ISBN 978-80-907780-0-9.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. vyd. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0.

KALVODOVÁ, V. Kapitola 1. Filozofie trestání deset let po přijetí trestního zákoníku. In JELÍNEK, J. a kol. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-354-4.

KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-3025-9.

KARABEC, Z., DIBLÍKOVÁ, S. MACHÁČKOVÁ, R. *Krátkodobé tresty odnětí svobody: závěrečná studie z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN 80-86008-76-2.

KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2.

KURSOVÁ, J. Alternativní řešení trestních věcí v dokumentech OSN, Rady Evropy a Evropské unie. *Státní zastupitelství*. 2018, č. 1, s. 23-52. ISSN 1214-3758.

KURY, H., DIANIŠKA, G., STRÉMY, T. Prísne trestanie alebo alternatívy: Čo lepšie pomôže znižovať trestnú činnosť. *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-224-0.

KÜHN, Z. Role judikatury v českém právu. In BOBEK, M., KÜHN Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vyd. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-35-3.

LATA, J. Několik poznámek k problematice ukládání trestů začínajícím delikventům. In VANDUCHOVÁ, M., GŘIVNA, T., NOVOTNÝ, O. *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2.

LATA, J. (eds.) Tresty alternativní a nepodmíněné. *Státní zastupitelství*. 2014, č. 1, s. 1–18. ISSN 1214-3758.

LUKÁŠOVÁ, M. Nepodmíněný trest odnětí svobody ve světle alternativních a krátkodobých trestů. *Trestněprávní revue*. 2020, č. 1, s. 23-28. ISSN 1213-5313.

MAREŠOVÁ, A. Může restoratívna justice splnit jeden ze svých hlavních cílů – alespoň čiastočne vyprázdnit české věznice? In *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-224-0.

MENCEROVÁ, I. *Mnohost' trestnej činnosti*. Bratislava: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-89603-17-6.

MEZNÍK, J. a kol. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1248-X.

MOUDRÝ, P. Vliv vybraných druhů trestů na resocializaci odsouzených – 2. část. *Trestněprávní revue*. 2001, č. 4, s. 205-214. ISSN 1213-5313.

NEZKUSIL, J. K problematice alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. *Trestní právo*. 2009, č. 7-8, s. 7-18. ISSN 1211-2860.

NOVOTNÝ, O. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. 2. vyd. Praha: Academia, 1969.

OUŘEDNÍČKOVÁ, L., VAN KALMTHOUT, A. M. Realizace alternativních trestů, některé zkušenosti západoevropských zemí. *Právní rozhledy*. 1997, č. 12, s. 620-626. ISSN 1210-6410.

POLÁŠEK, V. *Ukladanie trestu pri súbehu trestných činov podľa československého trestného práva*. Bratislava: SAV, 1962.

PREUSKER, H. Vývojové linie výkonu trestu v Evropě. In VÁLKOVÁ, H., RIZMAN, S., SOTOLÁŘ, A. (eds.) *K vybraným otázkám novel trestních kodexů: sborník příspěvků, závěrů a doporučení ze semináře s mezinárodní účastí, Srní, 15.-17.11. 1995*. Praha: Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici, 1996. ISBN 80-902199-1-8.

ROZUM, J., KOTULAN, P., HÁKOVÁ, L. *Vybrané problémy sankční politiky: ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. ISBN 80-7338-042-0.

SCHEINOST, M. a kol. *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-144-8.

SCHEINOST, M. a kol. *Trestní sankce - jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-148-6.

SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva*. 3. část. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.

SOLNAŘ, V., *Zločinnost v zemích českých v letech 1914-1922: s hlediska kriminální etiologie a reformy trestního práva*. Praha: Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1931.

SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7.

ŠÁMAL, P., SULITKA, D. Srovnání ukládání peněžitých trestů v České republice a ve vybraných evropských státech. *Státní zastupitelství*. 2017, č. 2, s. 8-18. ISSN 1214-3758.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: komentář. Díl II. § 180 až 471*. 2. sv. 6. vyd. Praha: Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-043-0.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I: komentář. Obecná část (§ 1-139)*. 1. sv. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník: komentář. § 1-204*. 1 sv. Praha: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8.

ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9.

ŠČERBA, F. Ke kumulaci podmíněně odložených trestů odnětí svobody a nařízení jejich výkonu aneb nad jedním nálezem Ústavního soudu. *Státní zastupitelství*. 2020, č. 1, s. 48-55. ISSN 1214-3758.

ŠČERBA, F. Tresty alternativní a nepodmíněné – doplnění diskuze. *Státní zastupitelství*. 2014, č. 2, s. 65-67. ISSN 1214-3758.

ŠČERBA, F. Využívání alternativních opatření v praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 6, s. 138-142. ISSN 1213-5313.

TOLAR, J. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: ČSAV, 1963.

TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, S., SCHEINOST, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-163-9.

Trestní statistika z Čech, Moravy a Slezska v letech 1919-1922. Praha: Státní úřad statistický, 1925.

VANDUCHOVÁ, M. Peněžitý trest – praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody? In VANDUCHOVÁ, M., GRIVNA, T., NOVOTNÝ, O. *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

ZEZULOVÁ, J., HOMOLA, M. Faktory mající vliv na ukládání peněžitého trestu v České republice. *Státní zastupitelství*. 2017, č. 2, s. 29-36. ISSN 1214-3758.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

AEBI, M. F. a kol. *Výroční zpráva Rady Evropy SPACE I. – 2021. Prison Populations* [online]. Strasbourg: Council of Europe & University of Lausanne, 15.12.2021. Aktualizace 13.12.2022 [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: https://wp.unil.ch/space/files/2022/12/SPACE-I_2021_FinalReport.pdf.

AEBI, M. F., HASHIMOTO, Y. Z. *Výroční zpráva Rady Evropy SPACE II. – 2021. Persons under the Supervision of Probation Agencies* [online]. Strasbourg: Council of Europe & University of Lausanne, 9.12.2021. Aktualizace 14.6.2022 [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: https://wp.unil.ch/space/files/2022/06/SPACE-II_2021_Final_report_220614.pdf.

ALBRECHT, H.-J. Sentencing in Germany: Explaining Long-Term Stability in the Structure of Criminal Sanctions and Sentencing. *Law and Contemporary Problems* [online]. Duke University School of Law, 2013 [cit. 25.11.2022], č. 1, s. 211-236. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0023-9186.

ASHWORTH, A. *Sentencing and criminal justice* [online]. 5. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2010 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z portálu eBook Academic Collection (EBSCO). ISBN 978-0-511-67733-5.

BARGER, C. *The Difference Between Jail and Prison, and the Problem it creates* [online]. Doran Justice, 30.6.2020 [cit. 3.12.2022]. Dostupné z: <https://www.doranjustice.com/criminal-law/the-difference-between-jail-and-prison>.

BOTTOMS, A. Desistance from Crime. In ASHMORE, Z. a SHUKER, R. (ed.). *Forensic Practice in the Community* [online]. London: Routledge, 2014 [cit. 5.11.2022]. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.4324/9780203485804>. ISBN 9780203485804.

BOTTOMS, A. Exploring an Institutional and Post-Desert Theoretical Approach to Multiple-Offense Sentencing. In RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. (eds.). *Sentencing for Multiple Crimes* [online]. New York: Oxford University Press, 2017 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z portálu Oxford Academic. ISBN 9780190607623.

ČERNOCH, V. Nastavit justici zrcadlo nebo mříž? *A/Věda a výzkum* [online]. Praha: Akademie věd ČR, 2021, č. 1, s. 26-31. [cit. 5.11.2022]. Dostupné z: https://www.avcr.cz/export/sites/avcr.cz/.content/galerie-souboru/Acko/2021/A-veda-a-vyzkum-1_2021.pdf. ISSN 2533-784X.

ČERNÁ, A, LOUŽENSKÝ, J. „*Tady máte klíče, v sedm buďte doma.*“ *Otevřená věznice nechce, aby se lidé znovu vraceli za mříže* [online]. Hlídací pes, 16.11.2021 [cit. 7.12.2022]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/tady-mate-klince-v-sedm-budte-doma-otevrena-veznice-nechce-aby-se-lide-znovu-vraceli-za-mrize/>.

ČERNÝ, P. *Facka nebo domluva?* [online]. Právní prostor, 6.11.2018 [cit. 21.11.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/nazory/ocima-petra-cerneho/facka-nebo-domluva>.

DRÁPAL, J. *O měření kvality věznic, jejich legitimitě či budoucnosti s Alison Liebling* [online]. Rubrika Trestní politika, trestní právo, trestní proces, Jiné právo, 4. 1. 2017 [cit. 30.11.2022]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2017/01/rozhovor-s-alison-liebling-z-university.html>.

DUFF, R. A. Penal Communications: Recent Work in the Philosophy of Punishment. *Crime and Justice* [online]. Chicago: University of Chicago Press, 1996 [cit. 31.10.2022], č. 1, s. 1-97. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0192-3234.

DUŠEK, L., BUONANNO, P., VÁVRA, J., *Certifikovaná metodika. Model PRISMOD predikující vývoj počtu vězňů* [online]. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2015 [cit. 22.11.2022]. Dostupné na: https://idea.cerge-ei.cz/files/certif_metodika_PRISMOD_konecna.pdf.

EUROSTAT. *Vězeňské statistiky za rok 2019 a 2020* [online]. Poslední aktualizace 13.6.2022 [cit. 29.10.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Prison_statistics.

FRASE, R. S. Principles and Procedures for Sentencing of Multiple Current Offenses. In RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. (eds.). *Sentencing for Multiple Crimes* [online]. New York: Oxford University Press, 2017 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z portálu Oxford Academic. ISBN 9780190607623.

HAMPTON, J. The Moral Education Theory of Punishment. *Philosophy & Public Affairs* [online]. Lawrenceville: Princeton University Press, 1984 [cit. 31.10.2022], č. 3, s. 208-238. Dostupné z portálu JSTOR Arts and Sciences I. ISSN 0048-3915.

HODGSON, J., SOUBISE, L. Understanding the Sentencing Process in France. *Crime and Justice* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2016 [cit. 12.11.2022], č. 1, s. 221-266. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0192-3234.

HORÁK, J. *Snižít sazbu za vraždu se může vyplatit, výše trestu neodrazuje, říká oceněný vědec* [online]. Aktuálně.cz, 12.7.2021 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/drapal-cena-trest/r~9eb05452e0b911ebb91a0cc47ab5f122/>.

INSTITUT PRO VÝZKUM KRIMINALITY A SPRAVEDLNOSTI (*INSTITUTE FOR CRIME & JUSTICE POLICY RESEARCH*). Online databáze *World Prison Brief*. Dostupné z: <https://www.prisonstudies.org>.

JAREBORG, N. Why Bulk Discounts in Multiple Offence Sentencing? In ASHWORTH, A., WASIK, M. (eds.). *Fundamentals of Sentencing Theory, Essays in Honour of Andrew von Hirsch* [online]. Oxford: Oxford University Press, 1998 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z: <https://file.hukum.uns.ac.id/data/PDIH%20File/e-book/fundamentals%20of%20sentencing%20theory.pdf>. ISBN 0-19-826256-6.

KARABEC, Z. K problematice trestání a trestů. *Sociologický časopis* [online]. 2001, č. 1, s. 73-88. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2001/01/12.pdf>. ISSN 2336-128X.

Ke kumulaci výkonů trestů odnětí svobody [online]. 12.8.2019 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/aktualne/ke-kumulaci-vykonu-trestu-odneti-svobody>.

KEJHOVÁ, H. *Obhájci, soudci i státní zástupci diskutovali o ukládání trestů* [online]. Advokátní deník, 17.2.2020 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/02/17/obhajci-soudci-i-statni-zastupitele-diskutovali-o-ukladani-trestu/>. ISSN 2571-3558.

LAPPI-SEPPÄLÄ, T. Nordic Sentencing. *Crime and Justice* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2016 [cit. 7.11.2022], č. 1, s. 17-82. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0192-3234.

LUDWIG, W. *Diversion: Strafe im neuen Gewand* [online]. Berlin, Boston: De Gruyter, 1989 [cit. 1.10.2022]. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110865721.1/html>. ISBN 9783110865721.

Ministerstvo chce takzvané otevřené věznice ve Velkých Přílepech a v Rapoticích [online]. České noviny, ČTK, 18.7.2022 [cit. 7.12.2022]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ministerstvo-chce-takzvane-otevrene-veznice-ve-velkych-prilepech-a-v-rapoticich/2232690>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistický přehled soudních agend pro rok 1996* [online]. [cit. 4.10.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistický přehled soudních agend pro rok 2017. První část* [online]. [cit. 31.10.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistický přehled soudních agend pro rok 2018. První část* [online]. [cit. 31.10.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistický přehled soudních agend pro rok 2019. První část* [online]. [cit. 31.10.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 1995* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 1996* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 1997* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 1998* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 1999* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2000* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2001* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2002* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2003* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2004* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2005* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2006* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2007* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2008* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2009* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2010* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2011* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2012* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2013* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2014* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2015* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2016* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2017* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2018* [online]. [cit. 19.11.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2019* [online]. [cit. 28.9.2022]. Dostupné z: dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

Místo dozorců klokani a králíci. Otevřená věznice v Jiřicích přijme první trestance [online]. Česká televize, 16. 10. 2017 [cit. 30.11.2022]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2274880-misto-dozorcu-klokani-a-kralici-prvni-otevrena-veznice-v-jiricich-prijala-prvni>.

NAGIN, D. S., CULLEN, F. T., JONSON, CH. L. Imprisonment and Reoffending. *Crime and Justice* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2009 [cit. 5.11.2022], č. 1, s. 115-200. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0192-3234.

NARAYAN, U. Appropriate Responses and Preventive Benefits: Justifying Censure and Hard Treatment in Legal Punishment. *Oxford Journal of Legal Studies* [online]. Oxford: Oxford University Press, 1993 [cit. 31.10.2022], č. 2, s. 166-182. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0143-6503.

NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Zvláštní zpráva „Věznice“, sp. zn. 4 NZN 602/2019* [online]. Brno: 21.10.2019 [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf.

NSW SENTENCING COUNCIL. *REVIEW OF PERIODIC DETENTION* [online]. Sydney, 2007 [cit. 30.11.2022]. Dostupné z: https://sentencingcouncil.nsw.gov.au/documents/our-work/periodic-detention/periodic_detention_report.pdf.

Otevřená věznice v Jiřicích funguje pátý rok, recidiva vězňů je zatím 11procentní [online]. Advokátní deník, 25.4.2022 [cit. 7.12.2022]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/04/25/otevrena-veznice-v-jiricich-funguje-paty-rok-recidiva-veznu-je-11procentni/>. ISSN 2571-3558.

PARENT, D.G. *Correctional Boot Camps: Lessons From a Decade of Research* [online]. U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, červen 2003 [cit. 3.12.2022] Dostupné z: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/197018.pdf>.

Počet vězňů opět stoupá. Náramky by se mohly znovu používat od roku 2024 [online]. Česká justice, 23.8.2022 [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2022/08/pocet-veznu-opet-stoupa-naramky-by-se-mohly-opet-pouzivat-od-roku-2024/>.

ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. Sentencing the Multiple-Conviction Offender: Diminished Culpability for Related Criminal Conduct. In RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. (eds.). *Sentencing for Multiple Crimes* [online]. New York: Oxford University Press, 2017 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z portálu Oxford Academic. ISBN 9780190607623.

RYBERG, J. Retributivism and Multiple Offending. *Res Publica* [online]. Dordrecht: Springer Nature, 2005 [cit. 31.10.2022], č. 3, s. 213-233. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 1356-4765.

RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. Sentencing the Multiple Offender: Setting the Stage. In RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. (eds.). *Sentencing for Multiple Crimes* [online]. New York: Oxford University Press, 2017 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z portálu Oxford Academic. ISBN 9780190607623.

SALERNO, A. W. Boot Camps: A Critique and a Proposed Alternative. *Journal of Offender Rehabilitation* [online]. Binghamton (New York): Taylor & Francis Group, 1994 [cit. 25.11.2022], č. 3–4, s. 147-158. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 1050-9674.

Statistický list trestní pro fyzické osoby. Přehled o uložených trestech/trestních opatření - hlavní sankce (trest 1) pro rok 2021 [online]. 13.11.2022 [cit. 17.10.2022]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

STORGAARD, A. Denmark. In DRENKHAHN, K., DUDECK, M., DÜNKEL, F. (eds.). *Long-Term Imprisonment and Human Rights* [online]. London: Routledge, 2014 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.4324/9781315774442>. ISBN 9781315774442.

ŠIMÍČEK, V. *Mají nejvyšší soudy vydávat sjednocující stanoviska?* [online]. Rubriky České justice, Jiné právo, 28.5.2007 [cit. 8.11.2022]. Dostupné z: <https://jinepravo.blogspot.com/2007/05/maj-nejvy-soudy-vydvat-sjednocujc.html>.

ŠTEFAN, V. *Za krádež kuřecích prsou do vězení. Česko si ,vyrábí recidivisty', kteří plní věznic* [online]. iRozhlas, 20.11.2019 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vezeni-tresty-kumulace-retezeni-retezeni-trestu-recidiviste-univerzita-karlova_1911200702_cha.

TAK, P. J. Sentencing and Punishment in The Netherlands. In TONRY, M., FRASE, R. S. (eds.) *Sentencing and Sanctions in Western Countries* [online]. Oxford: Oxford University

Press, 2001 [cit. 7.11.2022]. Dostupné z portálu eBook Academic Collection (EBSCO). ISBN 0-19-513053-7.

TATA, C. a kol. Assisting and Advising the Sentencing Decision Process. The Pursuit of Quality in Pre-Sentence Reports. *British Journal of Criminology* [online]. Oxford: Oxford Journals, 2008 [cit. 13.11.2022], č. 6, s. 835-855. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0007-0955.

VÁLOVÁ, I. *Kumulace trestů plní věznice. Podmíněný trest řada lidí nepochopí, zaznělo ve sněmovně* [online]. Česká justice, 22.10.2019 [cit. 31.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/10/kumulace-trestu-plni-veznice-podminen-y-trest-rada-lidi-nepochopi-zaznelo-ve-snemovne/>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky pro rok 2018* [online]. [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky pro rok 2019* [online]. [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky pro rok 2020* [online]. [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

VICHEREK, R. Krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody – potřebujeme ho v praxi nebo ne? In ŠČERBA, F. (ed.) *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci* [online]. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <http://www.czkrim.cz/cs/soubory-ke-stazeni/sbornik-z-konference-vi-kriminologicke-dny-2018>. ISBN 978-80-88266-15-0.

VIBLA, N. Toward a Theoretical and Practical Model for Multiple-Offense Sentencing. In RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. (eds.). *Sentencing for Multiple Crimes* [online]. New York: Oxford University Press, 2017 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z portálu Oxford Academic. ISBN 9780190607623.

VON HIRSCH, A. *Deserved Criminal Sentences* [online]. Oxford, Portland (Oregon): Hart Publishing, 2017 [cit. 31.10.2022]. Dostupné z portálu eBook Academic Collection (EBSCO). ISBN 978-1-50990-268-2.

VON HIRSH, A. Multiple-Offense Sentencing: Some Additional Thoughts. In RYBERG, J., ROBERTS, J. V., DE KEIJSER, J. W. (eds.). *Sentencing for Multiple Crimes* [online]. New York: Oxford University Press, 2017 [cit. 4.11.2022]. Dostupné z portálu Oxford Academic. ISBN 9780190607623.

WASIK, M. Concurrent and Consecutive Sentences Revisited. In ZEDNER, L., ROBERTS, J. V. (eds.) *Principles and Values in Criminal Law and Criminal Justice. Essays in Honour of Andrew Ashworth* [online]. Oxford: Oxford University Press, 2012 [cit. 5.11.2022]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=wBZxBfh2ePsC&q=%22totality+principle%22+law&pg=PA286&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false. ISBN 978-0-19-969679-6.

WEIGEND, T. No News Is Good News: Criminal Sentencing in Germany since 2000. *Crime and Justice* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2016 [cit. 7.11.2022], č. 1, s. 83-106. Dostupné z portálu HeinOnline Law Journal Library. ISSN 0192-3234.

WIEGEND, T. Die kurze Freiheitsstrafe – Eine Sanktion mit Zukunft? *Juristenzeitung* [online]. Mohr Siebeck, 1986 [cit. 25.11.2022], č. 6, s. 260-269. Dostupné z portálu JSTOR Arts and Sciences X. ISSN 0022-6882.

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 63/1956 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 Sb.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Brottsbalk (1962:700). Švédský trestní zákoník. Překlad do angličtiny dostupný z <https://legislationline.org/>.

RESOLUTION (65) 1 (Adopted by the Ministers Deputies on 22nd January 1965) SUSPENDED SENTENCE, PROBATION AND OTHER ALTERNATIVES TO IMPRISONMENT [online]. Committee of Ministers of the Council of Europe [cit. 4.10.2022]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16804ed7b6>.

Resolution 8. Alternatives to imprisonment. In UNITED NATIONS. *Sixth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. Report prepared by the Secretariat* [online]. New York: United Nations Publication, 1981 [cit. 4.10.2022]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/30439>.

Zákon č. 120/1985 novozélandské sbírky zákonů, *Criminal Justice Act 1985*.

Zákon č. 39/1989 finské sbírky zákonů, trestní zákoník (*Rikoslaki Strafflag 1989*). Překlad do angličtiny dostupný z <https://legislationline.org/>.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění publikovaném ve sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o jejím přijetí.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Listina základních práv a svobod, ve znění publikovaném usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o jejím vyhlášení jako součást ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Recommendation No. R (99) 22 concerning prison overcrowding and prison population inflation [online]. Committee of Ministers of the Council of Europe [cit. 4.10.2022]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168070c8ad>.

Zákon č. 92/1999 sbírky zákonů Nového Jižního Walesu (Austrálie), *Crimes (Sentencing Procedure) Act 1999*.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě).

Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 9/2002 novozélandské sbírky zákonů, *Sentencing Act 2002*.

Evropská úmluva o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli, ve znění publikovaném ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí přijetí č. 75/2002 Sb. m. s., o jejím přijetí.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 83/2015 portugalské sbírky zákonů, trestní zákoník (*Lei n. 83/2015 de 5 de agosto, Código Penal*), ve znění před a po novele č. 94/2021. Překlad do angličtiny znění zákona před novelou dostupný z <https://legislationline.org/>.

Rámcové rozhodnutí Rady 2008/947/SVV ze dne 27. listopadu 2008 o uplatňování zásady vzájemného uznávání na rozsudky a rozhodnutí o probaci za účelem dohledu nad probačními opatřeními a alternativními tresty.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 13/2019, kterým se stanoví minimální standardy pro tvorbu a realizaci standardizovaných programů ve výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

4. Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Krajského soudu v Bratislavě ze dne 10.9.1951, sp. zn. 6 Tk 402/51 [R 8/1953 tr.].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.3.1963, sp. zn. 7 Tz 20/64 [R 32/1964 tr.].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26.10.1964, sp. zn. 3 Tz 41/64 [R 41/1964 tr.].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 3.3.1965, sp. zn. 10 Tz 15/65 [R 35/1965 tr.].

Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30.4.1965, sp. zn. 1 To 96/65 [R 39/1965 tr.].

Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 5.9.1966, sp. zn. Pls 7/66-1 označené jako *Zhodnocení praxe soudů z hlediska plnění usnesení pléna Nejvyššího soudu ze dne 1. dubna 1965 - Pls 1/1965 (o praxi soudů při ukládání trestů u nejčastěji se vyskytujících trestných činů)*. [R II/1967 tr.].

Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 5.9.1966, sp. zn. Pls 8/66 [R I/1967 tr.].

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 13.8.1968, sp. zn. 1 Tz 34/68 [R 42/1969 tr.].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 23.10.1968, sp. zn. 7 Tz 50/68 [R 22/1969 tr.].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 2.9.1970, sp. zn. 2 Tz 11/70 [R 50/1970 tr.].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 30.6.1971, sp. zn. 2 Tz 41/71 [R 69/1971 tr.].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6.11.1972, sp. zn. 4 Tz 62/72 [R 41/1973 tr.].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24.5.1977 sp. zn. 3 Tz 11/77 [R 6/1978 tr.].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 11.4.1986, sp. zn. 3 Tz 3/86 [R 28/1987 tr.].

Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 20.1.1988, sp. zn. 6 Tz 87/87 [R 9/1989 tr.].

Nález Ústavního soudu ze dne 20.6.1995, sp. zn. III. ÚS 84/94.

Nález Ústavního soudu ze dne 26.9.1996, sp. zn. III. ÚS 176/96.

Rozhodnutí Vrchního soudu Austrálie ze dne 10.9.1998 ve věci Pearce v The Queen HCA 57, sp. zn. S87-1997, bod 46 [online]. [cit. 6.10.2022]. Dostupné z: https://jade.io/article/68081?asv=gloss_widgets&at.p=index.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15.2.2000, sp. zn. 3 To 123/99.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.3.2001, sp. zn. 7 Tz 39/2001.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20.6.2001, sp. zn. 7 To 218/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2.9.2002, sp. zn. 11 Tdo 530/2002 [R 22/2003 tr.].

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 5.2.2004, sp. zn. Tpjn 300/2003 [R 22/2004 tr.].

Rozhodnutí Vrchního soudu Austrálie ze dne 18.5.2005 ve věci Markarian v The Queen HCA 25, sp. zn. S600/2003, bod 27 [online]. [cit. 6.10.2022]. Dostupné z: https://jade.io/article/300?asv=gloss_widgets&at.p=index.

Nález Ústavního soudu ze dne 30.5.2006, sp. zn. I. ÚS 574/05.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24.8.2006, sp. zn. 3 To 668/2006 [R 47/2007 tr.].

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.10.2006, sp. zn. 7 Tdo 1252/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.4.2007, sp. zn. 7 Tdo 282/2007.

Nález Ústavního soudu ze dne 24.4.2008, sp. zn. II. ÚS 455/05.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.3.2009, sp. zn. 4 Tz 6/2009 [R 8/2010 tr.].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1.4.2009, sp. zn. 11 Tz 117/2008 [R 24/2010 tr.].

Nález Ústavního soudu ze dne 25.11.2009, sp. zn. I. ÚS 2669/09-2.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.3.2010, sp. zn. 4 Tz 3/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.4.2010, sp. zn. 8 Tdo 417/2010 [R 49/2011 tr.].

Usnesení Ústavního soudu ze dne 22.7.2010, sp. zn. IV. ÚS 1124/09.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10.2.2011 ve věci Kysilková a Kysilka proti České republice, stížnost č. 17273/03.

Nález Ústavního soudu ze dne 12.5.2011, sp. zn. III ÚS 1735/10.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.6.2011, sp. zn. 8 Tz 44/2011.

Rozhodnutí trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012 [R 9/2014 tr.] označené jako *Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011*.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.11.2014, sp. zn. 3 Tdo 1444/2014.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28.1.2015, sp. zn. 8 Tdo 1501/2014 [R 44/2015 tr.].

Usnesení Ústavního soudu ze dne 19.5.2015, sp. zn. II. ÚS 1429/14.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 11.2.2016, sp. zn. I. ÚS 1010/15.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.3.2016, sp. zn. 7 Tdo 1613/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6.4.2016, sp. zn. 7 Tdo 1592/2015.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 6.4.2016, sp. zn. IV. ÚS 3600/15.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 9.8.2016, sp. zn. II. ÚS 2996/15.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 27.9.2016, sp. zn. II. ÚS 2669/16.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 11.10.2016, sp. zn. II. ÚS 2708/16.

Nález Ústavního soudu ze dne 13.12.2016, sp. zn. II. ÚS 1189/15.

Nález Ústavního soudu ze dne 2.1.2017, sp. zn. I. ÚS 2078/16.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.1.2017, sp. zn. 3 Tdo 7/2017.

Nález Ústavního soudu ze dne 7.8.2017, sp. zn. II. ÚS 2027/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 15.8.2017, sp. zn. I. ÚS 1202/17.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.1.2018, sp. zn. 3 Tz 92/2017.

Nález Ústavního soudu ze dne 15.8.2018, sp. zn. I. ÚS 3755/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 28.11.2018, sp. zn. II. ÚS 482/18.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 18.12.2018, sp. zn. III. ÚS 3159/18.

Nález Ústavního soudu ze dne 30.7.2019, sp. zn. II. ÚS 4022/18.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 14.1.2020, sp. zn. I. ÚS 3294/19.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 23.3.2020, sp. zn. I. ÚS 37/20.

Nález Ústavního soudu ze dne 14.4.2020, sp. zn. IV. ÚS 950/19.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5.8.2020, sp. zn. 7 Tdo 801/2020.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 9.9.2020, sp. zn. II. ÚS 2307/20.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2021, sp. zn. 11 Tdo 633/2020.

Nález Ústavního soudu ze dne 29.6.2021, sp. zn. I.ÚS 2959/20-2.

Nález Ústavního soudu ze dne 30.11.2021, sp. zn. III. ÚS 334/21.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.1.2022 sp. zn. 8 Tdo 1384/2021.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 8.2.2022, sp. zn. IV. ÚS 136/21.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 2.3.2022, sp. zn. III. ÚS 494/22.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.3.2022, sp. zn. 6 Tdo 180/2022.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13.4.2022, sp. zn. 3 Tdo 282/2022.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.5.2022, sp. zn. 6 Tdo 409/2022.

5. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, trestního zákoníku. V. volební období, sněmovní tisk 410/0 ze dne 19.12.2007.

PLEVA, J. *Nepodmíněný trest odnětí svobody z pohledu teorie a praxe*. Praha, 2011. Disertační práce (PhD.). Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Dostupné také z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/47295/140008482.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

DUŠEK, L., Změny v trestní politice a jejich dopady na počty vězňů. In *Odborná konference „Ukládání trestů a jejich výkon“* [online]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Unie obhájců České republiky, 4.6.2020 [cit. 17.10.2022]. Dostupné z: <https://youtu.be/wXG08-8b45c>.

HULMÁKOVÁ, J., Zprávy probačních úředníků a ukládání a výkon obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení. In *Odborná konference „Ukládání trestů a jejich výkon“* [online]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Unie obhájců České republiky, 4.6.2020 [cit. 17.10.2022]. Dostupné z: <https://youtu.be/wXG08-8b45c>.

TEJNSKÁ, K. Telefonická konzultace dne 23.12.2022.

Podmíněné odsouzení

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na rozbor vybraných problémů týkajících se podmíněného odsouzení. I přesto, že je podmíněné odsouzení pro mnohé tradičním, nudným a nemoderním institutem, jedná se paradoxně pořád o nejčastěji ukládaný trest. Nicméně, i navzdory více než stoleté tradice, nemůžeme hovořit o jeho bezchybném obsahu a bezproblémové praxi ukládání.

Jak se vypořádat s kumulací podmíněných trestů? Z analýzy současných poznatků o jednotlivých parciálních problémech této nevyhovující praxe je evidentní, že se jedná se o nejpálčivější problém, jenž se týká podmíněného odsouzení. Prostřednictvím předkládaných návrhů je však možné zmírnit její dopad, a to jak při ukládání trestů nalézacím soudem, tak při přeměně podmíněných trestů, avšak až komplexní novelizace všech souvisejících institutů zajistí skutečně spravedlivý trest na míru pro každého pachatele.

Je však úprava tohoto trestu natolik dokonalá, aby si zasloužila takové postavení? Ze stručného rozboru aktuální platné právní úpravy, kritického zamyšlení se nad dílčími problematickými aspekty a konfrontace se statistickými údaji je zřejmé, že současná pozice není podložena bezchybností povahy a obsahu trestu. I z historického exkurzu vyplývá, že v minulosti podmíněné odsouzení sloužilo o poznání lépe.

Jestvuje ale účinnější alternativa k podmíněnému odsouzení? Prostřednictvím analýzy tuzemských a zahraničních alternativních trestů v širším smyslu jsem v práci předstřel několik potenciálních variant. Ukázalo se, že u vybraných skupin pachatelů může jejich implementace do českého právního řádu skutečně napomoci k lepší resocializaci pachatele než podmíněné odsouzení a nahradit jeho nadměrné ukládání. Mezi nejpřesvědčivější adepty patří trest kombinující podmíněné a nepodmíněné odsouzení, otevřené věznice jako samostatný druh trestu, potažmo krátkodobé odnětí svobody vykonávané v specializovaných věznicích.

Jak ukazuje tato práce, podmíněné odsouzení má i v současnosti bezpochyby místo v českém repertoáru trestních sankcí, avšak je nutné, aby byla přijata aktuální koncepce, která stanoví případy, ve kterých je účinné zvolit tento trest a ve kterých je to spíše kontraproduktivní, a současně dokáže transformovat jeho stávající obsah do podoby moderní sankce.

Klíčová slova:

podmíněné odsouzení, kumulace podmíněných trestů, alternativní tresty k podmíněnému odsouzení v širším smyslu

Conditional sentence

Abstract

The thesis focuses on the analysis of selected problems related to conditional sentence. Even though the conditional sentence is for many people a traditional, boring and unmodern institute, it is paradoxically still the most frequently imposed punishment. However, despite more than a century of tradition, we cannot speak of its flawless content and smooth imposition practice.

How to deal with the accumulation of conditional sentences? It is evident from an analysis of the current knowledge on the various partial problems of this unsatisfactory practice that this is the most pressing problem concerning suspended sentences. Through the presented proposals, it is possible to mitigate its impact, both in the imposition of sentences by the trial court and in the conversion of conditional sentences, but only a comprehensive revision of all the related institutes will ensure a truly fair and tailored sentence for each offender.

However, is the legal regulation of this punishment so perfect that it deserves such a status? From a brief analysis of the current applicable legislation, a critical reflection on some of the problematic aspects and a confrontation with statistical data, it is clear that the current position is not based on the flawlessness of the character and content of the penalty. Even a historical excursion shows that in the past, conditional sentence has served much better.

Is there a more effective alternative to conditional sentence? Through an analysis of domestic and foreign alternative sentences in a wider sense, I have presented several potential options in this thesis. It turned out that for the selected groups of offenders, implementation of alternative sentences in the Czech legal system may really help to better resocialization the offender than conditional sentence and replace its excessive quantity of imposition. Among the most convincing candidates is punishment combining conditional and unconditional sentences, open prisons as a separate type of punishment, and short-term imprisonment served in specialised prisons.

As this thesis shows, conditional sentence undoubtedly still has a place in the Czech repertoire of criminal sanctions, nevertheless it is necessary to adopt a current concept that determines the cases in which it is effective to choose this punishment and in which it is counterproductive, and which can transform its existing content into a modern sanction.

Key words:

conditional sentence, accumulation of conditional sentences, alternative sentences to conditional sentence in a wider sense